

CIVILIZAȚIA DUNĂREANĂ - RĂDĂCINI

Dr. Napoleon Săvescu

De mii și mii de ani, legenda potopului o găsim în poveștile biblice, când se vorbește despre Noe, sau în Orientul Mijlociu, în mitul lui Ghilgameș. Dar aceste „povești” biblice s-au dovedit a nu fi chiar povești. Despre ce s-a întâmplat la noi acasă, aflăm de la doi cercetători americani, William Ryan și Walter Pitman, care primesc în anul 2000 cea mai înaltă distincție din partea Columbia University, *Shepard Medal* pentru cercetări exemplare în geologia marină.

Cei doi distinși geofizicieni americani au studiat un eveniment catastrofic care a schimbat istoria, un potop gigantic petrecut în urmă cu 7.600 de ani, pe locul unde acum se află Marea Neagră. Folosind metode de cercetare deosebit de sofisticate, ei au studiat fundul Mării Negre, odată fundul unui lac de apă dulce ale cărui maluri erau cu 110 metri mai joase decât astăzi. Tehnici sofisticate de datare au confirmat acest eveniment de acum 7.600 de ani. Munți de apă sărată au țâșnit peste înfloritoarea vale a Bosforului, apele sărate ale Mediteranei revărsându-se în lacul cunoscut azi drept Marea Neagră, cu o forță de neimaginat, de 200 de ori mai puternice decât cascada Niagara, ridicând marginile acestuia, invadând și devastând tot ce înainte fusese viață în locurile acelea.

Acea adevărată oază de apă dulce, Marea Neagră de azi – aflată lângă locurile unde oamenii vânau, creșteau animale, pescuiau - a început să crească vertiginos, cu 15 cm pe zi, distrugând totul în calea ei, gonind pe locuitori, care, disperăți, se vor răspândi în toate direcțiile.

Fermierii, sătenii unei vaste regiuni au fost forțați să fugă, ducând cu ei limba, obiceiurile. Studii cromozomiale, lin-

gvistice, datări cu carbon 14, dar și noi tehnici ca TIMS - Thermal Ionisation Mass Spectrometry - au fost utilizate pentru a se găsi un răspuns corect.

Cum a început, de fapt, acest eveniment. Cu 12.500 de ani î.d.Hr., crescând brusc temperatura globului terestru, calota euroasiatică a început să se topească determinând o creștere a apelor mărilor și oceanelor cu până la 110 metri. Anglia, din peninsulă, va deveni insulă, Marea Mediterană își va crește nivelul cu 100-110 m, făcând posibilă istoria Atlantidei; peticul de pământ ce lega peninsula Balcanică de azi, de Asia Mică se va „scufunda” lăsând în locul acesta o puzderie de insule noi și o mare nouă, Marea Tracică, aceasta fiind cunoscută azi sub numele de Marea Egee. Civilizații surprinzător de avansate vor fi găsite pe aceste insule sau, mai corect, pe ce a ră-

mas pe vârfurile muntoase scăpate de ridicarea nivelului Mării Mediterane cu peste 100 m.

Dar ce aflăm în luna noiembrie 2003: cel mai antic așezământ scufundat a fost descoperit în fața coastelor Angliei, care poate conține secretele unei alte „Atlantide” preistorice. Descoperirea a fost făcută din întâmplare de o cercetătoare britanică arheolog, Penny Spikins, de 34 de ani, care lua lecții de scufundare cu câțiva colegi, în acea porțiune de mare din fața portului Newcastle, în nord-estul Angliei. „Știm că există o Atlantidă preistorică pe fundul Mării Nordului, unde un timp, o suprafață de dimensiunea actualei Marii Britanii era conectată de continentul populat de ființe umane și animale preistorice”, ne spune David Miles, arheologul principal al autorității asociației English Heritage.

Până acum, arheologii aveau cunoștință doar de un singur așezământ mezolitic acoperit de apele Canalului Mânecii, în fața Southampton-ului, în sudul Angliei. Domeniul găsit de Spikins conține două așezăminte: unul se află la capătul unei mase pietroase chiar la malul mării, provenind de la începutul perioadei mezolitice (între 8.000 și 10.000 de ani), celălalt - între 100 m și 500 m distanță de mal - provine de la sfârșitul mezoliticului (între 5.000 și 8.500 de ani).

Aproape în toate religiile lumii găsim această poveste a potopului, care o fac

Map of what happened as the result of the Black Sea Flood.

Gimbutas writes that the Dnieper Donets people were large, strong, and broad-faced (brachycephalic) descendants of paleolithic Cro-Magnon man.

Gimbutas writes that the Dnieper Donets pottery is related for certain to the Baltic "Memel Culture".

Burial practices of the Dnieper Donets Culture were also similar to those found in the Baltic at Zvejnieki, the largest and oldest cemetery in all of northern Europe.

credibilă și prin faptul că populații aflate la distanțe mari unele de altele au păstrat acest eveniment de-a lungul mileniilor în special în memoriile lor religioase.

O bruscă migrație de populații pornește din zona Carpato-Dunăreană spre centrul Europei, explozie migratoare numai recent recunoscută. Astfel, un grup cunoscut drept LBK - linear-band-keramik (ceramică lineară, necolorată) ajunge pe malurile Rinului și al Senei (vezi The Diaspora, p.191-Noah's Flood, The new scientific discoveries about the event that changed history, W.Ryan-&W.Pitman, Simion&Schuster, 1998). Acest grup, care a provocat o invazie în masă, a determinat apariția unor noi case, mult mai lungi, de aproape 150 de picioare, nemaîntâlnite înainte în Europa, ca de exemplu în zona Parisului de azi. Apar vase acoperite cu forme de spirală - spirala carpato-dunăreană-, valuri concentrice, desene rectangulare și tot felul de forme geometrice, asemănătoare cu cele din Moldova, spre exasperarea experților care, la început, nu puteau explica acest fenomen. Prăpastia culturală dintre acești invadatori și băștinași este evidentă. Carpato-dunărenii aduc animale domestice, plante de cultură, un tip nou de fortificații.

Simultan, un alt grup din spațiul carpato-dunărean își face apariția în centrul Europei, grup recunoscut sub numele de Vincea. Ei construiesc case pe un teren bine nivelat, cu străzi paralele (p.189, lucrarea citată). Podeaua caselor este făcută dintr-un pământ alb, iar pereții sunt făcuți din cărămizi de pământ. Arta de a decora vasele este excepțională, fiind în contrast cu cea dinaintea sosirii lor. Scrișul pictografic i-a făcut cunoscuți în lume, ei folosindu-l cu aproape 2500 de ani înaintea sumerienilor (vezi „Noi nu suntem

urmașii Romei“ - p.257 Ed.Intact, București). Localitățile Tărtăria din județul Alba, România, precum și Vincea din Iugoslavia, Gradesnita (Bulgaria) păstrează urmele scrise ale acestor emigranți.

În anul 2003, „Dacia Revival International Society of New York“ împreună cu Consiliile Județene Alba și Hunedoara au ridicat, în localitatea Tărtăria, un monument închinat apariției primului mesaj scris din lume (Tărtăria, circa 5.500 î.d.Hr.).

Simultan cu cele două culturi descrise mai sus apare, de-a lungul Adriaticei, pe coasta Dalmației, grupul Danilo-Hvar, lângă el apărând și grupul Butmir în jurul localității Sarajevo de azi.

Al IV-lea grup, numit Hamangia, apare și el în această perioadă, lăsând sculpturi remarcabile ca Gânditorul. Este singurul grup căruia nu i-a fost teamă să se așeze lângă Marea Neagră. Descoperit în 1953, situat la Baia - Hamangia, pe malul lacului Golovița, în apropierea litoralului Mării Negre, în provincia Dobrogea. Aparent a apărut de nicăieri, dând multă bătaie de cap specialiștilor. A fost considerată greșit ca o cultură de origine meridională, care se instalează pe coasta occidentală a Mării Negre, deoarece folosea marmura pentru sculpturi; de asemenea, prezența scoicilor spondylus ar fi dovedit prezența unor emigranți din Levant sau de undeva din sud-vestul Asiei. Azi se poate considera că grupul Hamangia a sosit de undeva din zona Crimeei sau poate chiar din partea sudică a vechiului lac de apă dulce, Marea Neagră de azi, călătorind cu ambarcațiuni. Acooperă o arie geografică ce include actuala provincie Dobrogea, până la malul stâng al Dunării, în Muntenia, și nord-estul Bulgariei.

Puțin mai la nord de LBK, proto-indo-europenii se vor divide în două ramuri;

una vestică și alta estică. Ultima va fi cunoscută și sub numele de Tocharieni, răspândindu-se spre sudul Chinei de azi, în zona Tarim Basin, unde urmele scheletelor și ale corpurilor mumificate au creat, la început, probleme mari specialiștilor. Erau înalți, blonzi, îmbrăcați în haine confecționate din lână europeană. Migrația lor se pare că a atins și insulele Japoniei (vezi „Noi nu suntem urmașii Romei“ p.247, Ed. Intact, București). Acest exod de populație, plecat din zona noastră, din Vechea Europă, va determina acel prim val cultural „Golden Age“ european și va forma „Diaspora europeană“ (p.192, The Diaspora, Noah's Flood) .

Dar epopeea strămoșilor noștri nu a fost însă numai una europeană. Despre ramura răsăriteană, așa-zisă indoeuropeană, am mai amintit. Sudul și sud-estul Mării Negre așa cum s-au format, a fost delimitat de două grupuri muntoase: în sud, Munții Taurus, iar în est, Munții Caucaz . Din zona Munților Caucaz pornește un grup migrator sudic, cunoscut sub numele de Ubaid. Ei vor cuceri pașnic Mesopotamia/Sumerul. (vezi „Noi nu suntem urmașii Romei“ p.257, dar și „Noah's Flood“ p.198). Să nu-l uităm și pe Sir Arthur Keith, care descoperă „a time capsule“ veche de 5.000 de ani. De fapt, el descoperă cimitirul regal din Ur, unde întreg anturajul regal al unei regine a fost sacrificat. El observă tipicul Caucazian/European al scheletelor, considerându-i asemănători cu pre-dinasticii egipteni (vezi Noah's Flood“, p.200). Tot din acest grup se desprinde un mic grup de fermieri, care se vor așeza pe malul râului Rioni în Transcaucazia.

Grupul sud-estic va avea o mică ramură anatoliană, care este atestată în zona Catal Huyuk și Hacilar din Turcia de azi, descrisă de James Mellaart încă din 1957. Cealaltă ramură, predinastică egipteană, trece prin Jerihon - Palestina de azi, ajungând pe valea Nilului. Ei aduc arta olăritului, necunoscută până atunci pe valea Nilului, animale domestice, plante de cultură, cereale, tehnica irigațiilor etc.

Descoperim, dintr-o dată, că Nicolae Densușianu, în lucrarea sa monumentală „Dacia preistorică“, a avut acea scripă genială în a înțelege formarea popoarelor europene, plecarea lor din spațiul carpato-dunărean. Faptul că nu a fost înțeles arată numai limita de înțelegere a celor chemați să-l înțeleagă. Vedem cum informații aparent disparate pot fi puse împreună dacă acceptăm o altă concepție despre apariția popoarelor europene „moderne“.

Plăcuțele de plumb de la Sinaia - o sursă excepțională de cunoaștere a istoriei și civilizației dacilor

*Drd. Aurora Pețan, cercetător principal,
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al.Rosetti“*

Cercetătoarea vă supune atenției un proiect de cercetare în domeniul dacologiei, care ar putea duce la rescrierea istoriei antice a spațiului central și est-european, precum și la o revoluție

în lingvistica indo-europeană, romanică, balcanică, dar și în alte domenii.

Este vorba despre valorificarea unei arhive de texte scrise în relief în caractere grecești, pe tăblițe de plumb, într-o limbă necunoscută, presupusă a fi limba dacică. Această arhivă a fost descoperită la sfârșitul sec. XIX și nu a fost studiată până acum. A fost depozitată la fostul Muzeu de Antichități, actualul Institut de Arheologie „Vasile Pârvan“, și, din păcate, n-a fost niciodată inventariată. Au existat peste 500 de astfel de inscripții însumând, probabil, peste 3 tone de plumb, care au dispărut între timp. Astăzi mai există circa 40

(la același Institut de Arheologie) și încă aproximativ 40 de fotografii inedite făcute în timpul celui de-al doilea război mondial de către un inginer, deci

în total cam 80 de documente. Textele sunt scrise în relief, în plumb și sunt însoțite de o iconografie foarte bogată. Istoricii și lingviștii care le-au văzut le-au considerat falsuri, însă fără să le studieze. Motivul: nimeni nu știa de unde au apărut, unde au fost găsite și, în același timp, piesele arătau foarte bine, fără urmele de coroziune la care ne-am fi așteptat după 2000 de ani.

Există informații care certifică faptul că o parte din această arhivă a fost descoperită în 1875, când s-a săpat fundația castelului Peleş din Sinaia. Piese-

le erau din aur masiv și, la cererea regelui Carol I, au fost făcute copii în plumb la fabrica de cuie din Sinaia. Originalele au ajuns în posesia regelui. Copiile au fost păstrate o vreme la mănăstirea din Sinaia, apoi au dispărut și acestea. S-au păstrat fotografiile după o parte din aceste copii. Analizele făcute la Institutul de Fizică Nucleară confirmă faptul că cele mai multe dintre piese sunt făcute din plumb tipografic specific sfârșitului de secol XIX.

Totuși, câteva piese mai mici, singurele care nu sunt din plumb, ci pe bază de cupru sau argint, au o structură metalografică foarte complexă, specifică minereurilor nerafinate din antichitate, deci cu șanse mari de a fi originale. Acest lucru a fost confirmat și de

o serie de analize făcute la Oxford pe una din piese.

În aceste texte se poate identifica un număr mare de antroponime și toponime dacice, dar și romane, celtice, scitice etc. Imaginile, foarte numeroase și complexe, reconstituie o întreagă civilizație, cu cetăți, temple, divinități, animale totemice, armate etc. Textele par să facă referire la evenimente politice din vremea respectivă (războaie, alianțe), unele au caracter religios, există și două genealogii care aduc la lumină portretele și numele a zeci de regi și

principi locali de la Sarmisegetuza, Helis și Genucla. Perioada din care provin se întinde între sec. IV î.Hr. (epoca regelui Dromichaetes) și sec. I d.Hr. (epoca regelui Decebal). Șansele de descifrare sunt mari, deoarece textul constituie, în general, o explicație la imaginile reprezentate.

Limba în care sunt scrise are caracteristici indo-europene clare și practic e imposibil să fi fost inventată de către un falsificator.

Multe din informațiile de pe tăblițe au confirmat descoperiri arheologice făcute ulterior, după un secol (planul cetății Sarmisegetuza, forma templelor, colonada de la poarta de est etc.).

RĂDĂCINILE ADÂNCI ALE CIVILIZAȚIEI DANUBIENE

Marco Merlini, Italia

1. Starea înaltă a Civilizației Danubiene

Starea de „civilizație de început“ nu mai poate fi limitată numai la regiunile care au atras de mult atenția cercetătorilor (Egiptul, Mesopotamia, Libanul și antica vale a Indusului), dar ea a trebuit să se dezvolte ca să poată îmbrățișa civilizația Neolitică și Calcolitică a Văii Dunării.

Câteva caracteristici ale civilizației în sud-estul Europei:

- Dezvoltarea unei economii de subzistență agrară prin îmbunătățirea terenului agrar și a tehnologiei. Agricultură nu mai este limitată numai la cele mai bune petice de pământ arabil din jurul așezămintelor, ci este practică pe terenuri mai dificile, la o oarecare distanță de casă. Este evidentă folosirea plugului și a irigațiilor.

- Rafinamentul și îmbunătățirea tehnicii de producție a ceramicii. Progresul în tehnologia ceramicii este la fel de rapid atât în vest, cât și în est.

- Apariția metalurgiei a fost un proces independent care n-a fost influențat de tradițiile din Orientul Apropiat.

- O creștere în comerț poate fi observată încă de la mijlocul mileniului VIII î.Hr. Era un comerț la distanță lungă și care implica scoici, marmoră, obsidian și cupru.

- Urbanism. În cadrul așezământului care se extinde, un aranjament mai eficiente poate fi observat în cursul dezvoltării sale. Planurile stilurilor de străzi și aliniamentul caselor devin mai complexe

în timp.

Cât despre mărimea așezămintelor, unele cresc atât de mult încât oferă case pentru câteva mii de locuitori.

- Case. Au loc schimbări în mărimea și funcția clădirilor. În timp ce mărimea medie a caselor este de cam 8 x 5 m, clădiri în orașe mai mari pot avea o lungime de până la 30 m, două etaje, cu două până la trei camere pe fiecare etaj.

- Clădirile își asumă funcții mai specializate. În mileniul VIII î.Hr., există o tendință fie ca spațiul să fie separat după etajele din casă sau, mai preferabil, să se ridice clădiri separate cu funcții specializate. În plus, arhitectura profană și sacrală tinde să-și asume trăsături mai distincte decât în perioadele anterioare. La câteva șantiere arheologice au fost excavate modele de temple. Unele dintre ele trebuie să fi fost probabil structuri mari pe platforme întinse.

- Stiluri sofisticate de imagini religioase.

- Europa de sud-est și-a dezvoltat sistemul ei de scris (*Scrisul Danubian*) acum 7300 de ani și este cel mai vechi scris cunoscut până azi.

- Originea scrisului este legată în mod evident de creșterea cantitativă a informației care trebuia înregistrată și transmisă. Din acest motiv, Civilizația Danubiană a dezvoltat un sistem complex de comunicație: Sistemul Danubian de Comunicație. Acesta era compus din câteva elemente: scrisul era numai unul dintre ele, deși era important, original și unic.

Alte canale de comunicație ale Sistemului Danubian de Comunicație erau: simboluri religioase, decorații geometrice, limbi figurative, trucuri pentru a ajuta memoria, hărți pentru stele și pământ, simboluri ritualistice, notații numerice, identitatea familiei sau semne de afiliere a comunității, precum și semne care identifică proprietarul/fabricantul/destinația/conținutul unui obiect.

- Într-o perspectivă tradițională, statul, ierarhii de autoritate și o societate stratificată erau considerate esențiale pentru obținerea unui nivel mai înalt or-

ganizațional al dezvoltării culturale: civilizația. *Civilizația Danubiană* demonstrează că erau alte civilizații majore ale Vechii Lumi unde statul nu era fezabil ori un factor marginal. Unde anticele orașe de pe Dunăre au înflorit, nu exista o organizație de stat care putea fi comparată cu cea a orașelor state sumeriene sau cu Egiptul dinastic. Ele erau doar comunități rurale și semiegalitare Neolitice și formau o rețea între sate. Există o evidență convingătoare că, în Valea Dunării Neolitice, statul nu era un ingredient necesar în procesul formativ al civilizațiilor de început.

2. Din multe puncte de vedere, Vechea Civilizație Danubiană trebuie plasată într-o poziție importantă în afacerile economice și culturale.

Cât despre cronologia culturală a inovațiilor cruciale, Vechea Europă deține un pas avansat, comparată cu dezvoltarea în alte regiuni. Într-o perioadă de două mii de ani, începând de la mijlocul mileniului VIII până la mijlocul mileniului VI î.Hr., comparat cu Civilizația Danubiană pasul de dezvoltare al civilizației în Orient este moderat, deși progresează constant. În particular, metalurgia și scrisul apar mult mai devreme în Europa decât în Asia.

- Piretologia, care este o condiție pentru prelucrarea metalului, avansează comparativ mult mai rapid în Occident decât în Orient.

- Există o dovadă arheologică mai veche despre câteva tehnologii de bază de topire în Europa. Aurul se prelucra în sud-estul Europei cu o mie cinci sute de ani înainte de Mesopotamia.

- Aglomerări urbane sunt cunoscute în Europa și Anatolia deja din mileniul VIII î.Hr., în timp ce în Mesopotamia apariția orașelor datează din al șaptelea mileniu î.Hr.

- Scrisul apare timpuriu în Civilizația Danubiană și intră în sfera vechii culturi urbane în Mesopotamia destul de târziu. Nașterea scrisului este antedatată de la regatele și marile orașe-state ale epocii de bronz până la satele semiega-

litare ale țăranilor neolitici și centrul ei se mută din Orientul Apropiat în sud-estul Europei.

În concluzie, dacă vrem să înțelegem istoria civilizațiilor Lumii Antice, trebuie să recunoaștem poziția înaltă a Civilizației Danubiene în cadrul lor și ivirea avansată a unor puncte de referință.

3. Teorema clasică *Ex Oriente lux* este schimbată în *Ex Occidente lux*

Înainte ca noua cronologie să fi fost stabilită, cercetătorii au asumat ușor influența sumeriană, nu numai în sfera scrișului, ci și în afacerile economice și culturale. Dar este evidentă o mișcare de cultură de la vest spre est în mileniul VI î.Hr. În particular, dovezi arheologice, antropologice și lingvistice sunt adunate pentru a demonstra că popoarele Vechii Lumi Neolitice erau angajate în contacte de comerț și relații interculturale la distanță lungă și că impactul influenței lor a fost în mod predominant îndreptat de la vest la est.

Această mișcare culturală europeană spre Asia, via Egeea și Anatolia, este explicată de decalajul de timp, care poate fi observat în dovezile arheologice ale Văii Dunării și Mesopotamiei: Civilizația Danubiană a înflorit înainte de cea sumeriană.

Influxul cultural european în Asia poate fi ilustrat într-o analiză a tehnologiilor proeminente, ca, de exemplu, scrisul. În timpul perioadei formative a scrisului în Mesopotamia, tradiția locală a simbolurilor de semne pictografice fuzionează cu influențe din afară de la vest.

a.1 În Orientul Apropiat, un sistem rudimentar de semne cu funcții speciale (contabilitate și înregistrarea de date) a fost dezvoltat în timpurile dinaintea popoului (mileniul X î.Hr.), și acesta a devenit mai rafinat în era după potop.

Este tentant de făcut o legătură directă între sistemul pietrelor de socotit și scrisul timpuriu sumerian. Cu toate acestea, numai vreo 30 din 2000 de semne ale scrisului sumerian au echivalențe în sistemul de semne.

a.2 În afara sistemului nativ de semne, mai există un alt rezervor de semne vizuale pentru care se poate presupune o origine locală și acestea sunt semnele iconice ale vechii pictografii sumeriene, unele dintre ele fiind foarte stilizate.

b. Înainte de introducerea cronologiei culturale moderne a Europei de sud-est, cercetătorii erau nedumeriți de similitudinile dintre semnele celei mai vechi inscripții a Civilizației Danubiene și semnele de început sumeriene, aceste asemănări fiind analizate în lumina unei prezențe culturale sumeriene în Europa.

Cei care-și bazează investigația lor pe noua cronologie calibrată sunt la fel de nedumeriți de asemănările semnelor, dar reconstrucția unei relații istorice presupuse între vechiul scris Danubian și cel sumerian trebuie asociat acum cu o răspândire de la vest la est.

Oare a influențat vechea tradiție Danubiană tradiția mesopotamiană în procesul ei formativ?

Asemănările de semne dintre vechiul scris Danubian și cel sumerian nu se limitează la «simple» forme care ar putea fi explicate ca fiind coincidentale (de exemplu, motive ca un cap de animal sau conturul unui pom).

Paralelismul în repertoarele semnelor comparate sar, de asemenea, în ochi datorită multor similitudini în detalii. În lista provizională convergentă a semnelor, se găsesc mai mult de 40 de paralelisme de semne (excluzând formele «simple»).

Materialul iconic convergent poate fi extras din 230 de semne vechi Danubiene în comparație cu cele 770 de semne ale listei ATU.

4. Civilizația Danubiană - o societate de rețea.

Civilizația Danubiană schimbă ideea de civilizație și formarea ei istorică, deoarece este martora unei alte traiectorii de la căutarea de provizii la societăți complexe agrare, departe de modelul de stat. (Aceasta este bine cunoscută de la tradiția mesopotamiană din timpurile sumeriene. Modelul de stat este un sistem de autoritate ierarhică și centralizată: organizația de state, stratificarea claselor sociale, planul centrat al primelor orașe, economia de templu).

Acest drum recent «descoperit» spre civilizație este o rețea de noduri (așezări centrale) legate prin rădăcini culturale comune, relații de schimburi cu avantaj politic mutual și interese socio-economice împărtășite.

Este o societate complexă, caracterizată de semiegalitate în relații sociale,

respectarea intereselor socio-economice reciproce, absența statului, ivirea urbanismului prin expansiunea spre sursa de petrol, de la sate la orașe cu mii de locuitori și fără nevoia multor structuri de apărare.

Este, de asemenea, o societate agrară, unde satele nu sunt oprite de autoritatea politică a orașelor. Surplusul economic local al satelor nu este monopolizat de locuitorii centrelor urbane. Între orașe există o relație eficientă, deși nu este centralizată. Distribuția bunurilor și a resurselor este bazată pe comerțul interregional. Este o confederație relativ liniștită de culturi puternic regionalizate cu rădăcini comune. Dezvoltarea unui scris a fost asociat cu sfera religioasă, și nu cu economia, și era legat de imaginile divinităților feminine.

Modelul de rețea a societății este prezent în orizontul Văii Dunării, al Văii Indusului și al culturii Halaf (7.200–6.000 î.Hr.) în nordul Siriei, într-o arie între Mosul și Aleppo.

5. Rădăcinile adânci ale Civilizației Danubiene.

Nu există o «ivire bruscă» a unei civilizații. Dacă ne uităm la «lista de verificat» a modelelor culturale care s-au dezvoltat în mileniul IX î.Hr., este clar efectul cumulativ al memoriei culturale. În structurile Civilizației Danubine, nu găsim în mod simplu elemente care se referă la Epoca Neolitică, ci multe cărămizi ale perioadelor culturale care pot fi trasate chiar până la Epoca Paleolitică (de exemplu fabricarea de figurine din diferite materiale; credința în divinitățile feminine ca sponsori ai naturii și culturii). Corespondențele impresive între

simbolurile preistorice și semnele scrișului sugerează, dacă nu o semnificație comună, cel puțin un principiu comun de reprezentare aflat în spatele actului reprezentativ.

Descoperirea și stresul corespondențelor apropiate și analogiile impresive între simboluri și semnele de pe arta de piatră sau de pe obiectele de os și Scrisul Danubian reprezintă un pas important pentru a interpreta pe unele dintre ele ca „predecesoarele scrisului“.

Scrisul Neolitic al proto-Europei a fost, deci, precedat de o revoluție cognitivă și simbolică: invenția, începând

cu un element grafic simplu, până la motive geometrice complexe și organizația lor excepțional de logică.

În concluzie, scrierea a moștenit o tendință clară spre abstracție, o familiaritate cu geometria și cunoștințe numerologice de la alte populații de vânători-culegători.

Aceștia s-au refugiat în timpul ultimei epoci glaciare în câteva teritorii cu climă temperată și au inventat forme primitive de prescris.

6. Recunoașterea Civilizației Danubiene are repercusiuni culturale im-

portante asupra identității Europene.

Aceasta aduce o îmbogățire și expansiune a matricei istorice și culturale pe care se bazează identitatea noastră Europeană, pentru că civilizația Dunării este acum considerată ca una dintre „mamele“ culturii europene moderne.

PE URMELE CAUCONILOR

Acad. Alexandru Surdu

Pornind de la izvoarele antice și medievale timpurii, efectuând și o prealabilă cercetare toponimică în locurile în care au viețuit în antichitate dacii/tracii cauconi, autorul identifică zone foarte întinse în care sunt atestați aceștia, avându-și patria primordială pe teritoriul țării noastre - și anume, în sud-estul Transilvaniei (în Țara Bârsei), o parte a județului Harghita (spre izvoarele Oltului) și în părți ale județelor Buzău și Mureș, unde, după Ammianus Marcellinus, este prea cunoscută Țara Caucaland, în care s-ar fi refugiat goșii de frica hunilor. Primul îi amintește Homer pe cauconi, în *Odissea*, traci-cauconi care i-au ajutat pe troieni în celebrul război. Cauconii au „coborât“ spre sudul Peninsulei Balcanice pe la anii 1600 î.Hr., când încă își păstrau autonomia lor, pe care ți-au menținut-o și mai târziu, în locurile de sedentarizare: în Asia Mică și în Scandinavia, în N-V Germaniei, lângă Marea Baltică, într-o zonă numită, nu întâmplător, *Dacia*, *dacisca regio*, unde se vorbea *dacisca lingua*; în Islanda, unde Strabon îi numește *kauko*; în Spania, unde sunt amintiți numiți *kaukoioi*, de la care s-au păstrat numele a două localități: *Caucolihorum* și *Cauca*, păstrat ulterior sub numele de *Coca*; în Sicilia, unde denumirea *Caucana* devine mai apoi *Cocani-*

cus; în Lituania, atestați până azi în toponimie.

Etimologic, numele cauconilor – presupune autorul – ar proveni de la *Caucas* – înălțime/deal, munte, zona de origine a acestora.

La noi încă sunt atestați în toponimie, toponimia fiind o adevărată mină de aur a continuității în Spațiul traco-geto-dac/românesc. Poate cuvântul *Caucas* provine dintr-o limbă primordială. Din Spațiul de origine al cauconilor el se va fi răspândit, prin „roiurile“, în timp, ale acestora, în toată Europa și în Asia anterioară. Poate de aici derivă și *Muntele sfânt* al geto-dacilor, *Cogaion* (din *Coca* -ion/ionon, unde ion/ionon avea o semnificație religioasă), amintite de Strabon. Sunt și cuvinte obișnuite în limba română, păstrate până azi, provenind de la acei cauconi: *cuca* (v. *cuca* dealului = coama dealului), *Ciuc*, *Ciucas* (maghiar Ciucaș), *Ciucă* (onomasticon) etc.

Înconjurați, în baștina lor, de alți traco-geto-daci, pe un Spațiu întins, în „Vechea Europă“, cauconii, ca și alți frați ai lor, au „roit“ în multe direcții, ducând cu ei civilizație, organizare, spiritualitate, cu care au contribuit la constituirea multor națiuni în locurile de sedentarizare.

Despre paleografia limbii române

La începutul deceniului 3 al sec. XX, când paleografia limbii române s-a introdus ca disciplină didactică, Albumul/manual după care aceasta s-a studiat elaborat de Ion Bîanu și N. Cartoian, s-a intitulat: *Album de paleografie românească (scriere chirilică) și a cunoscut trei ediții până în 1940.*

După cel de-al II-lea război mondial, titulatura a suferit, poate nu întâmplător, o „mică“ modificare: în prim plan trecea cuvântul „chirilic“.

În 1956, încercând, probabil, să revină oarecum la intitulăția anterioară, profesorul paleograf Emil Vărtosu, într-un studiu publicat, optează pentru ex-

Conf. univ. dr. G.D. Iscru

presia: *paleografie chirilică românească*, în timp ce pentru paleografia slavă prof. slavist Damian Bogdan propunea intitulăția: *paleografie slavo-română*; în ambele, precum se știe, s-a folosit alfabetul „chirilic“.

În 1968, în cartea sa, de referință, prof. Emil Vărtosu propunea denumirea

de paleografie româno-chirilică - și așa a rămas până astăzi.

După părerea noastră, titulatura integral corectă a fost a primilor doi autori – I. Bianu și N. Cartoian. Dacă n-a fost o intuiție a primilor doi autori, este foarte probabil ca aceștia să fi cunoscut, după descoperirile de până atunci, că se „profilează” și o altă paleografie în Spațiul limbii române, pentru care la noi nu se procedase încă la o descifrare, dar o discuție de fond deja o făcuse N. Densușianu, în *Dacia preistorică*, asupra inscripției de pe brățara din Tezaurul de la Pietroasele, atestând existența unei scrieri locale mult anterioară celei „chirilice”.

Dar cum amintita operă a lui N. Densușianu a fost respinsă până la disprețuire, fără teme științifice, de mediile noastre universitare și academice, deci neadusă nici în fața studenților, fie și numai pentru propria lor curiozitate, a continuat să se studieze exclusiv scrierea „chirilică”, cu puținele antecedente de până în sec. XVI, apoi, după triumful limbii române în Biserică și în Cancelaria Domnească (sec. XVII), documentele și alte texte scrise în limba română, cu grafie „chirilică”, tot mai multe, până după mijlocul sec. XIX.

Deci, căutările asupra unei paleografii a limbii române înaintea scrierii „chirilice” au „înghețat” în amintitele medii importante.

Discuția lui N. Densușianu s-a „îngropat” prin atribuirea falsă (până azi, falsă!) a Tezaurului de la Pietroasele. Semne alfabetice și analfabetice din Spațiul străvechii culturi neolitice Vincea-Turdaș, descoperite de arheologul român Sofia Turmă, începând din 1874 – comunicate în Congrese de specialitate, publicate în reviste străine, plasate în muzee (fragmente din vase pe care erau gravate), sistematizate în sfârșit de un arheolog maghiar (Roțka Marton) – au fost ignorate, după cum au fost, în fond, tot ignorate și unele inscripții care începeau să „apară” în descoperiri arheologice în Spațiul carpato-balcanic, de vreme ce n-au fost atribuite unei scrieri locale cuprinzând și Spațiul românesc. Au continuat a fi ignorate chiar

și descoperiri arheologice sintetizate relativ recent în lucrări ale arheologului american, de origine lituaniană, Marija Gimbutas, arheolog care pare să „încurce” oarecum „știința” specialiștilor noștri. Iar epocala descoperire de la Tărtăria, din 1961 (N. Vlăssă), tot din Spațiul amintitei culturi neolitice Vincea-Turdaș, descoperire căreia mișcarea noastră dacologică i-a dedicat un Congres, al IV-lea, în 2003, a fost și încă este privită de cei mai mulți dintre învățații noștri cu „blazon” academic, ca și de „ucenicii” acestora din Universități, cu scepticism, până la indiferență, deși, între timp, după părerea unor specialiști și savanți străini, această descoperire a plasat Spațiul românesc la începutul scrișului în lume. Recent, s-a semnalat o descoperire similară, dar mult mai timpurie, în Serbia, în spațiul culturii Lepenski Vir. Nu și-au mai amintit specialiștii noștri, că în Spațiul traco-geto-dac / românesc, în sec. IV d.Hr., în procesul de creștinare a autohtonilor carpato-balcanici, se tradusesse Sf. Scriptură în limba băștinașilor vizitați de misionarii creștini - și se vor fi utilizat, fără îndoială, semne alfabetice cunoscute lor, iar nu grecești, feniciene sau ebraice! Inelul de la Erzerovo, ca și alte descoperiri sud-dunărene fuseseră strict localizate de arheologii noștri: ele nu ne priveau direct, nu erau ale națiunii traco-geto-dace sau ale înaintașilor ei direcți, urmând a fi revendicate, probabil, de viitorii migratori slavi sau bulgari! ... Pe cei care, la noi, îndrăzneau să se ocupe de tracii și de tracologie, pornind de la prof. Josif Constantin Drăgan, îi numeam cu dispreț „tracomani”! Iar tracii nu existau decât de la opera lui Herodot încoace, mai apoi de la „basmul” de odinioară, despre războiul troian, devenit realitate între timp, al lui Homer; geții, sigur după Darius I, iar dacii de când a „binevoit” să-i numească astfel celebrul Caesar... Au ignorat, cei mai mulți dintre specialiștii noștri, semnele de pe vasele de ritual din întreg Evul timpuriu (străvechi), iar unii, trezindu-se oarecum, l-au învinuit pe dl. prof. Virgil Vasilescu, care o viață de om s-a ocupat de Semiotică, de fapt cum că

ar fi „furat” munca arheologilor!...

...Și toate acestea pentru că „știința” specialiștilor noștri despre traco-geto-daci, în materie de scris, era că respectivii, pur și simplu, *nu știau să scrie!* Și chiar dacă ar fi știut, de vreme ce s-au „romanizat” la focul civilizației imperiale romane, dispărând astfel din istorie, românii, oricum, n-ar fi avut ce moșteni, până la „venirea”, din Bizanț, a alfabetului „chirilică” și a limbii slave ca limba de cult.

Cu această „venire” și „adaptare” a alfabetului „chirilică”, ca prim alfabet vechi în care s-a scris și românește – s-a deschis altă serie de confuzii și ignorări, perpetuate de la învățat la ucenic, care au făcut din respectivul alfabet un alfabet slav, străin de Spațiul românesc, o „haină împrumutată și rău adaptată limbii române”, cum se „postula” în Tratatul de lingvistică al acad. Al. Rosetti din 1974.

În aceste condiții, în mediile românești universitare și academice n-a mai putut încolți gândul la o grafie anterioară celei „chirilice”, necum la pregătirea unor specialiști pentru înțelegerea „ciudățeniilor” de pe artefacte străvechi, din peșteri și de pe stânci, lăsate pe seama etnografilor, folcloriștilor, geologilor, precum a fost lăsat și bogatul răboj al Spațiului românesc, până azi.

Și așa am rămas, pentru limba română, doar cu paleografia „chirilică”, cu tezele și ipotezele care țin de geneza și de „apăsătoarea” ei folosire până la mijlocul sec. al XIX-lea. Și nici azi, împotriva evidențelor, nu prinde contur în amintitele medii, gândul la o paleografie mai veche a limbii române, necum la o continuitate între „ciudățeniile” de pe străvechi artefacte și „chirilicele” de după sec. IX d.Hr.

Iată, deci, o consecință negativă majoră a ignorării unei mai vechi paleografii în Spațiul limbii române. Problema alfabetului chirilic o vom aborda ulterior, în noua ediție a cursului nostru de Paleografie.

•

Formarea și dăinuirea comportamentului istoric în ecosistemele spațiului carpato-dunărean

*Prof. dr. Vasile Boroneanț
Conf. univ. dr. Nicolae Țicleanu*

Spațiul carpato-dunărean (SCD), definit prin existența lanțului Carpatic și a celui mai mare fluviu european, cuprinde ecosisteme cu contribuții esențiale în devenirea și dăinuirea populațiilor autohtone; dintre acestea, cele mai importante sunt: luncile fluviului Dunărea și ale marilor săi afluenți, precum și renumita sa Deltă; marile câmpii; zona podișurilor; zona subcarpatică și a dealurilor piemontane; depresiunile intramontane (așa numitele “țări”) și nu în ultimul rând zonele montane. Toate aceste ecosisteme formează un aranjament natural unic, cu aspect relativ concentric. În decursul ultimilor 10.000 de ani în SCD schimbările climatice și floristico-faunistice n-au fost esențiale, ceea ce a favorizat, de la bun început, o stabilitate a comportamentului istoric al populațiilor din aceste ecosisteme. Dunărea cu afluenții (Prut, Siret, Ialomița, Argeș, Olt, Jiu, Cerna, Tisa etc.) și ecosistemele lor au constituit dintodeauna, în mod similar marilor fluvii ale lumii, dar cu caracterul său specific, un factor generator de civilizație și comportament istoric. Pe Dunăre s-au vehiculat în cursul istoriei elemente de civilizație și cultură spre centrul și marginile continentului.

Marile câmpii (Câmpia Română și Câmpia Panonică) au generat, datorită fertilității lor, centre de dinamică istorică și de difuziune a populațiilor și culturilor.

Podișurile (Podișul Moldovenesc, Podișul Dobrogean, Podișul Getic și cel Transilvan), prin morfologie și resursele lor naturale, au contribuit într-o mare măsură la geneza, dezvoltarea și permanentizarea comportamentului istoric al locuitorilor lor. Subcarpații, adevărate contraforturi ale Cetății Carpaților, reprezintă în concepția noastră leagănul civilizațiilor carpato-dunărene. Aici, condițiile morfologice, climatice,

floristice și faunistice au fost deosebit de favorabile dezvoltării colectivităților umane, fapt dovedit de marea și constanta densitate a populațiilor. Prin morfologia lor, Subcarpații s-au constituit în factori de stabilitate ai habitaturilor ferite de contactele dure cu populațiile migratoare.

Ecosisteme particulare s-au dezvoltat de-a lungul unor cursuri importante de apă, în depresiunile intramontane cunoscute din cele mai vechi timpuri ca “țări” (Țara Bârsei, Țara Loviștei, Țara Hațegului și multe altele).

Cetatea Carpaților, nucleul SCD, după Vâlsan “coloana vertebrală a pământului românesc”, prin altitudinile sale moderate și vegetația acoperitoare, a permis dezvoltarea îndelungate agro-pastorale, favorizând o veșnică pendulare sezonieră a populațiilor de pe ambii săi versanți, cunoscută ca transhumanță, de aici și numele “spațiu mioritic” utilizat de Lucian Blaga. Prin frumusețea și solemnitatea lor celestă, înălțimile carpatine au fost considerate dintodeauna de autohtoni ca spații sacre pe care au construit hieropole și au țesut legende.

Aranjamentul natural în chip de cunună a determinat o rețea hidrografică aproape radială, cu dezvoltarea drumurilor de plai și luncă, prin care locuitorii versanților carpați erau în continuă comuniune, fapt cu implicații în uniformizarea limbii și a credințelor religioase. În acest ultim context, putem cita uniformizarea legendei Baba Dochia pe tot cuprinsul Arcului Carpatic.

Subliniem că acolo unde Dunărea străbate Carpații au existat ecosisteme ce au permis formarea celui mai vechi nucleu de civilizație europeană, prin cultura Lepenski Vir – Schela Cladovei (8.500 – 5.500 î.Hr.).

PREMERGĂTORII SCRISULUI ÎN VALEA DUNĂRII

Prof. dr. Mihai Popescu

Toate marile istorii ale scrierii, în limbi de largă circulație (engleză, franceză, germană, spaniolă etc.), pe care le-am consultat în ultimele trei decenii, începeau cu Mesopotamia și nici măcar nu pomeneau, deci nu aveau cum să comenteze și să acorde locul meritat extraordinarei descoperiri de la Tărtăria, căreia Congresul Internațional de Dacologie i-a consacrat ediția a IV-a, din anul 2003. Am socotit că cele patru decenii care au trecut de la descoperire constituie un interval prea scurt comparativ

cu secolele scurse de la descoperirea tăblițelor de lut gravate cu „vârfuri de săgeți” și cunoscute sub denumirea latinizată de scriere cuneiformă. M-am înarmat cu răbdare și am sperat că va veni vremea când adevărul istoric va învinge inerțiile și comoditățile istoricilor români sau străini.

Nespusă mi-a fost bucuria când am aflat, în colecțiile Bibliotecii Naționale a României, un exemplar din *Histoire de l'écriture de l'idéogramme au multimedia* (Istoria scrisului de la ideogramă

la multimedia), coordonată de doamna Anne-Marie Christin și publicată de Editura Flammarion din Paris, în anul 2001. Lucrarea, elaborată de prestigioși cercetători din universitățile franceze, a fost concepută în trei mari capitole:

I. *Origini și reinventări*, în care sunt prezentate și analizate izvoarele și principalele filoaane primordiale ale scrisului în Europa, Asia, Africa, America, mai pe scurt din Transilvania până în Insula Paștelui.

II. *Alfabetele și scrieri derivate*, care cuprinde evoluția scrierilor egeeană, semitică, arabă, greacă, latină, caucaziană, chirilică, runică etc.

III. *Imaginea în scrierile din Occident*, unde arta manuscriselor și arta tipografică sunt urmărite în evoluția societății occidentale.

Primul articol al monumentalei lucrări de referință – *Les avant-courriers de l'écriture dans la Vallée du Danube* (Premergătorii scrisului în Valea Dunării), scris de Michaël Guichard, conferențiar la Universitatea Paris I – restabilește perspectiva corectă asupra rolului pe care l-a jucat vatra culturală dunăreană în istoria Europei. Autorul afirmă că „De la începutul mileniului al VI-lea până în mileniul al IV-lea î. Hr., în bazinul Dunării s-a dezvoltat o cultură strălucită, care a exercitat o influență asupra întregii Europe Centrale. Numeroase vestigii ale acestei culturi au fost găsite și în Germania (Alsacia) și în Franța (până în bazinul parizian). Această civilizație originală își datorează dezvoltarea în special stăpânirii artei de a prelucra argila, ... care a devenit suportul privilegiat al creațiilor artistice, fie că e vorba de statuete sau de grafisme“ (p. 17).

Sînt remarcate bogăția și diversitatea formelor geometrice gravate pe vasele de lut, „decoruri“ care nu erau tratate, ci urmau un „cod stabilit prin tradiție, al cărui principiu s-a pierdut până astăzi“. Aceste grafisme au permis fără îndoială, pe de o parte, crearea unui „repertoriu de semne și de simboluri“ și, pe de altă parte, „raționalizarea unui spațiu virtual – cel al unei suprafețe «de umplut», oferită de pereții vasului.“

Acceptând ideea astrologului Jean-Marie Durand că „oamenii au învățat să citească înainte de a învăța să scrie“, dl. Guichard demonstrează că a apărut astfel o „educare a ochiului pentru lectură, la fel de esențială scrisului ca însuși actul de a scrie.“ Această primordialitate a lecturii este exemplificată arheologic printr-o succintă prezentare a unui ca-

lendar neolitic, în formă de cuptor, descoperit în Bulgaria, lângă satul Slatino.

Universitarul francez ne provoacă la un exercițiu de imaginație, prin care să înțelegem că, „ajuns la acest stadiu de schematizare a universului, omul era în măsură să treacă la stadiul scrierii și ne putem întreba dacă civilizația dunăreană nu a făcut deja acest pas.“

Referindu-se la cercetările Emiliei Masson privind „simbolismul grafic legat de fertilitate“ existent pe figurinele feminine din cultura Vința, autorul recunoaște că „nu putem în mod evident risca să tragem o concluzie pentru sau contra existenței unei scrieri dunărene... legate de practici religioase, care nu a supraviețuit dispariției civilizației dunărene preistorice. El este însă de acord că, dacă această civilizație ar fi evoluat spre urbanizare, cum a fost cazul satelor din sudul Mesopotamiei, aceste „grafisme“ ar fi evoluat și ele spre o adevărată scriere, dar sosirea indo-europenilor, în jurul anului 3.800 î. Hr., le-a condamnat la dispariție.

Placa de argilă de la Gradeșnica (Bulgaria) și plăcuțele din piatră descoperite foarte recent (în 1996) în Siria, îl determină pe autor să parieze că verificările arheologice vor aduce încă multe surprize într-un domeniu al istoriei în care „ne mulțumim adesea cu definiții prea simple“, iar descoperirile riscă să transforme viziunea puțin cam învechită privind originea scrierii cuneiforme, pe care unii o presupun legată doar de necesități contabile.

După această scurtă trecere în revistă a „premergătorilor“ scrierii europene, autorul trece la *cazul particular al scrierii de la Tărtăria*, afirmând că „printre scrierile dunărene, cele trei tăblițe de la Tărtăria ocupă un loc aparte.“ Sunt evocate condițiile în care arheologul român Nicolae Vlăssă a descoperit idolii din argilă și alabastru, o brățară și, mai ales, tăblițele inscripționate, care sunt și reproduse după desenele care însoțeau articolul Emiliei Masson „*Scrierea în civilizațiile dunărene neolitice*“ (publicat în revista *Kadmos*, vol. XXIII, nr. 2, 1984).

Dacă tăblițele i-au făcut pe arheologi să se gândească imediat la textele sumeriene din Uruk și Djemdet-Nasr - autorul amintește, în acest sens, studiul sumerologului Falkenstein -, nu puteau trece neobservate neîncrederea și stângăciile descoperitorului Nicolae Vlăssă, care „s-a arătat mai preocupat să studieze influențele mesopotamiene decât să

descrie cu precizie contextul săpăturilor sale“, astfel încât și astăzi „o puternică suspiciune apasă asupra autenticității acestei descoperiri, în mod sigur senzațional.“

Pornind de la informațiile pe care le deține, dl. Guichard afirmă că „Tăblițele erau din argilă nearsă, dar imediat după ce au fost descoperite, ele au fost arse în cuptor, ceea ce împiedică orice expertiză cu carbon 14, care ar fi permis datarea lor.“ Nu avem dovezi care să confirme ori să contrazică afirmația dlui Guichard, dar cercetătorul francez Jean Deruelle și britanicii Christopher Knights și Robert Lomas au raportat rezultate revoluționare obținute chiar „prin datare fidelă“ cu carbon 14. Rămâne ca arheologii români să clarifice aceste semne de întrebare și suspiciunile generate de ele.

Observațiile și concluziile universitarului francez dovedesc o intuiție extraordinară a primordialității fenomenului Tărtăria, în ciuda faptului că bibliografia istorică și culturală românească, disponibilă până la apariția lucrării, nici măcar nu amintea descoperirea celor trei tăblițe.

El chiar afirmă că, deși prima reacție a cercetătorilor a fost stabilirea unor analogii cu textele sumeriene, „tendința actuală este de a privilegia teza unei elaborări locale.“ Pentru a avea imaginea exactă a deschiderii pe care Michaël Guichard o are față de marile filoaane ale apariției scrisului în lume, trebuie să amintim că celelalte două contribuții ale sale la această monumentală istorie a scrisului sunt:

Descifrarea scrierii cuneiforme (contextul istoric, arheologic și cultural din momentul descoperirii și evoluția ideilor până astăzi) și *Textele rongorongo* (informații și interpretări privind enigmaticele scrieri pe suport de lemn descoperite în Insula Paștelui și aflate în câteva importante muzee din lume).

Acum când, în sfârșit, după patru decenii de la descoperire, tăblițele de la Tărtăria și-au ocupat locul cuvenit în prima mare istorie a scrisului, apărută la Paris, în limba franceză, la început de mileniu, sperăm că arheologii și istoricii români, realizatorii dicționarilor și enciclopediilor de cultură și civilizație românească își vor da seama de inerția și de comoditatea în care se complac și vor primi în sufletele, mințile și lucrările lor acest scump mesaj trimis peste milenii de strămoșii către înălțimea cărora trebuie să tindem.

PERSONALITATEA ȘI OPERA EPISCOPULUI DAC NICETA DE REMESIANA

Prof. univ. dr. Mihail Diaconescu

Episcopul Niceta s-a născut la Remesiana, în Dacia Mediterranea (338-340; a decedat în 420). A fost poet, teolog dogmatic, autor de scrieri religioase, muzicolog, teoretician preocupat de probleme estetice, misionar creștin în așezările și cetățile geto-dacilor de pe ambele maluri ale fluviului Dunărea, fiind admirat de contemporanii săi drept cel mai important reprezentant al școlii literare de la Dunărea de Jos.

Episcop de Remesiana începând cu anul 367 e.n., el a avut un rol activ în apărarea religiei creștine împărtășite de geto-daci încă din secolul I e.n. și a fost amintit în două epistole ale Papei Inocențiu I (401-417), date în anii 409 și 414. În activitatea de misionar, episcopul Niceta a acordat o aten-

ție deosebită cântărilor creștine, el fiind atât un cântăreț de prestigiu și autor de imnuri religioase, cât și un teoretician în domeniul muzicii, calitate atestată de lucrarea sa *Despre binele cântării de psalmi*.

Înțeleapta activitate catehetică, predica și cântarea omofonă i-au încântat pe concetățenii săi, dacii creștini, fiind transmise până astăzi prin opera sa *Mici tratate de învățătură*. A predicat Evanghelia la tracia-besi și la geții de pe ambele maluri ale Dunării până în Moesia Inferior și Scythia Minor. DAC prin origine, creștin cu sufletul, cu o erudiție deosebită, episcopul Niceta reprezintă specificul etnic și spiritul românesc în datele sale fundamentale și permanente.

PODOABELE NEOLITICULUI ÎN SPAȚIUL GEOGRAFIC ROMÂNESC

Teofil Gridan

Dincolo de presupunerile hazardate, de accente ale patriotismului local, de incertitudini de datare și mai ales de sărăcia sau lipsa unor „documente opace”, rămâne totuși certitudinea pe baza dovezilor arheologice, atâtea câte sunt deocamdată, că spațiul românesc a reprezentat o vatră de vechi civilizații și că este depozitarul unor culturi și forme de artă care s-au succedat fără întreruperi timp de peste zece milenii.

Neoliticul sau vârsta nouă a pietrei șlefuite cuprinde segmentul de timp situat între 8500 și 500 ani î.Hr. iar pentru unele regiuni prelungit până la 3000 și chiar 2000 î.Hr.

În preistoria teritoriului românesc pentru Neolitic, cercetările arheologice au pus în evidență un mare număr de culturi, în succesiune sau contemporane, dar deosebindu-se între ele prin as-

pecte locale, uneori fiind în relație unele cu altele, altele suferind influențe sud-estice sau central-europene. Așezările aproape stabile, cultivarea primitivă a plantelor, domesticirea și creșterea animalelor, șlefuirea uneltelor de piatră și inventarea olăriei constituie caracteristicile majore ale epocii neolitice, iar spre finele acestuia în Eneolitic/Calcolitic apariția metalurgiei metalelor. Apariția ceramicii permite stabilirea unei succesiuni de culturi. În societatea neolitică, așezările umane sunt de tip sat și cetăți fortificate. Se practica în lungul Dunării comerțul cu silex, obiecte uzuale, pietre semiprețioase și mai ales podoabe. Deși aurul și argintul se cunoșteau mai demult, fiind însă mai greu de găsit datorită rarității lor, primul metal care a permis apariția metalurgiei este cuprul, a cărui reducere din minereuri a derivat din tehnica arderii pentru ceramică, necesitând o temperatură între 700 și 800 grade C, mai mică decât a ceramicii (700-1050 grade C).

Neoliticul atinge apogeul în bazinul mijlociu al Dunării la culturile Vinca-Turdaș în Iugoslavia și România, Veselinovo și Karanovo în Bulgaria, Boian și Gumelnița în România. Aceste culturi

relevă o adevărată prosperitate bazată pe o invenție bine protejată – metalurgia cuprului și prelucrarea aurului. Este drept că o martelare obișnuită cu realizarea de podoabe din metal nativ avusesse loc mai demult în Anatolia la Ceatal Huyuk, dar în Balcani este vorba de o metalurgie adevărată cu mii de obiecte de uz curent – cele mai semnificative sunt topoarele teslă- și cu podoabe din aur – plăcuțe cusute pe veșminte, brățări, perle de aur, coliere, diademe și sceptre - precum cele găsite în mormintele de la Varna totalizând o greutate de 6 kg aur. Din aceleași morminte au fost recuperate podoabe meșteșugit lucrute din cupru, piatră, os și cochilii ale scoicii Spondylus.

Și pe actualul teritoriu românesc, în acele timpuri neolitice își fac apariția manifestări situate în domeniul artei. Dintre obiectele lucrute poate artistic, dar din materiale perisabile - țesături și obiecte de lemn variate și firește numeroase - majoritatea s-au prefăcut ca și oamenii care le-au creat cu trudă și plăcere cu pasiune și pricepere – în țărână. N-au putut rezista timpului decât obiectele modelate în lut și arse în cuptoare alături de acelea sculptate în piatră sau

tăiate în os.

Prima cultură neolitică Starcevo-Criș cuprinde produse ceramice (vase, statuete zoo și antropomorfe precum figurinele feminine legate de cultul fertilității) cu o armonioasă ornamentație în motive geometrice, altărașe de lut ars cu 3-4 piciorușe, pintadere (sigilii din lut), precum și brățările din scoici albe, mai ales de Spondylus. A urmat cultura Turdaș cu statuete antropomorfe puternic stilizate (exemplu statueta de la Rasu, jud. Dolj, un grup statuar redând o scenă de maternitate sau un cap feminin a cărei coafură este sugerată lăconic prin câteva linii incizate). Arta acestor statuete este desăvârșită în cultura de la Hamangia, prin Gânditorul de la Cernavodă. La Gânditor și perechea sa parcă pusă pe sfadă sau cel puțin pe cicălirea bărbatului, simplitatea modelajului, schematismul reprezentării, lipsa oricăror trăiri psihologice conferă acestor figurine un statut de capodopere. Tot pentru cultura Hamangia menționăm și cimitirul de la Cernavodă, cu peste 500 de schelete lângă care se aflau diverse podoabe (coliere, pandantive, cercei etc) realizate din marmură sau din

șiraguri de cochilii ale scoicii Spondylus, precum și podoabe din coarne și dinți de animale. În Neoliticul mijlociu se afirmă cultura Boian cu o ceramică evoluată în Câmpia Dunării și cu frumoase podoabe în fazele Vidra și Spanțov, între care remarcăm amuletele cu atribuțiile fertilității puternic reliefate ca la așa-numita zeiță de la Vidra. Ar mai fi de menționat, nu ca podoabe, dar aparținând artei, și acel sanctuar de la Căscioarele, cu un perete pictat cu motive geometrice și spiralice, precum și acel vas antropomorf (aparținând culturii Vădastra din Oltenia) cu un decor meandric și spiralic, realizat în relief printr-o migăloasă operațiune de încrustare și excizare.

În Eneolitic, repertoriul artei se îmbogățește prin prelucrarea metalelor alături de ceramica culturilor Gumelnița și Cucuteni. Fantezia, priceperea și îndemnarea sunt evidente și în plastica figurativă cu micile statuete de teracotă, precum și figurinele feminine fusiforme, subțiri și alungite, schematizate excesiv și redată în poziții hieratice (Târpești, jud. Neamț, Drăgușeni, jud. Suceava, Terușești, jud. Botoșani, Hăbășești, jud. Iași). Un cuvânt aparte pentru Hora de

la Frumușica, jud. Neamț. În cultura Gâr-la Mare-Cârna, figurinele au schițate veșminte și podoabe.

Despre prelucrarea aurului pe teritoriul țării noastre vorbesc tezaurul atâtea câte s-au mai păstrat. Descoperirea tezaurului de la Moigrad a permis identificarea unei piese de forma unei violine din aur realizată prin ciocănire și cizelare. Dar aurul s-a folosit în Neolitic mai ales pentru podoabe (diademe, cercei, brățări, coliere, inele, agrafe) precum cele găsite în tezaurul aparținând culturilor Gumelnița, Ariușd-Cucuteni și Decea Mureșului. Menționăm doar că tehnica de lucru, ca și ornamentația era încă rudimentară, totul realizându-se prin ciocănire.

În perioada de tranziție (3500–3000 î.Hr.) de la Neolitic către Vârsta Bronzului apar înmormântări cu ocră roșu și tumuli funerari ca acela de la Baia din Dobrogea, ce prezintă analogii cu kur-ganele din stepele sudice ale Ucrainei. În acești tumuli s-a găsit un număr însemnat de podoabe, cu precădere brățări și pandantive, cercei și ace de păr realizate mai ales din aramă și mai puțin din aur și argint.

Lykantropia și organizarea junilor la daci și popoarele ariene

Acad. Alexandru Surdu

Lykantropia (transformarea omului în lup) se face spontan, prin transmiterea turbării sau intenționat, în vederea obținerii (prin ritualuri, sugestie, autosugestie sau substanțe halucinogene) a unor stări asemănătoare turbării (dobândirea unei forțe teribile, lipsa durerii, curajul nebun etc.). Autorul enumeră date referitoare la practicarea lykantropiei la vechii arieni, la romani, la traco-geto-daci și la toate populațiile ariene care aveau ca totem lupul: relatări, legende, eroi eponimi, locuri de cult, nume de țări și popoare. Lykantropia era practică de către tinerii luptători în perioada de inițiere (junia), în locuri speciale, cu denumiri aparte, referitoare la ritualurile de trecere de la adolescenți la juni. Sunt enumerate astfel de organizații, cu referință specială la populațiile traco-gete și, mai ales, la daci, denumirea provenind din *davos* care însemna „lup” și *salmos* care însemna „piele”. Sunt menționate toponime cu rădăcina „salm” – la populațiile ariene nor-

dice, ca și *dac*, *davos* și *Dacia*. Pe baza unui studiu comparativ asupra relațiilor despre ritualurile de trecere la populațiile ariene este reconstituită procedura luponizării: vestimentația (blana/pielea de lup folosită de inițiatori care erau și denumiți după vestimentație), masca animalieră, însemne simbolice, arme rituale (buzduganul); probele de terecere, numele de luptător, dansuri armate, însemnele colective (capul de lup – draco), stările extatice, jertfele animaliere și umane, comportamentul războinic. Datele se referă la relatări din perioada veche (mitologică), istorică veche, medievală, dar și la tradiții populare perpetuate până în zilele noastre (junia și obiceiurile junilor la populațiile pastorale din sudul și sud-estul Transilvaniei).

Se insistă în mod special asupra aspectelor lingvistice, atestate documentar, dar și contextual, în arealul mitologic, cultural și lingvistic al populațiilor ariene, referitoare la *salmos* și *davos*, esențiale pentru istoria veche a traco-geto-dacilor, luptătorii lykantropi și purtătorii stindardului cu cap de lup, de neconceput fără *Salmoxis* (zeitate lykantropică) și adversarii de temut ai romanilor.

Necropola tumulară geto-dacică de la Cucuteni, jud. Iași

Ana Petronela Crețu

Ionuț Petriman

(Asociația Monumenta Perennitatis)

În deceniul al șaptelea al secolului trecut, în marginea de nord a satului Cucuteni, com. Cucuteni, jud. Iași, pe dealul Gosan au fost identificate, de către membrii colectivului de cercetare a așezării eponime a culturii Cucuteni, opt movile. După mărturiile localnicilor, în trecut se puteau observa mai multe movile, multe dintre acestea fiind aplatizate de lucrările agricole. Movilele care s-au păstrat, în special, partea de est și de sud-est a dealului, se caracterizau prin formele lor aproximativ rotunde și prin dimensiuni ce variau de la 6 la 35 m în diametru, cu înălțimi între 0,40 m și 3,50 m.

Dintre aceste opt movile, în 1967 și între 1979 și 1981 au fost cercetate movilele nr. 1 și 3, care s-au dovedit a fi morminte tumulare geto-dacice de incinerare, de la începutul secolului al IV î.Hr. Ambele morminte prezentau o arhitectură deosebită, formată dintr-o incintă de piatră cu o cale de acces (*dromos*).

Dintre cele două morminte, cel mai

deosebit s-a dovedit a fi movila nr. 3, cu diametrul de 30 m și înălțime de 3,5 m. Sub un placaj din piatră, care forma mantaua movilei, s-a găsit o mare incintă de formă ovală, având pereții și fundamentul din piatră, în sistem geto-dacic, din piatră peste piatră, cu liant din lut.

În interior s-au descoperit patru morminte de incinerare – unul principal și alte trei secundare, situate spre calea de acces. Aceste morminte secundare aparțineau, probabil, persoanelor apropiate de funcționarului principal.

Mormântul principal, situat central, a fost protejat printr-o construcție din piatră, peste care a fost depozitată o mare cantitate de pietre și pământ, ce au umplut incinta. Cele patru morminte aveau un inventar nu prea bogat, dar deosebit, alcătuit din obiecte de podoabă (pandantive și mărgelile) și vase, probabil sparte ritual. Pandantivele, în forma unor scoici goale în interior, erau lucrate din argint aurit, dintre care șase s-au păstrat întregi

și două fragmentare, fiind descoperite atât în mormântul principal, cât și în cele secundare. Mărgelile, în formă de butoaie sau sferice, erau lucrate din pastă calcaroasă (un fel de faianță alb-gălbuie), cu angobă galben-verzuie. În ceea ce privește resturile ceramice, acestea proveneau de la patru vase lucrate la roată.

Monumentalitatea construcției și inventarul mormintelor vorbesc despre caracterul acestui mormânt, probabil un mormânt princiar geto-dacic de la sfârșitul secolului al V-lea î.Chr. sau începutul secolului al IV-lea î.Chr., aparținând unui conducător local, mormânt ce se înscrie în marea arie a mormintelor princiare tracogetice, dintre care amintim pe cele de la Agighiol din Dobrogea sau Vrața, Braničevo și Iancovo din nordul Bulgariei.

În vara anului 2003, în cadrul proiectului *Parcul Arheologic Cucuteni*, s-a realizat cartarea tuturor movilelor vizibile, urmând ca în anii următori să fie cercetată întreaga necropolă.

SUBSTRATUL GETO-DAC REFLECTAT ÎN RITUALURILE DE ÎNMORMÂNTARE LA ROMÂNI

În cadrul ritualurilor de înmormântare la români sunt practicate obiceiuri vechi, alături de cele creștine, care sunt atestate pe teritoriul României de cercetările arheologice, epigrafice și etnologice.

Lucrarea se referă la prezentarea acestor obiceiuri și folosirea lor de către strămoșii poporului român, în dezvoltarea istorică și păstrarea în ritualurile funerare contemporane, prin

substratul geto-dac. Spargerea unui vas la moartea unei persoane, organizarea de momente hazlii în cadrul priveghiului, banchetul funerar, căratul apei, legarea unei căni cu apă la streășina casei în timpul plecării alaiului mortuar spre biserică, stropirea cu vin sunt doar câteva din aspectele amintite și demonstrează legăturile dintre cultura geto-dacică și cultura românească prin intermediul substratului.

Prof. univ. dr. Ion Ghinoiu

Agricultura și vegetația silvică pe teritoriul României, din neoliticul aceric până în sec. al II-lea e.n.

G.V. Childe, Burchard Brentjes și alți cercetători, pe baza descoperirilor arheologice de la Jerihon (datate prin metoda C14 pe la 7000 î.e.n.) și Shanidar (datate la începutul

mileniului X î.e.n.) au emis ipoteza potrivit căreia primele preocupări agricole au fost atestate în teritoriile din Asia Mică. În ceea ce privește Europa, G.V.Childe susți-

Prof. Viorica Enăchiuc

ne că preocupările agricole din nordul Africii au fost introduse aici, pe de o parte, de către populații agricole din nordul Africii venite în Europa Occidentală și, pe de altă par-

te, de populații din Asia Mică care au urcat de-a lungul Dunării până în Germania. În sprijinul acestei idei se aduce ca argument lipsa în vegetație a strămoșilor sălbatici ai grâului care n-au crescut la nord de Balcani niciodată. Acestui punct de vedere i s-au raliat și cercetătorii români, Vladimir Dumitrescu, Kurt Horedt și, parțial, Dumitru Berciu, care considerau că preocupările agricole au fost practicate pentru prima dată în cultura Starcevo – Criș, pe care o considerau de origine anatoliană, începând cu jumătatea mileniului VI î.e.n.

Cercetările noastre au demonstrat infirmarea acestei ipoteze pen-

tru teritoriul carpato-danubian din următoarele considerente:

- în stratul musterian din zona Țara Oașului, datat de interstadiul W1 – W2, cercetătorii au reușit să separe 3% cerealia, din 5% graminee; cerealia a fost atestată și în stratul steril de la Cuina Turcului – Dubova interpus straturilor de cultură epipaleolitic (8175 î.e.n.). Caracterul sedentar al unei populații care folosea în alimentație cerealele este documentat și de practicarea pescuitului prin care se asigura, pe la 8175 î.e.n., 25%-30% din hrană;

- cercetările arheologice pe care le-am întreprins la Dridu, punctul „La Metereze“, au demonstrat existența neoliticului aceramic prin descoperirea unei așezări și a unei necropole, ceea ce demonstrează că apariția și dezvoltarea preocupărilor agricole în zona carpato-danubiană, în mileniul VIII î.e.n. au un caracter sincron cu descoperirile din Asia Mică; de asemenea, studiile asupra scheletelor din necropolă demonstrează că locuitorii așezării erau localnici;

- confruntarea rezultatelor obținute prin cercetarea în teren și redactarea de studii de specialitate asupra neoliticului aceramic de la Dridu, pe care le-am prezentat în

cadrul Congresului Internațional de Istorie de la Viena, aprilie 2003, cu rezultatele obținute de cercetătorii din Europa și Asia au condus la următoarele concluzii: preocupările agricole au apărut și s-au dezvoltat sincron cu preocupări similare în Asia Mică; pentru prima dată am adus dovezi despre dezvoltarea agriculturii în Europa, în neoliticul aceramic, care infirmă ipotezele ce admiteau aducerea acestor practici agricole de către populații din Asia Mică și Africa.

În continuare, lucrarea se referă la dovezi arheologice și istoriografice care pun în evidență dezvoltarea agriculturii în zona carpato-danubiană din neoliticul timpuriu până în secolul al II-lea e.n. Această ocupație a determinat dezvoltarea și organizarea societăților omenești în zona amintită și formarea de cunoștințe astronomice, filosofice medievale și obiceiuri care, în timp, au devenit baza substraturilor popoarelor indo-europene învecinate sau îndepărtate. Legăturile dintre popoarele vechi erau condiționate și de dezvoltarea deosebită a comerțului, schimbarea de solii, încheierea de alianțe, ce au condus la influențe reciproce prin adstrat.

•

Ritualul de sacrificiu al „mesagerului“ la geto-daci

Prof. dr. Zenovie Cârlușea, Tg.-Jiu

În cartea a IV-a a *Istoriei*-lor sale, marele istoric grec Herodot din Halicarnas, ajuns el însuși și pe meleagurile getice, la Olbia, evocă expediția condusă de regele persan Darius, la 514 î.Ch., împotriva sciților, care „i se închină, fără nici o împotrivire“, spre deosebire de geții care luaseră „hotărârea nesăbuită“ de a i se împotrivi. Socotindu-i „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci“ (XCIII), părintele istoriei Herodot face apoi apropieri privind credința în nemurire a geților, mai exact zis, felul în care ei cred a deveni nemuritori: „credința lor este că ei nu mor, ci că acela care piere se duce la Zalmoxes – divinitatea lor – pe care unii îl cred același cu Gebeleizis.“

Ritualul alegerii „mesagerului“ către Zalmoxis (cu ecouri

în reprezentările antropomorfice din zorii neoliticului) este foarte clar relatat: la câte cinci ani (în alte comentarii, ca la M. Elia-de, apare cifra 4) ei jertfesc zeului suprem o ființă umană (nu este precizată nicăieri vârsta acesteia, însă se presupune că e vorba nu de neofii aleși la întâmplare din cei prezenți la ceremonii, ci de bărbați tineri, pregătiți, oricum inițiați și predestinați cumva, în vederea îndeplinirii acestui obligatoriu ritual sacru – „este înjunghiat cel socotit cel mai vrednic dintre cei ce se îndeletnicesc cu filosofia“, spre mahnirea atâtor râvnitori de nemurire, precizează Clemens din Alexandria în *Convorbările*, IV, 8, p. 213. Alegerea se face după sorții ce cad, se înțelege, nu asupra mulțimii, ci asupra grupului celor nomina-

lizați și pregătiți în acest sens.

Trimiterea ca „mesager“ a celui ales de soartă se face, conform aceleiași relatări, astfel: „câțiva dintre ei, așezându-se la rând, țin cu vârful în sus trei sulite, iar alții apucându-l de mâini și de picioare (...) îl leagă de câteva ori și apoi, făcându-i vânt, îl aruncă în sus peste vârful sulitelor. Dacă în cădere omul moare străpuns, ei rămân încredințați că zeul le este binevoitor, dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău; după ce aruncă vina pe el, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului, cât mai este în viață.“ (XCIV).

Acest ritual sacrificial, strâns legat de sensul uranian al zalmoxianismului, ar face parte, după cercetătorul Dan Oltean, dintr-o componentă triadică a religiei dacice, *tripartitismul* acesteia fiind astfel definit: „Primul act ritualic este trimiterea solului în sulite, al doilea este trasul cu săgeți către cer, iar al treilea constă în retragerea lui Zalmoxis în locuința subterană.“ Reașezate de Dan Oltean „în ordinea firească“, cele trei ipostaze ale inițierii zalmoxiene ilustrează simbolic funcțiunile tranzitorii pe care le au, în religia zalmoxiană de transcendență, *peștera*, *sulita* și *săgeata*.

Dacă *peștera* („locuința subterană“), în care Zalmoxis dispăre vreme de trei ani pentru a renaște în al patrulea an, nu din femeie, ci din pământ, ca zeu chthonian, trimite la conotația orfică sau musaiosiană a lui *descensus ad inferos*, drept condiție *sine qua non* în obținerea nemuririi, *sulita*, ca armă a războiului, face parte din același instrumentar sacrificial, în eliberarea mesagerică a sufletului necorporal, ca în ritualurile Indiei vechi, unde cel ce urma a fi aruncat în sulite urca scările altarului rostind: „Am atins Cerul, am ajuns la zei, am devenit nemuritor.“ Cât privește *săgeata* (obiceiul geților de a fi „gonitori de nour“, văzuți ca forțe malefice în calea luminii zalmoxiene), și aceasta face parte din instrumentarul ritualisticii zalmoxiene.

Peștera, *sulita* și *săgeata* ar exprima structura tripartit-

ipostazică a religiei dacice, amintind de acea „ierarhie tripartită din mitologiile indo-europene“, cercetată de savantul francez Georges Dumézil în o serie de lucrări, îndeosebi în *Zei suverani ai indo-europenilor*.

Ritualul sacrificial zalmoxian, fiind unul de transcendență, are, desigur, în sine, și o componentă pragmatică de tipul *do ut des*, solicitând, așadar, grației divine nu numai pavăza colectivității, ci și dobândirea nemuririi proprii, după cum Zalmoxis îi învâta la ospete (un fel de *simpozioane* pytagoreice, observă Romulus Vulcănescu, văzând în reformatorul profet și marele pontif drept un „precursor pe continentul european al instituției simpotice chiar înainte de Platon, care folosește simpozionul în scop filosofic“), pe cetățenii de frunte că „nici el, nici oaspeții lui și nici urmașii acestora în veac nu vor muri, ci se vor muta într-un loc unde, trăind de-a pururea, vor avea parte de toate bunurile.“ (XCV).

Databilă din secolul al VI-lea î.Ch., (după alții mult mai veche, cca 1400 î. Ch.), învâțătura profetică zalmoxiană, - prin elementele ei caracteristice : *andreon* și *banchete ceremoniale*, *ocultări* în „locuința subterană“ și *epifanii* după patru ani, „imortalizarea“ sufletului și promisiunea fericirii depline în *pliroma*-lumea cealaltă, solară, *raiul dacic*, - este contemporană cu cea a marilor reformatori de la Buddha, Zoroastru și Pitagora la Confucius și Lao-Tze, corespunzând acelei structuri mentale a popoarelor primitive care accepta cu necesitate noțiunea de „*om-zeu*“.

„Sacriificiul mesagerului“ era, de la paleoagricultori la popoarele indo-europene și circumpacifice, dar și la altele (v. civilizația aztecilor, de mai târziu) o practică în care se reflecta „sacriificiul primordial“. Să observăm, de pildă, că la getodacii zalmoxieni (ca în mitul biblic al lui Abraam, împiedicat să-și sacrifice fiul, sau în cel al Ifigeniei, din epopeea homerică sau tragedia lui Euripide, am avea de a face cu ceea ce M. Eliade numește „virtualitățile neprihănite ale victimei“, un „inițiat“ în Misterele Zalmoxiene, ceea ce se pare i-a scăpat nu numai lui Herodot, dar și, după un mileniu, lui Iordanes.

„Reactualizarea legăturilor dintre geți și zeul lor“, favoarea zeului suprem nu se poate obține decât prin puritatea jertfei, presupunându-se aici o acțiune complexă de recrutare și inițiere a celor asupra cărora urma a fi aruncați sorții jertfelnicii, ai mesageriatului divin. „Mesagerul“ nu poate fi oricine, fie el dac ori „prizonier de război“, cum crede Celsius, ca în unele scene de pe *Columna traiană*, ci *unul din cei aleși* („aleg în fiecare an un sol“ scrie, în sec. III, Clement Alexandrinul, un scriitor patristic din tagma celor credibili sub aspectul rigorii informaționale. Este vorba de „jertfa cea mai înaltă“ și „sfințită“, apreciază și marele istoric și arheolog Vasile Pârvan: „Ferice de cel ce, aruncat în lănci, pierde viața trupului, spre a se deștepta în viața cea veșnică la zeul din cer.“ De unde moștenirea ritualului de „prohod vesel“ încă prezent în Moldova, dar și în Vrancea, ba chiar în satul transilvan Căpâlna, de lângă Sebeș.

Cât privește locul sacrificial, prin care „se reactualiza epifania lui Zalmoxis“, emitem ipoteza că acesta nu putea fi decât sanctuarul spiritual al Sarmizegetusei, locul ocupat de

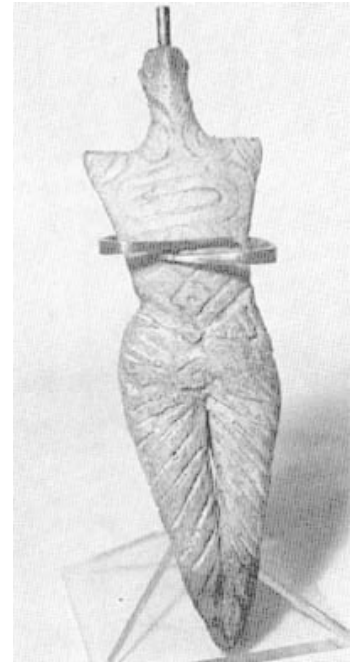
vestigiile actualului *Disc de andezit*, dezvelit în 1958-59 și publicat de I.H.Crișan (restaurat în 1980), socotindu-l drept „loc de sacrificiu“ al unor animale în cinstea unor zeități urano-solare, pe când alți cercetători îl socotesc atât altar, cât și *gnomon*, ba chiar *astrolab* (F. Stănescu îl aseamănă cu cadrul solar, *menaeus*, construit după regulile stabilite în cartea sa de arhitectul roman Vitruvius).

Amplasarea *altarului solar* în apropierea unei terase, de pe care s-ar fi putut arunca în sulțe corpul Mesagerului zalmoxian, ne face să credem că, periodic, aveau loc la Sarmizegetusa astfel de ritualuri (în jurul solstițiului de vară), discul de andezit fiind una din piesele cele mai vechi ale acestui ansamblu arhitectural, - cu un evident „simbolism urano-solar“, părând a avea și o „funcție calendaristică“, - făcând, desigur, din capitala dacică așezată pe înălțimi, după o imemorială practică, în primul rând, un *Centru religios* puternic al spiritualității geto-dace.

Merită amintit și faptul că *ritul incinerăției* a fost la getodaci o practică atestată din epoca bronzului până prin sec. V-VI d. Ch., dovedind „că ierarhia și ordinea lumilor pe care trebuia să le parcurgă omul prin naștere, viață, moarte și post-viață nu erau nicidecum întâmplătoare, ci aveau un sens precis. Nașterea era din pământ, viața se desfășura între pământ și cer, iar viața eternă era împărțită veșnic luminoasă a cerurilor. Aceasta este, de altfel, ierarhia lumilor în toate mitologiile indo-europene, mitologii care promovau în exclusivitate ritul incinerăției.“

Structurat bine pe un „*dualism uranochthonian*“, zalmoxianismul, reformulat în timpul lui Burebista și marelui preot

Deceneu, în sensul unor rigori interdictive (ce duc la răscoala geto-dacilor și asasinarea conducătorului) a rămas, desigur, în datele sale esențiale, neschimbat, revigorarea sa producându-se, credem, către începutul sec. I al erei noastre, când Sarmizegetusa devine un Centru spiritual organizat, cu sanctuare și ritualuri periodice, antrenând întreaga lume geto-dacică, dar stârnind totodată și râvna romanilor cuceritori de mai târziu, a căror campanie de cucerire a Daciei trebuia să înceapă cu doar patru zile după *idele lui martie*, fatale pentru Caesar, anul 44 î.Ch., adică în același an în care Burebista cădea asasinat sub coșoarele dacilor răsculați – stranie coincidență! Visul de cucerire al romanilor peninsulari se amâna pentru un secol și jumătate, aducând, după 106 e.n., distrugerii și pagube popoului și spiritualității geto-dace, greu de pus în cântar cu ceea ce s-a întâmplat, vreme de peste un secol și jumătate, până la retragerea aureliană din Dacia nord-dunăreană.

Contribuții privind exploatarea aurului în Dacia preromană

Conf. univ. dr. Horia Ciugudean

Comunicarea își propune să analizeze, în lumina cercetărilor de ultimă oră, evoluția exploatarea și prelucrării aurului pe teritoriul Daciei intracarpatică în perioada neoliticului, epocii bronzului și epocii fierului.

Este prezentat un scurt istoric al cercetărilor, subliniindu-se rolul important al precursorilor arheologiei montanistice, între care se numără o serie de mineralogi, geologi și arheologi din sec. al XIX-lea, urmași de arheologii sec. XX (V. Pârvan, D. Popescu, E. Comșa, Vl. Dumitrescu, V. Wollmann).

În continuare sunt discutate principalele zone aurifere din Transilvania, caracteristicile acestor zăcămintă și princi-

palele teorii privind tehnicile de exploatarea a aurului în perioada preromană.

Principala contribuție constă în prezentarea cercetărilor recente din zona Munților Metaliferi (Roșia Montana, Bucium) și din zona Munților Sebeșului (Pianu de Jos), unde au fost identificate vaste lucrări miniere romane și preromane, unele dintre ele putând fi atribuite cu certitudine perioadei dacice. Este demonstrată netemeinicia tezei conform căreia în perioada preromană nu s-a practicat mineritul subteran în galerii, acesta fiind cu siguranță cunoscut în perioada civilizației dacice.

Problema circulației aurului transilvănean în Europa preistorică este abor-

dată prin prisma descoperirilor de la Ampoița, Velika Gruda și Lefkas, care evidențiază existența unei „filieri egeene“ în mileniul III î.Chr., care lega Transilvania sud-vestică de civilizația Hellenicului timpuriu din Grecia.

Este evidențiată și circulația aurului transilvănean spre Europa centrală și nordică, după cum o dovedesc descoperiri recente de pe teritoriul Germaniei.

În final sunt prezentate piesele de aur preistorice și dacice din Transilvania, reunite într-un catalog care include și piesele inedite, descoperite în ultimii ani.

Datini și obiceiuri ale geto-dacilor

Asist. univ. drd. Mirela Lăscoiu

Izvoarele literare ne vorbesc și despre alte obiceiuri ale tracilor sau ale geto-dacilor, diferite de cele care se referă la naștere, moarte și căsătorie, ajutându-ne la conturarea fizionomiei morale și a modului de înțelegere a problemelor majore.

Vorbind despre „obiceiurile cele mai vrednice de luare aminte“ ale tracilor, Herodot ne spune că „în ochii lor, trândăvia trece drept cea mai mare cinste. A munci pământul e lucrul cel mai de rușine, iar când trăiești de pe urma războiului și a prădăciunilor – spun ei – faci un lucru cât se poate de bun.“ O asemenea descriere este clar că nu se referea la masa tracilor și cu atât mai puțin a geto – dacilor pe care Herodot îi caracterizează prin trăsături de vitejie și dreptate care i-au făcut celebri în lumea antică. Tabloul înfățișat de părintele istoriei se referă la o anumită categorie a societății tracice, și anume cea a războinicilor. Aceeași situație o întâlnim și la alte popoare, fără să fie caracteristică pentru traci sau geto-daci.

De altfel, descoperirile arheologice atestă prin variate unelte că geto-dacii lucrau pământul, prelucrau metalele și practicau diferite meserii, asemenea oameni nu puteau dispregui munca.

Un exeget al operei vergiliene, Aufidius Modestus din secolul I p.Chr., susține că a citit cum că dacii au obiceiul ca, atunci când pleacă la război, să bea din Istru o anumită cantitate de apă, ca pe un vin sacru, jurând că nu se vor întoarce decât după ce vor ucide pe dușmani.

Vergiliu ne descrie alte obiceiuri ale geto-dacilor în vremea severelor ierni:

„Oamenii își duc viața liniștită și sigură în bordeie

Săpate adânc în pământ, adună trunchiuri de stejar și ulmi întregi, pe care îi rostogolesc pe vatră și-i pun pe foc.

Locuitorii petrec la joc lungă noapte de iarnă și le face plăcere să prepare din orz fermentat și din fructe acre de sorb, o băutură ce seamănă cu vinul.“

Despre un obicei al tracilor, practicat probabil și de geto-daci, ne vorbește Pliniu cel Bătrân și ne spune că „nici un muritor nu este întotdeauna înțelept. Ce n-aș da să mă înșel în această privință și cât mai mulți să socotească tot ce-am spus ca fiind o proorocie neadevărată. Deșertăciunea omenească, meșteră să se înșele pe ea însăși, socotește în felul tracilor, care pun în urnă pietre de culori diferite, după cum o zi este bună sau rea, iar în ziua morții le numără și astfel îi judecă pe fiecare.“

Claudius Aelianus, în opera sa cu evidente intenții moralizatoare, ne spune: „Despre traci s-a dus vestea că sunt grozav de bețivi. N-au scăpat nici ilirii de această învinuire. Ba și-au mai atras și învinuirea că la ospete, în fața oaspeților, este îngăduit să se bea în sănătatea femeilor, fiecare pentru cine dorește, chiar dacă nu este femeia lui.“ Despre acest subiect ne informează și Platon când discută despre beție. „Vorbesc nu de folosirea în general a vinului sau de abținerea

totală, ci de beția propriu-zisă: dacă trebuie să se bea așa cum beau sciții și perșii și apoi cartaginezii, celții, iberii și tracii – toți aceștia fiind neamuri războinice – sau ca voi. Căci voi [macedonenii] după cum spui, sunteți foarte cumpătați, pe câtă vreme sciții și tracii beau vin neamestecat deloc cu apă, atât femeile cât și bărbații, și îl împrăștie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă și aducătoare de fericire.” Din textul marelui filosof atenian nu reiese că tracii s-ar caracteriza prin viciul beției. El spune doar că tracii, atât bărbații cât și femeile, ca și multe alte popoare, beau vinul neamestecat cu apă și că au obiceiul să-și împrăștie vinul pe haine, considerând că aduce fericire. La popoarele antice, a bea vin și a face exces de băutură era o obișnuință, fără ca aceasta să fie o caracteristică proprie doar tracilor.

Pomponius Mela, după ce ne povestește modul în care se încheiau căsătoriile, ne spune: „La unii traci folosirea vinului este necunoscută; dar la ospete se aruncă, în focurile în jurul cărora se șade, semințe, al căror miros provoacă comensalilor o veselie asemănătoare cu beția.“ Semințele cu efect euforic și narcotic aruncate în foc sunt, foarte probabil, cele de cânepă.

Despre Dromihetes știm că îl cinstește pe Lisimah cu vin. Dovada sigură însă ne-o oferă Strabo care ne spune că una din măsurile pe care le-a luat Burebista pentru asanarea moravurilor neamurilor său, la îndemnul marelui preot Deceneu, și pe care geto-dacii au ascultat-o, a fost aceea de a tăia vița de vie și a trăi fără vin. O asemenea măsură se înscrie în politica de sobrietate și cumpătare preconizată de marele rege. Luarea ei este urmarea firească a exceselor de băutură ale geto-dacilor din perioada anterioară. Relatarea lui Strabo este totuși exagerată, fără îndoială, pentru că vița de vie n-a fost stărpită definitiv în Dacia. Mărturie în acest sens sunt descoperirile arheologice. Cosoarele folosite la lucrările viticole, acele mici cuțite curbe cu o tijă scurtă în prelungirea lamei pentru a se fixa în mânerul de lemn, sunt aproape nelipsite în așezările dacice atât înainte, cât și după venirea lui Burebista. Cele mai vechi cosoare pentru lucrat via cunoscute până acum sunt cele descoperite la Huși și datează din secolul IV – III a.Chr. Nu poate fi o simplă coincidență că zona Hușului este până astăzi o renumită regiune viticolă.

Despre cultivarea viței de vie și folosirea vinului ne stau mărturie și alte descoperiri. O frunză s-a imprimat pe un vălă-tuc de lut din așezarea de la Popești, iar sămburi de struguri s-au descoperit în așezarea de la Brad și în cea de la Grădiștea de Munte. Despre cunoașterea și larga folosire a vinului la geto-daci ne stau mărturie și amforele atât de numeroase descoperite și în foarte multe așezări extracarpatiche. Se pare că în cele mai multe amfore se transporta vin. Producerea de vinuri locale este dovedită și de amforele executate în ateliere dacice care au ștampile anepigrafice.

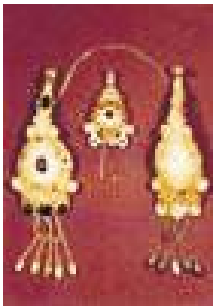
Xenofon, în numeroasele sale peripeții, va ajunge și la

curtea regelui trac Seuthes, unde a participat la un ospăț pe care îl descrie în opera *Anabasis*. Astfel, după ce oaspeții s-au așezat în cerc, le-au fost aduse tuturor măsuțe cu trei picioare și le-au fost puse dinainte. Pe măsuțe se găseau bucăți de carne friptă și pâini mari dospite. Vinul era servit în cornuri de către paharnici. „Exista următoarea datină de care Seuthes

s-a slujit cel dintâi: a luat pâinile ce se aflau în fața sa, le-a rupt în bucăți mici și le-a aruncat cui a socotit de cuviință. Același lucru l-a făcut și cu cărnurile, oprindu-și numai atât cât să guste.” Aceste obiceiuri povestite de Xenofon au putut fi practicate și de către geto-daci.

Tezaurul de la Pietroasa și prințesa Khnumet (1914-1876 î.e.n.) Dovada legăturilor materiale și spirituale dintre Tracia antică și Egiptul antic în milenii VI-I î.e.n.

Prof. Gheorghe V. Cârlan

Din cercetările efectuate reiese clar că între Tezaurul de la Pietroasa – operă a autohtonilor carpto-balcanici – și bijuteriile în aur oferite de un prinț din

Carpați, ca dar de

logodnă (isusire – unire în limba aromână) prințesei Khnumet există strânse legături. Dovezile care stau la baza celor afirmate sunt următoarele:

1. colierul cu 12 inimioare (12 luni ale anului), primit de prințesa Khnumet în 1914 î.e.n., înșirate pe un lanț împletit în „8” – inimioarele sunt „extrase” din gâtul Cloștii cu puii de aur de la Pietroasa, iar lănișorul este asemănător cu cele care atârnă de cele două fibule mijlocii;

2. colierul cu două pandantive mari cu un pătrat înscris în cerc și opt semicercuri (octogon) este identic cu cel de la coșulețul octogon de la Pietroasa. De medalionul rotund cu vaca Hathor atârnă trei pandantive cu pătrate înscrise în cerc și trei stele în opt colțuri ca la coșulețul octogon de la Pietroasa;

3. capetele celor două pantere de pe coșulețele octogon și dodecagon de la Pietroasa sunt identice cu capul de panteră de la piesa de încheiere a unei brățări, precum și cu capetele duble de pantere de la cordonul cu capete duble reprezentând leoparzi din aur (șapte mari și 10 mici) (v. Al.O. Tezaurul de la Pietroasa – pl. VII-VIII și H.V. Müller, Comorile faraonilor, fig. 215, p. 109, fig. 228, p. 117);

4. colierul cu 10 scoici și două stele în cinci colțuri. Aceste stele se găsesc încrustate în pereții peșterii Nucet, com. Bozioru-Buzău (v. P.L. Tonciulescu, *De la Tărtăria la Țara Luanei*, foto 1-5 însemne cerești și p.65-74);

5. coronița cu șase cruci cu brațe egale și flori în formă de stelute în cinci colțuri și fructe sferice mov. Aceste „cruci” sunt identice cu cele de pe ceramica neolitică cucuteniană de la Trușești-Tuguieta (Iași), cu cele de pe costumele populare din întreg spațiul românesc, dovedind astfel că am fost și am rămas cel dintâi și cel mai vechi „popor” cruciat din lume (v. acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița, Marilena și Adrian C. Florescu, *Trușești – monografie arheologică*, Editura Academiei Române, București-Iași, 1999, fig. 214, 2, p. 327, fig. 234, b, p. 350, 237 (1b), p. 386, fig. 278, 3, p. 391, fig. 281, 1-12, p. 394, fig. 342, 1-6, p. 461, fig. 372, 6 (fațadă de templu cu cuplu antropomorf-tata și mama: familia monogamă – n.n.p., 527; fig.442 – Catalogul decorurilor de pe mânerile de pe capace (cățui – neolitice – n.n.), p. 659; v. Aurelia Doagă, *Ii și cămăși românești*, Editura Tehnică, București, 1981, *Ii și cămăși de Suceava... Romanați* – 16.2=32 bucăți din 32 de zone ale României).

Vezi legătura între colanul de gât al Tezaurului de la Pietroasa și colierele din mărgelile pentru gât ale reginelor și prințeselor egiptene cu „salbele” de mărgelile de la Salba(va) Vișeu, Bucovina, Crișana, Banat etc. La fel, între brățările manșon ale Tezaurului de la Hinova (Turnu Severin) și cele egiptene.

Vezi „Tricolorul-Curcubeul” = roșgalben-albastru = în decorul panterelor cu pietre cât bobul de mei (păsat)

sau păring și aceleași trei culori în decorul Pectoralului lui Sesostris al II-lea (fig. 219, p. 111) și Pectoralul lui Sesostris al III-lea (fig. 220, p. 112-113), Pectoralul cu numele de tron al lui Sesostris al II-lea (fig. 233, p. 116 și 119) Brățara-manșon din mărgelile a reginei Ahhotep (fig. 253-256, p. 132) etc. Vezi vârful Curcubăta (1848 m) Munții Apuseni, vezi Betele tricolore de la costumele populare bărbătești...

Complexul mortuar a lui Mentuhotep al II-lea din depresiunea Deir el-Bahari (sună Bihor), Piramida lui Sesostris al II-lea din Illahun (sună a Illa, illa, illaila – Hăulita de la Gorj până la Dolj la Vădastra unde a fost descoperit vasul antropomorf cu mâinile la gură – denumit de G.D. Iscriu - *O voce din mitologie* (Gr. Leșe – n.n.)

Deci Tezaurul de la Pietroasa se completează reciproc cu bijuteriile Prințesei Khnumet (1914-1876 î.Hr.) și denotă că nu numai Deceneu și Zalmoxis au fost prin Egipt, ci și Orfeu, Linos, Calimachos ș.a. Priam, Regele Troiei, primește ajutor de la mulți, dar și de la prințul egiptean (etiopian) Memnon, cel cu fața albă ca laptele, ucis de Ahile pe la 1200 î. Hr., prințul fiind nepotul lui Priam.

STRĂROMÂNUL IOAN DE SCHITOPOLIS ÎN LUMINA CERCETĂRILOR ULTIMELOR DECENII

Pr. prof.univ.dr. Gheorghe Drăgulin

Identificarea acestuia sau măcar confundarea lui cu temutul polemist Arhim. Ioan Maxențiu se regăsește astăzi în multe capitole istorico-teologice dedicate călugărilor sciți sau dobrogeni. Pe lângă această identificare, neacceptată de toți învățații, poziția lui de adversar al detractorilor Sinodului Ecumenic de la Calcedon (451) îi mărește importanța pentru istoriografia română și ortodoxă.

Se cunosc puține date despre viața lui, deși cercetările deceniilor din urmă au adus elemente importante asupra preocupărilor intelectuale și asupra activității sale pastorale și teologice. Înainte de a ajunge episcopul Provinciei Palestina Secunda, el a urmărit mișcarea de idei neoplatonice din mediul său, neînstrăinându-se de pozițiile Bisericii. Acestea îi vor ajuta mult în controversele teologice contemporane lui. Înainte de a se implica în discuția origenistă, urmărită de împăratul Justinian, cum arată René Roques, scolasticul nostru a fost atras de posteritatea Calcedonului în viața Bisericii. De la Charles Moeller în-

deosebi se știe că el a polemizat cu Vasile al Seleuciei, un diofizit consecvent. Problema dogmei Întrupării a fost urmărită în scopul de a anihila tradiția eretică a lui Apolinarie. Pentru situarea exactă a răspunsului ortodox, amintitul episcop a recurs la contribuția teologiei teopaschite pe care o propovăduiau pretutindeni călugării sciți.

Curentele teologice ale epicii l-au determinat pe episcopul de Schitopolis să se afirme și în hristologie. Aceste inițiative l-au adus în conflict atât cu ereticii nestorienii, cât și cu cei monofiziți. Din rândul acestora din urmă, amintim pe Sever, fostul patriarh al Antiohiei. Împotriva lui, el a scris mai multe tratate polemice.

Teologul nostru ortodox a știut să tragă folos doctrinar și din controversa lui Sever cu Iulian de Halicarnas, începută după 518.

Unii cercetători au evidențiat alte merite ale carierei științifice a lui Ioan de Schitopolis. Este vorba de un *Prolog* și de mai multe comentarii la opera lui Dionisie Pseudo-Areopagitul. Întreaga sa

activitate se străduiește să afirme originea apostolică a celebrelor tratate pseudoepigrafe, integralitatea cuprinsului și ortodoxia lor în comparație cu mediul neoplatonic pe care îl reflectă.

Toate aspectele de mai sus au iscat bănuiele în rândul istoricilor, astfel încât aceștia îl socotesc un contemporan cu necunoscutul Areopagit, ba chiar un posibil autor al operelor lui.

Amintim, o dată cu Hans Urs Baltasar, că scoliile pe marginea renumitelor scrieri anonime dionisiene au început să fie departajate de contribuția ulterioară a Sfântului Maxim Mărturisitorul sau a Patriarhului Gherman al Constantinopolului. Mai recent, Beate Regina Suchla și echipa ei de la Academia din Göttingen au adus o mare contribuție la continuarea acestor inițiative.

Ținând cont că problema originii etnice a autorului tratatelor pseudoareopagite se bucură astăzi de o ipoteză românească acceptată, opera științifică a episcopului Ioan de Schitopolis dobândește o deosebită însemnătate pentru istoria și teologia noastră.

Vechi rezonanțe getice în numele cuprinse în „Biblia de la București” (1688)

Conf. univ. dr. Gheorghe Săvoiu

O interesantă surpriză relevată de textele biblice vechi este aceea de a adăposti în crugul atâtor nume cuprinse în rîndurile Vechiului Testament nume străvechi getice sau românești sau etnonime ale vlahilor. Limba simplă DACA sau poate mai vechea limbă a ACAD-ului prin puritatea literei devenită concept și prin utilizarea unui sistem de citire în bustrofedon (ca în cuvântul IOV-VOI), ori cu radicalizare mediană (precum în citirea numelui GHE-OR - GHE), pare să fie mama sau sora mai mare a limbilor vechiului testament (semitece). Exemplele multiple ce pot fi prezentate într-o astfel de dorință de a citi sacrele texte biblice, în idioma priscă sau în limba veche a castei IO a geților sunt justificate și de unele dintre afirmațiile lui Ovidiu peste care sperăm să nu se fi așternut uitarea: „Geții și sarmații apar ca popoare înrudite și vorbesc aceeași limbă populară (barbară), latină”

La fel de incitante sunt și constatările lui Sextus Rufus după

care o limbă latină barbară se vorbea și în provinciile Illyricului (*inclusiv în cele două Dacii*).

Lăsând integral savoarea și curiozitatea analizei realizate în plenul unei comunicări se poate conchide că multe, chiar foarte multe denumiri aparțin teritoriului românesc a cărui țărână a fost, credem, nu întâmplător sârutată de Papă, teritoriu denuțit mai apoi tot de către Papă *Grădina Fecioarei Maria sau Grădina Maicii Domnului*.

Așadar, se pot formula mai multe ipoteze:

I. țărâmul de astăzi al României este locul de unde au plecat popoarele semitice ce au redactat într-o primă formă textele sacre,

II. unele texte reunite în textele sacre își au obârșia pe aceste meleaguri.

III. textele biblice sunt compilații de texte tradiționale etc.

Industria casnică textilă - suport al autohtoniei și continuității noastre în Carpați

Prof. Ioana Crișan

Originea românilor își are rădăcinile în îndepărtatele vremuri milenare, când manifestarea simțămintelor lăuntrice ale omului, locuitor al acestor frumoase meleaguri, era incizată, sculptată, pictată sau țesută. Astfel, a fost încrustată în grafit voluta suitoare la Strachina-Dorohoi în Moldova, a fost sculptat în os unghiul, rombul și liniile paralele la Dubova-Mehedinți sau pictura rupestră de la Cuciulat și ocrul roșu folosit aici au păstrat dovada materială a unor practici rituale, încă din mileniiile XV-XII î.d.Hr.

În templele neoliticului final se alcătuiau veșmintele necesare ritualurilor. Firul răsucit a fost cel dintâi produs cu care omul își mula pielea de vânat, își ajusta cojocul ca să poată ieși în căutare de hrană.

În mileniul al VII-lea, în spațiul carpatic se practica împletirea firelor, se lucra pînza sacră și îmbrăcămintea specifică ceremonialului, țesătura purtând și ea însemnele simbol, țesutul făcând parte din laudele aduse zeilor. Atunci, țesutul era o rugăciune.

Profilul spiritual al românilor are la bază spiritualitatea strămoșilor, constituind esența care, ulterior, s-a îmbogățit și s-a potențat, devenind o individualitate aparte. Vechile credințe și multitudinea de semne ale populației carpatice arată că aceasta dispunea de resurse considerabile.

Zestrea spirituală a paleoliticului carpatic s-a păstrat prin adorații și prin semnele-simbol, devenite în prezent semne patrimoniale. Semnele incizate și pigmentii dăunători de ocrorosu (culoarea sângelui), alb-crem (culoarea osului) și negru-brun (culoarea pământului) au pus bazele primei civilizații din Carpați și de la Dunăre.

Reflectare a gândurilor și simțămintelor, redată în simboluri, fie ele ideograme sau cromocinciograme, au rămas un produs al gândirii omului dintotdeauna. Fiecare simbol țesut, cusut sau redat în materiale dure a avut puterea ideatică precum sfânta cruce la creștini.

În vatra Spațiului Carpatic s-au

dezvoltat rădăcinile trunchiului genetic al strămoșilor noștri. Era firesc ca în spațiul carpatic să se conserve valorile sibolistice milenare, deoarece în acest areal, „Vechea Europă” și-a avut puternicul ei centru spiritual.

Modul de organizare a interiorului țărănesc, piesele textile înseși, ca și decorul lor reflectă cadrul material generator, dar în egală măsură date definitorii pentru spiritualitatea românească.

Simbolurile sacre, din veșmintele țesute sau cusute, acele relicve ale dogmelor religioase au adus dovada de netăgăduit a credinței dintotdeauna în unica forță a Cosmosului, ele au format suportul pe care s-a zidit spiritul strămoșilor noștri. Coloana astfel ridicată între Pământ și Cer, între om și forțele care l-au tutelat, a rămas cel mai vechi edificiu spiritual care ne confirmă existența și continuitatea neamului nostru pe aceste plaiuri ale Carpaților.

Patrimoniul național al semnelor

sacre precreștine, arhetipale este un izvor de cultură și civilizație și trebuie cu sfințenie păstrat și apreciat. Am dori ca aceste valori naționale să circule din țară spre exterior, deoarece cultura noastră, arta populară și folclorul ne promovează în lume. Cultura nu poate fi tratată ca o marfă, ea este făcută de acei oameni adevărați, buni, români sufletești, cu inteligență nativă, cu dragoste pentru limba, istoria și pământul căruia îi aparțin, cu inima și sufletul lor.

Din cele mai îndepărtate milenii și epoci diferite, simbolurile, sculptate, modelate sau țesute cu alesături din in, cânepă, lână sau bumbac, au făcut arc peste timp, până în prezent, aducând dovada existenței noastre pe aceste meleaguri.

Am încercat să redau în lucrarea de față dovezi materiale ale spiritualității noastre ancestrale, transmise din generație în generație până în prezent.

Fiecare capitol al lucrării va avea imagini color ale pieselor țesute și cusute, încărcate cu simboluri milenare ajunse până în zilele noastre.

Iată o piesă din colecția personală, care este un covor țesut (de mama mea), din lână și are ca model o combinație între flori și simboluri.

Covorul cuprinde șapte semne-simbol (Spirala la capete și Voluta lateral, în culoare albastră, Rombul în centrul covorului și Unghiul din frunze, în culoare verde, Cercul format din trandafiri în culoare bej, pe fond albastru, ”Pomul” stilizat în culoare mov și Crucea din bordură în culoare bej sau crucea cu alb din romburile laterale). Piesa cuprinde și cele trei culori inițiale: roșu, alb și negru, devenite simboluri milenare. Deci, în total zece semne-simbol.

Diplomație și „servicii secrete“ la daci

Viorel Patrichi

Horățiu reține într-o poezie de-ale lui întrebarea unui cetățean roman: „Ce mai știi despre daci?“. El nu oferă alte detalii, dar fie și numai din aceste cuvinte laconice putem presupune că, la Roma, lupii lui Zalmoxis dădeau fiori de groază.

Ajungând în conflict cu Imperiul Roman, cea mai mare putere a timpului, dacii vor îmbina arta războiului cu diplomația, constituind practic primele servicii de informații de pe aceste meleaguri. Peste 150 de ani, romanii au învăluit Dacia, cucerirea ei fiind amânată și pentru că regii aveau structuri adecvate. Până când armele decideau, dacii foloseau tehnici complexe de informare, de interpretare a datelor concrete din teren. Se aveau în vedere nu numai marile desfășurări de trupe, dar și sisteme complexe de alianțe politice la Pontul Euxin, în Balcani și până la Roma, sub ochii Lupoaiței. Chiar dacă nu știm ca dacii să fi scris despre aceste tehnici, cum a procedat generalul chinez Sun-Tzi, pe la anul 500 î.H., cunoaștem din diverse referințe epopeea dacilor și în ceea ce privește războiul umbrelor.

Sigur, istoriografia veche folosește termenul „sol“ pentru mai târziu „ambasador“. Solul era purtătorul mesajelor scrise sau verbale, dar, de regulă, trebuia să aibă un acut spirit de observație. Solia lui putea fi oficială sau secretă. Regii daci au folosit toate metodele pentru a bloca invaziile pregătite de romani. Presiunea militară și negocierile politice erau permanente însoțite de acțiuni mai discrete. Un exemplu celebru de acum este Acornion, pentru care cetățenii din Dionysopolis (Balciul de astăzi) au dedicat o placă de marmură pentru merite deosebite. Acornion a fost primul spion pentru care s-a ridicat un monument. Destul de impropriu, el este denumit „ambasador“. „Și în timpul din urmă, regele Burebista, ajungând cel dintâi și cel mai mare dintre regii care au stăpânit în

Tracia și stăpânitor al tuturor ținuturilor de dincolo și de dincoace de Dunăre, Acornion a fost și pe lângă acesta în cea dintâi și în cea mai mare apropiere și a obținut cele mai bune rezultate pentru patria sa“. Grecii aveau nevoie de protecția celui mai mare dintre regi pentru a-și continua afacerile.

Mai înainte, Zalmodegicos va avea relații de bună colaborare „secretă“ cu Diodoros, Procritos și Chearcos, pentru care cetățenii din Histria s-au arătat la fel de recunoscători. Rubobostes, un strămoș de-al lui Burebista, a procedat la fel.

Misiunea lui Acornion, trimis de Burebista la Cneius Pompeius, pentru a-l ajuta în tentativa de înlăturare a lui Iulius Cezar, demonstrează ce performanță extraordinară au realizat dacii într-un moment dramatic pentru existența lor. Prin aceleași mijloace, Dicomes va încerca să-l ajute pe Antonius contra lui Octavianus Augustus. (Astfel de tentative extreme vom mai întâlni cu mult mai târziu în istoria noastră, pe timpul lui Mircea cel Bătrân, care a încercat să instaleze sultani „favorabili“ valahilor.)

Dar dintre toți regii vechi, forțat de realități dramatice, Decebal a îmbinat cel mai bine politica, lupta deschisă și războiul ascuns. Apollodor reține pe Columna lui Traian mai multe scene cu „soli“, dar una singură este atipică, pentru a fi considerată tot o solie. Este vorba despre momentul în care Traian se află față în față cu un dac pe care luptătorii romani tocmai l-au trântit jos de pe un măgar. Toate soliile lui Decebal erau purtate de aristocrați daci, care erau primite cu toate onorurile. Este greu de admis că marele rege ar fi trimis la Roma un prăpădit călare pe un măgar, care să-i ducă împăratului un text scris pe o iască, așa cum susțin istoriografii. Nu există încă elemente pentru descifrarea enigmei, dar momentul este deosebit de semnificativ pentru a fi tratat superficial.

PRIMUL INSTRUMENT DE MĂSURĂ ASTRONOMIC

Luca Manta

Într-un adăpost situat sub o stâncă la *Cuina Turcului*, lângă satul Dubova-MH (Dunărea la Cazanele Mari), arheologii au descoperit un *os de ecvideu*, care conține o serie de semne geometrice incizate, ce reprezintă figuri abstracte greu de aflat în natură, așa cum sunt de pildă, linia, rombul sau unghiurile, desene pe care specialiștii le-au apreciat că au mai mult o *valoare artistică*. Acest obiect din os făurit în neolitic a fost găsit în situl arheologic la nivel II ce are o vechime datată cu C14 între anii 8.175±200 î.Hr. (Bln – 802).

Descifrare. Figurile geometrice incizate pe falanga de cal de acum 10.000

de ani, reprezintă de fapt un instrument astronomic rudimentar, întrucât păstrează elemente de măsură atât pentru Soare, cât și pentru Lună.

Iată valorile măsurate în grade sexagesimale, astfel:

- unghiurile cu deschidere mică au valoarea de 68°
- unghiurile cu deschidere mare au valoarea de 102°

De aici rezultă că ar exista notate distinct două direcții, din care una ar include două unghiuri în valoare de 68° : 2 = ±34°, iar cealaltă ar include două unghiuri în valoare de 102° : 2 = ±51°.

Semnificația acestor semne incizate

pe osul de ecvideu ar fi următoarea:

- unghiurile cu deschidere mică reprezintă ca direcție: limita maximă de deplasare pe orizont a răsăritului de Soare la solstițiile de vară (Az. 56°) și de iarnă (Az. 124°), totul față de direcția cardinală Est sau 90°±34°
- cele 6 linii unghiulare lunare reprezintă durata anului lunar de 354 zile, adică 6 perioade a câte 59 zile sau (29.5 x 2) zile
- cele 10 luni înscrise în romb reprezintă o legătură între anul lunar și anul solar, adică 354 zile + 10 zile = 364 zile
- cele 4 linii unghiulare solare repre-

zintă de fapt cele 4 anotimpuri marcate solstițial, unde un an solar are $4 \times 91 = 364$ zile și de unde fiecare anotimp prin bifurcare ar da $90 : 2 = 45$ zile. Numărul $44+1$ de zile reprezintă un număr funerar păstrat până în prezent la daco-valaho-români.

Poziția variabilă, dar ciclică în timp a locului de răsărit a astrului lunar pe orizont se știe că prezintă periodic un unghi maxim pe orizont. Asemenea valori sunt înscrise în Anuare astronomice, ca de pildă, declinația maximă de $+26^{\circ}54'59''$ pentru faza de PP din data de 16 august 1990, ora 12 : 10 AM. Cu ajutorul unui computer înzestrat cu program astronomic, asemenea date se pot verifica

vizual pe monitor. Iată de pildă, Luna răsare în data de 16 august 1990 și are o valoare de azimut geodezic de 51.0° , Alt 0.2° , la ora D1 (12 : 07) AM. O altă valoare maximă spre Sudul astronomic se obține pe computer în data de 23 ianuarie 1990, ora 5 : 22 AM și care are valoarea de Az. 130° , Alt. 0.2° , adică $180^{\circ} - 130^{\circ} = 50^{\circ}$. Toate aceste dovezi le susținem prin dictonul Q.E.D.

Ideea acestor căutări astronomice, urmate de descifrarea modelelor incizate pe os, are legătură cu agricultura practică în zona Porțile de Fier de acum circa 10.000 de ani și cu Soarele de argilă roșie (ocru) de la Gaura Chindiei II ? 6.500 î.Hr. La daco-valaho-români, ase-

menea modele geometrice se regăsesc în prezent pe țesături, vase de ceramică ș.a.m.d., așa cum sunt descrise în cercetările făcute de arheologul Silvia Păun în lucrarea *Identități inedite Italia-România*, Editura Tehnică, 1996, p. 44 unde găsim denumirile de <<Țifinele lumii și Helii cu patru ochi>> pentru romburi cu laturi prelungite. Aceste două nume păstrate de timp ne fac dovada prin cuvântul *Helios* că sunt în conexiune cu acest instrument astronomic de măsură.

Iată, așadar, cum obiectul cu mesaje incizate scoate la lumină din negura timpului o serie de valori spirituale impresionante, făurite în aria locuită de strămoșii daco-valaho-români.

INSTRUMENTE MUZICALE CONFECTIONATE DE GETO-DACI

Prof. Marioara Danilov

Strabon, referindu-se la talentul muzical al tracilor, sublinia faptul că Orfeu înlănză fiarele cu muzica sa, iar Musaios și Thamiris erau virtuozii instrumentiști.

La rândul său, muzicologul George Breazul, după ce menționează aprecierile vechilor greci privitoare la muzica și muzicalitatea poporului trac, subliniază faptul că, în studiile sale, asupra folclorului tradițional românesc, scările muzicale vechi aparțin cu certitudine culturii muzicale geto-dacice.

Muzicologul Gheorghe Ciobanu ajunge la aceeași concluzie și adaugă importanța muzicii geto-dacice și a muzicii vechi românești, influența acestora asupra muzicii popoarelor balcanice și a Imperiului Bizantin în diferite faze de dezvoltare.

Descoperirea într-un complex arheologic geto-dac din împrejurimile Histriei a unui instrument muzical format din trei fluieri din os, lipite între ele, datat în sec. al III-lea î. H.,

demonstrează cu prisosință că atât cavalerul, cât și naiul aparțin civilizației geto-dacice. Acest fapt infirmă ipoteza conform căreia cavalerul din trei tuburi de os ar aparține poporului bulgar de la care l-a preluat populația românească.

Muzica la geto-daci alcătua o ocupație importantă în rândul colectivităților atât în viața rituală (libațiile erau însoțite de incantații muzicale), în medicină (tratamentele erau însoțite de cântece), în viața politică (solii sau activități religioase) și în sărbătorile calendaristice de peste an, legate de anul agricol, de echinocții și solștiții (Alaiurile lui Bachus și Dyonisos, prorocirile Driadelor, jocurile rituale, cele mai multe în formă de horă, sau la sărbătoarea secerișului).

În concluzie, confecționarea și folosirea instrumentelor muzicale, precum și folosirea scârilor muzicale i-au plasat pe geto-daci în centrul atenției popoarelor învecinate pe care le-au influențat în cultura lor muzicală.

CAVALERII DANUBIENI

Dr. Michaela Al. Orescu

Tradiții foarte vechi despre pelasgii latini, mai ales din regiunile de lângă Dunăre, îi numeau "latinii cei bătrâni", în tradițiile vechi italice, "Prisci latini". Aceștia au lăsat fortificații de pământ numite "Cetatea latinilor", unde Cezar Bolliac a menționat bogăția ceramicii dace. Numeroase localități de pe teritoriul României le păstrează numele. Unul dintre conducătorii cei mai vechi ai pelasgilor meridionali este amintit de Homer cu numele "Lethus pelasgus". O mare parte din numele proprii, însă, care indicau originea pelasgă-latină au fost traduse în limba greacă, cu scopul de a fi asimilate mitologiei și istoriei grecești.

Regii și conducătorii, ca și la urmașii daco-geți, erau selecționați dintre cei mai

remarcabili războinici, inițiați religioși, care își asumau și rolul de conducători ai cultului, mari preoți, de cele mai multe ori. Apărători și veghetori ai credinței, o castă a acestor războinici a determinat cultul cabirilor sau cultul călărețului trac mitriatic, Mithra fiind asimilat zeului hiperborean Apollon. Ei au rămas în istorie și sub numele de "Cavalerii danubieni", cultul lor fiind practicat mai ales în zonele Dunării mijlocii și inferioare: Dacia, Moesia, Pannonia și Dalmația, toate acestea fiind situate astăzi pe teritoriile actualelor state România, Bulgaria, Ungaria și Serbia.

În vederea descifrării acestui cult, au fost interpretate 226 de reprezentări ale zeilor, de pe tăblițele de piatră în nu-

măr de 114, de pe cele de metal 95, de pe teracotă 4 și de pe 13 pietre gravate.

Pe reliefurile dedicate acestor "divinități" se cunosc șapte cazuri de scurte inscripții sub formă de criptograme nedescifrate. Era absolut interzisă dezvăluirea desfășurării ceremonialului religios, a învățăturilor, manifestările fiind rezervate numai inițiaților (după prof. univ. dr. Dumitru Tudor).

Este semnificativ faptul că 88 de basorelieuri figurative erau turnate în plumb, metal al infernului și al magiei, în vechile credințe. Au fost găsite reprezentări ale unui singur cavaler călare, ale unui cavaler și ale unei Mari Zeițe alături de alți doi cavaleri și reprezentarea scenei ospățului sacru care le era închinat.

Cele mai vechi și numeroase reprezentări au fost descoperite în Dacia și în cele două Moesii (Dobrogea, nordul Bulgariei și nordul Serbiei), ca și în cele două Pannonii (Ungaria și teritoriul sârb dintre Dunăre și Sava). În jurul scenelor cu zei apar simboluri cultice precum: berbecul, taurul, cocoșul, peștele, leul, șarpele, corbul, vulturul și, de asemenea, divinități cosmice precum Soarele, Luna, luceferii etc., precum și obiecte sacre: masa cu peștele, candelabre, opaite, piei de berbec, săbii, pâini, fructe etc. Cultul Cabirilor și-a asumat și reprezentările zeilor: Marte, Cybela-Magna Mater ș.a.m.d.

Mitul cavalerului trac, cea mai veche reprezentare a Cabirilor, simboliza lupta dintre bine și rău, cavalerii simbolizând principiul binelui, ca învingători. Aceștia, înarmați cu lance și dubla secure, purtau stindardul "draco" cu cap de lup și corp de șarpe, emblemă națională și religioasă a dacilor; purtau boneta cu vârful întors în față, simbolizând panașul coifului, ecou atlantic, hlamidă și tunică. Marea Zeiță, asociată cavalerilor, întruchipa pe Cybele (zeița morții și a reînvierii în Natură), Diana-Artemis (zeița Lumii și a vânătorii), Nemesis (zeița dreptății și a răzbunării, a secretului și a cumpătării, care apare uneori cu degetul la gură semnificând misterele), Epona (zeița a celților înrudiți cu dacii, protectoare a cailor). În partea superioară a reliefulor era reprezentat Soarele (Sol) și Luna, carul solar tras de patru cai conduși de Apollon-Soare, purtător a doi luceferi cu șapte raze, vulturul, pasărea care se înalță cel mai sus și suportă lumina Soarelui, și corbul, cel care prin croncănitul său anunță ploile. Cultul cavalerilor danubieni cumula cele mai multe simboluri: șarpele, cocoșul, leul, cele patru vânturi suflând din trompete, cele patru anotimpuri purtând cununi vegetale pe cap.

În timp ce peștele constituia alimentul pur și sfânt, berbecul era sacrificat pe altar în cinstea celor trei divinități, era consumat la agape fără caracter mistic, dar pielea lui acoperea corpul gol al celui care urma să fie inițiat, în timp ce unul dintre inițiați purta ca mască, capul de berbec.

Adepii cultului practicau băi rituale, așa cum le vom regăsi la esenieni, ca și la pitagoricieni. Adepii cu merite în inițiere participau la o agapă sacră, oferită cândva de către zeița cavalerilor danubieni învingători ai răului, în jurul unei mese rotunde (izvorul practicii mesei rotunde a regelui celt Arthur). La masă,

cavalerii danubieni erau ospătați cu pește, pâine, lapte, miere și fructe, carnea de animale fiind exclusă.

Cultul mistic întreținut de sacerdoți corespundea cu actualele recomandări bioterapeutice, sacerdotul afirmând că prin consumarea peștelui se alungă spiritele rele din corp (noxele), noul inițiat se alătura pe cale mistică celor trei zei, în lupta împotriva elementelor nefaste. Abia proclamat *mist* (mystes) inițiat în misterele zeilor danubieni, adeptul urma să participe la numeroase festivități secrete, învățând în continuare dogme și formule religioase. Inițierea se desfășura pe mai multe trepte. Este foarte probabil că aceste practici religioase în vederea inițierii erau similare celor desfășurate în Egiptul antic, moștenitor și păstrător al vechilor tradiții atlanto-carpato-europene, Egiptul intrând în istorie abia la 3500 î.Hr. Procesele de inițiere aveau loc de asemenea în încăperi subterane, lipsite de lumină și propice evoluției proceselor psiho-halu-

cinatorii.

Se pare că femeile nu erau supuse unor asemenea inițieri, decât în cazul marilor preotese sau al unor regine-fararon.

Numeroase tăblițe de mici dimensiuni, ovale sau rotunde, turnate în plumb sau sub formă de gеме, descoperite, erau desigur purtate ca talismane, amulete, filacterii, considerat fiind că posedă puteri oculte, ocrotitoare de primejdii, de spirite rele, garante ale sănătății și îndrumătoare. Ateliere de lucrat în metal, de turnat în bronz sau plumb cu ajutorul tiparelor de teracotă, au fost descoperite la Sirmium (Mitrovița) și la Sucidava (Celei-Corabia, jud. Olt). La Romula (Reșca, jud. Olt) au fost constatate ateliere pentru gravarea pietrelor.

Invațiile asiatice din sec. III d.Hr. au distrus marile centre civile și militare de pe malurile Dunării și Tisei, unde venerarea acestor divinități era mai răspândită. Cultul acestora, la nord și la sud de Dunăre, confirmă marea răspândire a triburilor traco-dace, care nu apare întotdeauna în lucrările istoricilor și geografilor (probabil pierdute), dar fenomenul se constituie într-o dovadă a continuității elementelor daco-getice, pe pământul Daciei, care și-a păstrat civilizația materială și spirituală, atestată prin descoperirile produse. Rădăcinile tradițiilor cavalerilor luptători și susținători ai credinței – cavalerii danubieni – ar putea sta la baza congregațiilor cavalerilor cruciați ai Evului Mediu, ca și în cazul regelui Arthur.

În folclorul românesc s-a păstrat tradiția dansului războinic trac al Cabirilor, prin jocul Călușarilor, bâta lor semnificând calul. „Călușul”, joc solar desfășurat la solstițiul de vară, era inspirat de „șoimane” în mitologia românească, în număr de nouă, ca și muzele antice ale lui Apollon, din străvechea mitologie pelasgă, preluată de greci. „Șoimanele”, numite și „Cele frumoase”, erau vinovate de boala celor „luați din căluș” (Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*).

„Histriones”, jucătorii din Italia română („istri” sau „istriani”), păstrau tradiția jocurilor etrusce ale populațiilor de la Dunărea de Jos. Călăreții din doctrinele tursene (etrusce) au fost figurați pe urna funerară descoperită la Zimnicea-România, simbolizând călătoria sufletului pe lumea cealaltă. Aceeași temă a fost reprezentată în pictura etruscă descoperită în camerele sepulcrale de la Tarquinii (Corneto), aflată la Muzeul Vatican. (N. Densușianu, *Dacia preistorică*).

CREAȚIA TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ A GETO-DACILOR, SURSĂ DE TRANSFER TEHNOLOGIC PENTRU VIITOR

Lucreția-Eugenia Brezeanu

Creația tehnico-științifică a geto-dacilor, ca și a altor popoare antice care au creat vechi și consacrate civilizații, era firesc adaptată perfect la condițiile geografice, resurse și condiții de mediu. De la metalurgie și siderurgie, la agricultură și alimentație, totul avea un specific de materii prime și de consumuri energetice.

Între obiectele metalice care s-au păstrat se constată că sunt unele din aliaje foarte specializate. Astfel, unele favorizează prin contact vindecarea unor răni, iar altele otrăvirea prin blocarea funcțiilor unor organe. La Londra, în Muzeul Tehnicii, este păstrat cel mai vechi cuptor de topit minereu de fier,

pentru obținerea fontei, care se numea FURNĂ, și este preluat de la noi din Apuseni și datat din perioada dacică.

Este cunoscut că în această zonă cu o climă cu mari diferențe de temperaturi între anotimpuri, cu veri scurte, s-a dezvoltat o agricultură și o zootehnie specifică. Se știe că popoarele din zone climatice reci au avut alimentație predominant carnivora, pe când geto-dacii au avut alimentație lacto-vegetariană. Vegetalele au fost folosite într-un mod specific și pentru vestimentație, unde este de remarcat și o elaborată tehnică a culorilor pentru fire vegetale și de origine animală.

Materiale fibroase erau folosite și în

tehnica veche a construcțiilor afite pentru armare, cât și pentru amortizare în cazul cutremurelor care au zguduit aceste locuri.

O cunoaștere aparte a lumii materiale și a naturii vii o demonstrează farmaceutica - leacurile și multitudinea de terapii, toate regăsite în actualele tehnici de terapii naturiste, alternative și complementare.

O creație materială specifică a civilizației geto-dace o reprezintă construcțiile, care sunt realizate după moderne exigențe de siguranță, dar au înglobate și multe caracteristici care au fost adoptate în ultima jumătate de secol în tehnica actuală a construcțiilor.

O coincidență tulburătoare în Ipotești

Dr. Lucia Olaru Nenati, filolog

Este cunoscut faptul că Mihai Eminescu a fost fascinat de miturile străvechi autohtone, imaginând în spațiul dacic un univers literar cu personaje puternice, acțiuni, idei, conflicte și conturând o istorie prelungită în mitul dacic, simbolizată de plutirea Dochiei în luntrea lină pe apa istoriei în sens invers spre timpurile de mit.

El rămîne unul dintre cei mai fermi sprijinitori ai trunchiului dacic identitar, fiind cel mai asiduu cunoscător și asamblator al fragmentelor de mit preromânesc, unificatorul și creatorul lor, cel ce așază pe temelia elementelor traco-dacice o construcție armonioasă și suplă de mitologie românească identitară.

De aceea constituie o simbolică și tulburătoare coincidență faptul că la temelia casei sale din Ipotești, mai precis a *atenansei* (clădirea din curtea casei unde susțin cunoscătorii că dormeau băieții Eminovici), s-a găsit, ca într-o închipuire mitologică, o vatră traco-dacă cu obiecte specifice: fragmente de cărbune, o cățuie și, mai ales, fragmente a ceea ce avea să devină, după restaurarea profesionisă, o splendidă amforă traco-dacă ce se află azi în inventarul muzeului de la Ipotești.

Semnatară acestor rânduri, pe atunci muzeograf al acestui așezământ, a obținut, în cadrul activității de reorganizare muzeală, aprobarea de-a se demola clădirea de atunci a mu-

zeului, dovedind că aceasta, refăcută în anii 1930, era greșită ca așezare și mărime. Atunci s-au efectuat săpături arheologice lângă mu-

zeu cu ajutorul specialiștilor Muzeului de Istorie din Botoșani. Așa am descoperit, alături de alte obiecte, o locuință dacică cu obiectele enumerate mai sus, printre care și amfora pe care o înfățișăm în fotografia alăturată. Faptul a stârnit ecou în presă, precum probăm prin articolul anexat.

Iată deci tulburătoarea coincidență că Eminescu, întemeietorul unui construct mitologic dacic așezat la temelia existenței noastre istorice, a dormit în copilăria lui pe temelia unei locuințe dacice care-i va fi trimis în vise efluvii modelatoare de conștiință.

Al V-lea Congres Internațional de Dacologie „Civilizația Dunăreană – Rădăcini“

Program:

VINERI, 25 iunie:

08.45-09.30: Primirea și înregistrarea participanților

09.30-10.00: Cuvânt de deschidere a congresului - Sala Rondă

- In memoriam: **prof.dr. Augustin Deac, jurnalist Valentin Păunescu, arhitect Silvia Păun**

10.00-13.15: Lucrări în plen

10.00-10.15: „Civilizația dunăreană – rădăcini“ - **Dr. Napoleon Săvescu**

10.15-10.30: „Premegătorii scrisului în Valea Dunării“ – **Prof.dr. Mihai Popescu, București**

10.30-10.45: „Cronică dacică apocrifă pe plăci de plumb?“ – **Dr. Napoleon Săvescu, ing. Dan Romalo, București**

10.45-11.00: „Plăcuțele de plumb de la Sinaia - o sursă excepțională de cunoaștere a istoriei și civilizației dacilor“ -

Drd. Aurora Pețan, cercetător principal, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti“, București

11.00-11.15: „Despre paleogeografia limbii române“ – **Conf.univ.dr. Gheorghe Iscriu, București**

11.15-11.30: „Pe urmele caucanilor“ - **Acad. Alexandru Surdu, București**

11.30-11.45: „Personalitatea și opera episcopului dac Niceta de Remesiana“ – **Prof.univ.dr. Mihail Diaconescu, București**

11.45-12.00: „Formarea și dăinuirea comportamentului istoric în ecosistemele spațiului carpato-dunărean“ – **Prof.dr.**

Vasile Boroneanț, prof.dr. Nicolae Țicleanu, București

12.00-12.15: „Substratul geto-dac reflectat în ritualurile de înmormântare la români“ – **Prof.univ.dr. Ion Ghinoiu, București**

12.15-12.30: „Agricultura și vegetația silvică în spațiul carpato-danubian pe teritoriul României, din neoliticul aceramic până în sec. II d.Hr.“ – **Prof. Viorica Enăchiuc**

12.30-12.45: „Ritualul de sacrificiu al „mesagerului“ la geto-daci“ – **Prof.drd. Zenovie Cârlușea, Tîrgu Jiu**

12.45-13.00: „Rădăcinile adânci ale civilizației danubiene“ – **Marco Merlini, director al Prehistory Knowledge Project și membru al World Rock Art Academy, Italia**

13.00-13.15: „Scrierea de la Vlasac - problema scrisului în cultura Lepensky Vir (mileniul VII î.d.Hr.)“ - **Dragan Jacanovic, arheolog, directorul Muzeului Pozarevac, Uniunea Serbia și Muntenegru**

13.15-14.00: Pauză de masă

- Lansarea CD-ului „Cântecele lui Eminescu“ - **Lucia Oлару Nenati**

14.00-19.00: Lucrări în plen - Sala Rondă

14.00-14.15: „Civilizația Gumelnița – considerații semiotice“ – **Prof. Virgil Vasilescu, București**

14.15-14.30: „Vânătoarea la daci“ – **Prof.univ.dr. Sergiu Haimovici, Iași**

14.30-14.45: „CADMEI Protoscrierea la atineanji și năștarea a număljei di Ilirr“ – **Prof. C. Branislav Stefanoski, Skopje, Rep. Macedonia**

14.45-15.00: „Cuvinte iliro-trace în opera lui Homer“ – **Dr. Ardian-Christian Kycyku, București**

15.00-15.15: „Proiectul Parcul Arheologic Cucuteni“ – **Asist.univ.dr. Vasile Cotiușă, Iași**

15.15-15.30: „Dovezi lingvistice ale înruderii popoarelor nordice cu traco-geto-dacii“ – **Maria Crișan, București**

15.30-15.45: „Cuvinte comune în limbile română și albaneză“ - **Acad. Kopi Kycyku, București**

15.45-16.00: „Românii și aromânii“ – **Ing.dipl. Dima Lascu, SUA**

16.00-16.15: „Cavalerii danubieni“ – **Cercetător dr. Michaela Al. Orescu, București**

16.15-16.30: „Epodele zalmoxiene - importanța lor în cultura populară și spiritualitatea geto-dacă“ – **Prof. Zoia Elena Deju, Tg. Jiu**

16.30-16.45: „Industria casnică textilă-suport al autohtoniei și continuității noastre în Carpați“ – **Prof. Ioana Crișan, Reghin**

16.45-17.00: „Situl eneolitic de la Crețești „La Intersecție“ (jud. Vaslui)“ - **Prof.drd. Vicu Merlan, Huși**

17.00-17.15: „Diplomație și „servicii secrete“ la daci“ – **Viorel Patrichi, București**

17.15-17.30: „Taina kosonilor“ – **Adrian Bucurescu, București**

17.30-17.45: „Sfinxul de la Zărând“ – **Prof. Teodor Ardelean, Arad**

17.45-18.00: „Zamolxe și magia cuvântului“ – **Prof. Vasile Rusu, Sibiu**

18.00-18.15: „Muzica și instrumentele muzicale confecționate de geto-daci“ – **Prof. Marioara Danilov, Giurgiu**

18.15-18.30: „Civilizația dacilor – izvor de inspirație în muzica contemporană“ - **Prof.univ. dr. Vasile Herman, compozitor, Cluj Napoca**

18.30-18.45: „Limba armeană – document viu al veridicității atomilor de cuvânt“ – **Prof.dr. ing. Margareta Adela Simionescu, colonel (r.) Viorel Ciobanu, București**

18.45-19.00: „Impactul răsăritean al civilizației danubiene“ - **Prof. William Ritziu, SUA**

SĂMBĂTĂ, 26 IUNIE

09.00-13.00 Lucrări în plen – Sala Rondă

09.00-09.15: „Din Operele Sfântului Ioan Casian din Dacia Pontică (360-435). A doua conferință a lui Abba Moise: Despre discreție” – **Dipl.ing. Alexandru Stan, Elveția**

09.15-09.30: „Străromânul Ion de Schitopolis în lumina cercetărilor ultimelor decenii” – **Pr.prof.univ.dr. Gheorghe I. Drăguliu, București**

09.30-09.45: „Simboluri sacre milenare pe troițele românești” – **Ing. Laurențiu Dodu**

09.45-10.00: „Vechi rezonanțe getice în numele cuprinse în Biblia de la București (1688)” – **Conf.univ.dr. Gheorghe Săvoiu, Ploiești**

10.00-10.15: „Religia traco-geto-dacilor” – **Preot Horia Țâru, Timișoara**

10.15-10.30: „Simbolurile sacre dacice și lumea nordică a Europei de vest” – **Olivia Tulbure Strachină**

10.30-10.45: „Likantropia și organizarea junilor la daci și popoarele ariene” – **Acad. Alexandru Surdu, București**

10.45-11.00: „Necropole Halsattiene timpurii dintre Carpați și Frut” – **Roxana Asăndoaie, Asociația Monumenta Perennitatis, Iași**

11.00-11.15: „Necropola tumulară geto-dacică de la Cucuteni” – **Ana Petronela Crețu, Ionuț Petriman, Asociația Monumenta Perennitatis, Iași**

11.15-11.30: „Cetăți și așezări fortificate geto-dacice. Identificare și cartare” – **Asist.univ.dr. Vasile Cotiugă, Florin Mocanu, Radu Balaur, Asociația Monumenta Perennitatis, Iași**

11.30-11.45: „Cetățile geto-dacice din nordul și Podișul central al Moldovei în sec. V î.d.Hr.-II d.Hr.” – **Costică Dron, Iulia Negulescu, Univ. A.I. Cuza, Iași**

11.45-12.00: „Regi și luptători geto-daci în echipament războinic; reconstituire pe baza tezaurilor cu obiecte de aur și argint descoperite la Băiceni-Cucuteni și Agighiol” – **Daniel Timofte, ing. Romulus Constantin Mironescu, Iași**

12.00-12.15: „Dispozitive speciale cu caracter militar folosite de geto-daci la distrugerea fortificațiilor romane” – **Ing. Constantin I. Ioniță, Iași**

12.15-12.30: „Datini și obiceiuri ale geto-dacilor” – **Asist.univ.dr. Mirela Lăscoiu, Universitatea de Vest, Timișoara**

12.30-12.45: „Contribuții privind exploatarea aurului din Dacia pre-romană” – **Conf.univ.dr. Horia Ciugudean, Alba Iulia**

12.45-13.00: „Argumente ale continuității: inscripția valacă/română de pe vasul din tezaurul de la Sânicolaul Mare” – **Prof. Ionel Cionchin, Timișoara**

13.00-14.00 Pauză de masă

- Lansare CD cu cântece despre daci

14.00-19.00 Lucrări în plen - Sala Rondă

14.00-14.15: „Elemente de limbă la geto-daci” – **Prof. Mihai Vinereanu, SUA**

14.15-14.30: „Elemente arhaice în folclorul obiceiurilor tradiționale din Țara Lăpușului” – **Prof. Pamfil Bîlțiu, Baia Mare**

14.30-14.45: „Zalmoxis în cântecul bătrânesc” – **Gheorghe Șeitan, Tulcea**

14.45-15.00: „Regatul dacilor” – **Dr. Mihai Zamfir, București**

15.00-15.15: „Limba misiunii creștine la pre-români” – **Prof.dr. Theodor Damian, SUA**

15.15-15.30: „Tezaurul de la Pietrșasa și prințesa Khmumet” – **Prof. Gheorghe V. Cârlan, Bacău**

15.30-15.45: „Iliada, citită ca sursă a protoistoriei poporului nostru” – **Silviu Dragomir, București**

15.45-16.00: „Primul instrument de măsură astronomic” – **Luca Manta, București**

16.00-16.15: „O coincidență tulburătoare în Ipotești” – **Prof.dr. Lucia Olaru Nenati, Botoșani**

16.15-16.30: „Creația tehnico-științifică a geto-dacilor, sursă de transfer tehnologic pentru viitor” – **Lucreția Eugenia Brezeanu, cercetător științific, București**

16.30-16.45: „Rădăcini carpatice ale Vedas/Vedelor – cultul solar și lunar în Munții Șureanu” – **Conf. univ.dr. Valer Călin-Scridonesi, București**

16.45-17.00: „Un bust al lui Decebal în Forumul lui Traian” – **Liviu Groza, Deva**

17.00-17.15: „Existența sclavilor în societatea geto-dacilor în perioada sec. VI î.d.Hr.-I d.Hr.” – **Prof. Viorica Enăchiuc**

17.15-17.30: „Orfeu – un mare inițiat, înțelept, reformator și poet prin excelență și exponent al dreptei credințe a națiunii traco-geto-dace” – **Conf.univ.dr. Gheorghe Iscru, Margareta Cristian, București**

17.30-17.45: „Kogaion” – **Timotei Ursu, SUA**

17.45-18.00: „Hultanii, continuatori ai spiritualității dacice în folclorul românesc” – **Cosmin Duduc, București**

18.00-18.15: „Căciulă dacică sau tiară?” – **Nicolae Hârlea, București**

18.15-18.30: „Argument lingvistic pentru continuitate la Dunărea de Jos” – **Comandor (r.) Emilian Munteanu, București**

18.30-18.45: „Elemente dacice în spațiul fostei Iugoslavii” – **Dr. Lucian Dajda, Uniunea Serbia și Muntenegru**

18.45-19.00: Cuvânt de închidere a congresului.

CĂCIULĂ SAU TIARĂ?

Nicolae Hârlea

Ceea ce purtau nobilii daci și, în primul rând regii daci, cu siguranță că nu putea fi o simplă căciulă. Că este așa ne-o dovedesc mărturiile istoriei. Ceea ce purtau dacii, începând cu circa 11.461 de ani în urmă, s-a putut constata că purtau (mai târziu cu circa 10.138 de ani) Zeul Mitra, Atis, Ceres, Cibela, adică *tiara*.

Tiara avea la bază o coroană formată din trei niveluri care se terminau cu o bonetă ce se îngusta spre vârful ei și care era aplecat în față. Atât zeii, cât și regii, dar și nobilii purtau tiara ca un semn al dominației lor peste cele trei nivele ale Cosmosului (local): ceresc, terestru și infernal; între țărmurile vieții și ale morții

Se știe că portul tiarei a fost privilegiul zeului Mitra și al marilor regi ai perșilor, prin care etalau, la vedere, totalitatea puterilor lor (vezi figura 55 de la pag. 191, din *Traco-geto-dacii* a doctorului în istorie G.D. Iscru, Editura „N. Bălcescu“, București, 2003).

Tiara o vedem din cele mai vechi timpuri, atât pe capul regilor, cât și a nobililor daci (pileati) - luptători de elită - asceți crescuți după părerea noastră în legea nazireatului. În această carte de istorie, la pag. 155, se observă, de asemenea, tiara purtată de regele Burebista, având mar-

cate clar, pe coroana de la bază cele trei nivele ale puterilor împărătești.

La Papă, tiara reprezenta tripla autoritate a bisericii: spirituală (asupra sufletelor vii), temporală (asupra statelor romane) și eminentă (asupra tuturor suveranilor de pe Pământ).

Dacă așa stau lucrurile și nu avem teme să ne îndoim, tiara reprezenta, cu siguranță, semnificația înaltelor puteri regale ale marelui imperiu dac, din cele mai vechi timpuri. Este admirabil că tiara a apărut, după unele date, mai întâi la noi (aproximativ acum 11.461 de ani) și apoi la popoarele persan, grec, roman etc. cu circa 1.323 de ani mai târziu.

Unii autori au considerat că cele trei nivele de bază ale coroanei din componența tiarei, ar putea reprezenta Trinitatea și/sau tridimensionalul. Alții vedeau simbolul celor trei virtuți teologice: credința, nădejdea și iubirea ce decurg dintr-o trăire în sfințenie deplină și desăvârșire.

Nu întâmplător stau lucrurile așa (și ne spune Herodot de ce) și anume că „geții sunt cei mai viteji și mai dreپți dintre traci“, iar despre tribul apullilor care formau circa 76% dintre daci și locuia în Transilvania (în zona Alba) se spune că era alcătuit din „cei mai voinici și

cei mai puternici“.

Istoricul Flavius Iosepus (sec. I d.H), cunoștea reputația sfințeniei nobililor daci pe care îi și compară cu esenienii. Numele de „pleistoi“ dat nobililor asceți daci era legat de faptul că purtau bonete (tiare), lucru confirmat și de Jordanes, care arăta că nobilii purtau „pileus“ (căciulă?) pe care o putem numi fără teamă de data aceasta, tiară.

Alte surse vechi arată că legea nazireatului (vezi Samson) s-a aplicat la traco-dacii acum circa 8.642 de ani, în timp ce la semiți cu 1.780 de ani mai târziu (începând aproximativ de acum circa 6.862 de ani).

SIMBOLURILE SACRE DACICE ȘI LUMEA NORDICĂ A EUROPEI DE VEST

Olivia Tulbure Strachină

Avem o datorie de conștiință să exprimăm profunda recunoștință față de lumea nordică, țările scandinave, Anglia și zona Normandiei pentru prelucrarea și păstrarea simbolurilor dacice până în secolul al XI-lea. În lucrarea *Drapelele din întreaga lume de-a lungul anilor*, autor White Smith, directorul Centrului de cercetare a drapelelor din Winchester, USA, a informat opinia publică internațională că steagul dacic importat la Roma a fost adoptat de cavalerii Europei Centrale.

Îmbinarea civilizației romane cu onoarea barbarilor și morala creștină a fundamentat continuitatea simbolurilor sacre dacice.

În sec. al IV-lea, militar devine sinonim cu barbar. Armata a încetat să mai fie romană. Garnizoana zidului de apărare este compusă din unități locale care nu sunt mutate niciodată. Prima cohortă dacică – COHORS I AELIA DACORUM, înființată de împăratul Hadrian (117-138 e.n.) și atestată de pe la anul 146 e.n., stă cu garnizoana în Britania mai mult de două secole. Soldatul, prinzând rădăcini, devine colon. Puțin câte puțin, legiunile britanice uită legăturile cu Roma. Ce s-a întâmplat cu dacii după retragerea legiunilor romane? Este greu de acceptat că s-au întors în Dacia și mai puțin la Roma. Erau liberi, desigur, își îndepli-

niseră datoriile militare, își hotărâu singuri viața viitoare. Cred în ipoteza că unde trăiau ei, acolo s-au păstrat și simbolurile lor și credința lor.

100 de ani istoria Angliei se realizează prin amestecul succesiv al unor grupuri etnice – celți, romani, anglo-saxoni și franco-normanzi, fiecare aducându-și contribuția la conturarea configurației spirituale caracteristice poporului englez.

Anglia a primit pe mesagerii culturii romane și latine, ca și pe mesagerii culturii teutone și și-a făurit propriul său geniu.

André Maurois, normand de origine, autorul *Istoriei Angliei*, ne sfătuiește să considerăm istoria în esență o operă de artă. Citez: „*Istoricul-artist își îngăduie incursiuni bazate pe convingerea în posibilitatea intuirii unor date de ordin psihologic neconsemnate nicăieri sau stabilirii unor raporturi logice, naționale între acele acțiuni omenești pe care izvoarelele informație le-au reținut incomplet și dispersat.*”

Cu însușirile lor militare, generații de daci au putut fi înrolați în cele trei părți ale armatei engleze: 1) înrolarea în masa oamenilor liberi; 2) mercenarii, oameni cu soldă; 3) armata

permanentă de războinici de profesie cu soldă și terenuri primite de la suveran.

Fiecare epocă istorică lasă moștenire culturii universale opere, monumente, documente, inscripții etc.

„La tapisserie de Bayeux” aparține mileniului cultural al Europei de Nord-Vest a secolului al XI-lea, având trăsături specifice lumii nordice.

Editurile din Franța și Anglia au tipărit peste 400 de lucrări. Coperta cărților de istorie, a albumelor, a studiilor etc. are ca principale ilustrații scene din această operă gigantică. Cercetarea teoretică, urmată de cercetarea originalului m-a obligat să abordez temeinic problemele tehnice și să realizez o copie

brodată de 2,50 m cu secvențele: 56, 57, 58. Dat fiind starea de degradare și restaurările empirice efectuate în secolele XVIII și XIX, am executat un facsimil de asigurare, forma superioară tehnică de copiere, pe care numai România a practicat-o în ultimele trei decenii, fiind pe cale de dispariție în prezent.

Prezint Congresului copia executată și considerentele mai importante pentru ca participanții la Congres să cadă de acord că abia a început cercetarea Tapiseriei de Bayeux. Nu se cunoaște proveniența simbolurilor, originea detaliilor, metodologia tehnică de execuție, ce opere asemănătoare mai există în lume, competența desenatorilor, unde se păstrează fragmente copiate în 1330 și 1885.

ELEMENTE ARHAICE ÎN FOLCLORUL OBICEIURILOR TRADIȚIONALE DIN ȚARA LĂPUȘULUI

Prof. Pamfil Bilțiu

Lucrarea noastră își propune să trateze anumite rituri din cadrul obiceiurilor de peste an, precum și din cele legate de momentele cruciale ale vieții omului din Țara Lăpușului, zonă de o arhaicitate aparte și care se evidențiază ca veritabile elemente de vechime a civilizației din acest spațiu.

Din categoria obiceiurilor de peste an, am luat în dezbateri rituri de mare vechime și care nu au fost încă studiate precum jurământul fărtaților la lună, atestat de către cercetările noastre de teren în localitățile Lăpușul Românesc și Cupșeni, în cadrul practicilor de înfrățire. Am analizat apoi colacul ceremonial din cadrul acelorași practici, a cărui preparare magică suscită un interes aparte, cununa lui vegetală trebuind să conțină fiecare plantă comestibilă semănată în țarină: grâu, porumb, secară, floarea soarelui etc., obicei al cărui act de preparare magică stă sub semnul unor vechi rituri de fertilitate.

Din suita unor acte ceremoniale din obiceiurile de peste an, am luat în dez-

batere petrecerea feciorilor din jurul copacului de armindenii, sticla cu băutură mergând în sensul de mers al soarelui, reminiscențe ale unui vechi cult solar, specific obiceiurilor din ciclul de primăvară. Tot din cadrul obiceiurilor de peste an, în care deține un rol primordial obiceiul moșilor, consacrat comemorării morților, am analizat ritualul depunerii cu o săptămână înaintea Postului Mare a vaselor în altarul bisericii, care conțin fiecare sămânță ce urmează a fi pusă în țarină în noul ciclu vegetațional. La Moșii de Florii, vasele se scot din altare, se așază pe masa moșilor, după care vasul se dă de pomană, iar semințele se amestecă cu semințele de semănat, ceea ce ne evidențiază ideea că morții erau considerați sămânță, așa cum erau considerați și în vechile religii.

Din suita obiceiurilor legate de momentele cruciale ale vieții omului, care conservă rituri cu valoare de unicat, am luat în dezbateri botezul păgân la lună, soare, stele și copac, ritual ce stă sub

semnul unor vechi credințe dendrolatrice și cosmogonice deosebit de vechi. Am analizat apoi nașterea pe pământul gol, ceea ce ne evidențiază că nou-născutul era încredințat imediat pământului, ca zeiță-mamă a tuturor.

Din cadrul nunții tradiționale am analizat mâncatul ritualic al mirilor, nașilor și druștelor al colacului cu lapte, în comun, rit și el de mare vechime, prezent la o serie de popoare de veche civilizație, precum la evrei, și legat de acest rit am analizat ritualul mâncatului de către copii în cadrul pomenii funerare a colacului cu lapte, în comun. Tot din cadrul ceremonialului funebru am analizat tipul de bocire arhaic a mortului de la Lăpușul Românesc pe la colțurile casei, în grădină, la fântână, la grajd, pe unde mortul a umblat mai mult, rit care ne dezvăluie vechi credințe legate de microcosmosul gospodăresc. Lucrarea se încheie cu ritualul datului „macăului” (bățului) peste sicriu la cel mai bătrân om din sat, rit de mare complexitate și vechime, care nu a fost încă studiat.

NECROPOLE HALSATTIENE TIMPURI DINTRE CARPAȚI ȘI PRUT

Roxana Asăndoaie
(Asociația Monumenta Perennitatis)

În această comunicare se prezintă necropolele din Hallstatul timpuriu (1200/1150-800 î.Hr.), dintre Carpați și Prut, cercetate de cunoscuți specialiști. Complexul ceramicii canelate, răspândit din bazinul Tisei până în valea Nistrului, este reprezentat între Carpați și Prut prin două grupe distincte: Grănicești (grupă ce face parte din cultura Gáva-Holihady) și Corlăteni (aparținând culturii Corlăteni-Chișinău), grupe culturale care evoluează paralel în această perioadă.

În cadrul grupului Grănicești au fost cercetate doar mormintele plane de la Cucorăni (jud. Botoșani) și necropola tumulară de la Volovăț (jud. Suceava). Din al doilea grup, Corlăteni, au fost cercetate mai multe necropole: mormântul de incinerare de la Trifești (jud. Iași), resturile unei necropole din sectorul A al Curții Domnești (jud. Vaslui), mormintele de la Cotu Morii (jud. Iași), mormântul de incinerare de lângă Crucea lui Ferent (jud. Iași) și mormintele de incinerare de la Ștefănești (jud. Botoșani).

VÂNĂTOAREA LA DACI

Prof.dr. Sergiu Haimovici

Vânătoarea era o ocupație de bază a omului primitiv, mai ales în pleistocen, ea fiind sursă aproape unică a omului în a-și asigura hrana zilnică. Odată cu holocenul, perioadă geologică în care ne găsim și astăzi, prin intermediul practicării agriculturii, luată în sensul ei cel mai larg, dar totodată și al creșterii animalelor, situația se schimbă radical, aceste două ocupații asumându-și ponderea cea mai mare în acoperirea necesităților alimentare ale omului, vânătoarea nefiind însă, chiar în epoca La

Tene – adică timpul în care dacii și-au clădit o civilizație strălucită –, neglijată cu totul.

În caracteristica ocupațională a dacilor, vânătoarea varia de la o zonă la alta, dar se distinge faptul că la altitudinile mai înalte, în Subcarpați, avea o pondere mai mare decât în câmpie. Erau vânată mai cu seamă artiodactilele de talie medie – căpriorul, mare – cerbul și mistrețul și foarte mare – bourul, care era încă relativ comun, dar foarte rar zimbru, ce avea o frecvență naturală cu totul joasă. Dintre

carnivore trebuie să enumerăm mai ales ursul, dar și lupul, bursucul, jderul etc.

Desigur, rolul cel mai important al vânătorii era acela de a acoperi o cotă în asigurarea necesităților de hrană, mai ales în a asigura proteinele animale. Rolul vânătorii era evident mai larg, căci o parte din nevoile de materie primă pentru fabricarea de unelte și obiecte, dar și îmbrăcăminte – piei, blană, coarne, oase și dinți – erau din plin asigurate tot prin intermediul acestei ocupații ancestrale. De aseme-

nea, măiestria ostășească, necesară unei societăți de acum puternic stratificate, se putea desăvârși pe deplin prin vânătoare, întrucât aceasta se executa cu mijloace mai primitive decât cele de astăzi, când ea a ajuns să fie un sport, și anume prin lupta directă cu fiara.

De altfel, unele preocupări cultice, de rituri și ritualuri, erau satisfăcute tot prin intermediul vânătorii, multe din aceste practici oglindindu-se și astăzi în folclorul nostru.

PROIECTUL PARCUL ARHEOLOGIC CUCUTENI

Asist. univ. dr. Vasile Cotiuță

În vara anului 2003, cu sprijinul Fundației *Dacia Revival International*, au continuat lucrările la proiectul *Parcul Arheologic Cucuteni*, proiect ce se desfășoară la Cucuteni, jud. Iași și care vizează reconstituirea unui sat neolitic aparținând culturii Cucuteni și restaurarea muzeului actual care adăpostește un mormânt princiar geto-dacic din secolul IV î.Hr.

Principala activitate a reprezentat-o încheierea reconstrucției primei locuințe, începută în vara anului 2002, prin închiderea frontoanelor și amenajarea interiorului, construindu-se un podeț, o banchetă de lut, o vatră, un cuptor, o cutie de lut pentru depozitat cereale, precum și prin amenajarea unor locuri pentru rășnit și pentru prelucrarea pietrei și a osului.

Astfel a fost încheiată reconstituirea primei locuințe cucuteniene, cu rezultate interesante privind cantitățile de materiale de construcție, timpul necesar ridicării unei asemenea construcții, precum și asupra tehnicilor de construcție.

Paralel cu lucrările la prima reconstituirea a început ridicarea celei de a doua locuințe cucuteniene, cu rezultate deosebite, îndeosebi cu privire la timpul necesar construirii acesteia. De asemenea, au continuat proiectele de reconstituire a ceramicii cucuteniene, a uneltelor de piatră, precum și cele cu privire la alimentația comunităților cucuteniene.

În luna noiembrie 2003, proiectul nostru a primit, din partea Fundației Ford Motor Company, premiul al treilea, din 47 de proiecte naționale, pentru protecția mediului înconjurător și a patrimoniului cultural.

ILIADA, CITITĂ CA SURSĂ A PROTOISTORIEI POPORULUI NOSTRU

Silviu N. Dragomir

În urmă cu circa trei milenii, poemele homerice făceau, ultimele, elogiul vechii lumi trace. Această lume a cărei măreție începea să apună într-o aură de mister, păstrându-și însă neatinsă puritatea timpurilor străvechi, în timp ce lumea grea-

că progresa mereu și neîntrerupt, devenea – încet dar sigur – un prim etalon al antichității clasice.

Tracii s-au estompat în continuare și, din ce în ce mai mult, persistând în stadiul unei civilizații arhaice, intră după un

mileniu în aria cuceririlor romane, pentru ca, aproape imediat, să ajungă pentru un alt mileniu în acel areal al marilor migrațiuni devastatoare. Însă, nu fusese dintotdeauna astfel.

Subiectul epopeii *Iliada*. Subiectul

primei epopei a lui Homer, *Iliada*, este dezvăluit o dată cu obișnuita invocare a Muzelor, chiar din primul cânt și din primele sale versuri:

„Cântă zeită, mânia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul,

Patima crudă, ce-aheilor mii de amaruri aduse...”

(Cântul I / versurile 1 și 2 din ediția definitivă a lui George Murnu)

Este vorba, așadar, de tracul Ahile, personaj localizat spațial spre Gurile Istrului. Epopeea rămâne ca epopee doar prin extensia sa (16.000 de versuri), temporal ea zugrăvind numai o mică parte a celor zece ani – atât cât se pare că au durat, în realitate luptele de sub zidurile trace ale Troiei.

Cine au fost, de fapt, tracii? Pentru vechii greci, a fi trac avea o certă valoare de simbol; ceea ce era sinonim cu faptul de a dispune de acel neasemuit temperament impetuos al unui *oștean desăvârșit, posesor al unui suflet care și-a păstrat nealterată puritatea timpurilor străvechi*. Se ajunsese până acolo încât, elinii – ca semn al strălucirii – își căutau în vechime ascendențe genealogice trace, uneori chiar cu specificarea unei sorginți geto-dace! Un exemplu ar fi însuși zeul războiului, *Ares*, cel nesătul de lupte, care, potrivit unor legende, era originar din Tracia. Mai mult, fiica sa, *Penthesileea*, trăia pe pământurile din stânga Dunării; iar atunci când Ares a păcătuțit cu zeița *Afrodita* și a fost surprins de *Hefaiștos*, zeul s-a refugiat în războinica Tracie. Ascendențe trace și-a găsit până și comandantul suprem al aheilor, *Agamemnon*, pentru ca să nu mai vorbim de *Licurg*, zis chiar *Tracul*, care nu făcea excepție față de ceilalți greci care asociau virtuțile eline de cele ale tracilor din acel nord – îndepărtat și misterios – considerat sorginte a tuturor obârșiiilor.

Ahile, personajul preferat al lui Homer, era de asemenea trac. Este vizibil că, la Homer, care se pare că ar fi trăit prin secolul al IX-lea î.H., civilizațiile minoică, cretană și tracă, reprezentau timpurile eroice; cu un plus evident pentru tracii. Dar, când oare să fi avut loc asemenea lupte desfășurate parcă în cadrul aceleiași familii de neamuri? Arheologii spun, începând cu Heinrich Schliemann că,

Făgașul luptelor troiene din protoistorie

Troia homerică ar fi făcut parte din perioada bronzului timpuriu, încadrându-se perfect într-o civilizație dezvoltată comitent și, în mod paralel, pe toată platforma continentală „grecească”, dar prelungită pe întreaga puzderie de insule din Marea Egee. În acest conflict al anticilor – susțin ei – nu ar fi fost nicicum vorba de o înfruntare a unor civilizații diferite evaluate pe scara istoriei.

Războiul troian s-a desfășurat spre amurgul protoistoriei. Grecii revendică inutil și posesiv războiul troian ca fiind un *război grecesc*, al lor propriu. Dar, de fapt, în perioada respectivă ei nu existau ca popor bine determinat. Marele creuzet în care s-au format grecii propriu-zis i-a cuprins în rețea și pe acei *dorienii* care, venind tot din Nord, ca un al treilea val de migratori din aceleași zone boreale, au început să năvălească în Peninsula abia

după distrugerea Troiei de către *ahei* – un nume generic cuprinzându-i nu doar pe acei bine precizați ahei, ci și pe ionieni; ambilor mai spunându-li-se, tot în ansamblu, *argieni* sau *danai*. Ne aflăm, temporal, într-o perioadă de tranziție în care încep totuși să se ștească primii zori ai istoriei.

Protagonistii războiului troian au fost în realitate... tracii! Știut lucru e faptul că cetățile de pe coasta Asiei Mici – în frunte cu Troia, considerată ca obiectiv al războiului – au fost înființate în cea mai mare parte a lor de tracii numiți *dardani*. Din celălalt sens, am văzut, civilizația aheiană ținea tot de un același tip, așa-zis tracic, al băștinașilor „mediteraneeni” de o bănuită origine pastorală pelasgă, despre care știm foarte puțin. Dar, aproape cu siguranță, toate populațiile Peninsulei fuseseră atrase de un climat

generos, ca și de pământurile bogate. Și chiar de nu erau traci-traci, aheii își făcuseră desigur un minim stagiul migrator în Tracia. Prin urmare, se pare că acest război ar fi fost, în realitate, o oarece „afacere” între acești traci; în plus cu un bănuț iz de piraterie venit din ambele părți: un trac din Troia, pe numele său Paris, o fură pe Elena, soția unui alt trac (Mene-lau era doar frate cu tracul Agamemnon) și-i lasă pe spartani nu doar fără frumoasa lor regină, ci și fără o mare parte de averi. Agamemnon, foarte supărat de încălcarea sfintelor legi ale ospitalității familiei sale; dar, mai cu deosebire, prin faptul că toate fuseseră puse la cale de fiul regelui Priam, acela care domina Hellespontul și prin acesta nordul Mării Egee, se pune în fruntea unei coaliții peninsulare de corăbieri și pornește distrugerea incomodei Troia. *Iliada* este, dincolo de poezie, o frescă unitară, întocmai un tablou veridic al unei lungi epoci. În realitate, suntem în fața unor teribile adevăruri protoistorice. Și, deloc întâmplător, poetul Chateaubriand, atunci când - constrâns de împrejurări - a anunțat că-și vinde faimoasa lui bibliotecă, spunea că va păstra doar o singură carte: *Iliada*.

Ne tot plângem, pe umerii celor care

au răgazul să ne asculte, că nu dispunem de suficiente date despre trecutul îndepărtat al poporului nostru. Dar, nici nu ne omorâm prea mult cu căutatul - exceptând, poate arheologia. Nimeni nu vrea să vadă - în afara unor încercări anterioare ale istoricului Nicolae Densușianu - dacă nu cumva această epopee ar mai fi să conțină în plus o seamă de date care, peste milenii, s-au păstrat nealterate la o succesiune de popoare: tracii, geto-dacii, proromânii, românii.

Pot fi făcute o sumedenie de paralelisme între cele două lumi, în fond aceleași: rolul Divinității la „greci”, traci, ca și la români; conștiința jertfei și iminența morții văzute în lumea troiană și cea geto-dacă; supunerea în fața imuabilului; participarea femeilor la jocul sorții: *Moarte*, sau *Glorie și Onoare*; cavalerismul luptătorilor din Troia față de cel românesc; democrație militară de o aceeași sorginte traco-geto-dacă; scrierea similară traco-geto-dacă din perioada homerică; denumiri păstrate în mod imuabil de circa trei milenii; date certe traco-geto-dace care pot fi găsite în *Iliada*; populații „creștine”, înaintea creștinismului...

Puțină istorie nu strică. În poemul *Iliadei*, sunt foarte multe referiri la tracii de la Istru, putând fi date multe alte exem-

ple la cele amintite mai sus. Poți afla cum se nășteau și cum creșteau tracii sau cum erau educați. În această epopee se poate vedea cum se căsătoreau, cum luptau și cum mureau tracii, după cum afli multe detalii și despre ierarhia lor.

Ca să nu mai vorbim de multe alte realități. Astfel tracul Eneas, un protos al Iliadei, vorbea cu siguranță limba sa tracă atunci când - învins fiind - a plecat din Troia și, desigur, că vorbea aceeași limbă cu care și-a refăcut traiul și ginta în țara sa de adopțiune: *Latium* (!). De aici ar fi clar că latina era o limbă de sorginte tracă - deci rezultă, iară-și-iară, că latinii vorbeau o limbă tracă întocmai cum și strămoșii noștri vorbeau o aceeași limbă tracă, bineînțeles, ambele, cu inerente evoluții avute în paralel... De aceea, consider că, citind *Iliada* ca pe o sursă a protoistoriei poporului român, ne stă în putere să lămurim destul de bine măcar o parte din enigmatul Țesute în jurul comportamentului strămoșilor geto-daci, dezvoltându-ni-se structurile lor inteligibile, pe care să le descifrăm măcar atât cât ne permite nivelul actual de cunoaștere, dar, în nici un caz, fără a neglija intuiția; pentru ca astfel să reușim să le integrăm într-o evoluție credibilă a spiritualității strămoșilor noștri.

Hultanii, continuatori ai spiritualității dacice în folclorul românesc

Antropolog Cosmin Duduc
Asociația Dacia Nemuritoare

Mitologia populară românească prezintă o diversitate mare de credințe unele dintre ele înrădăcinate adânc, chiar în vatra comună a indo-europenilor. În aceste credințe și obiceiuri, adevărate sisteme de valori poporane, sînt constituite rădăcinile spiritualității românilor, rădăcini descoperite în religia strămoșilor, în datini și în limba română, marele depozit al spiritualității geto-dacice.

Istoria, de-a lungul veacurilor, ne-a numit cînd pelasgi, geți, când daci și valahi. Acum, românii fac parte dintr-un lanț de generații care și-a păstrat continuitatea tradițiilor și a limbii în decursul mai multor milenii. Valurile de barbari și năvălirile străine, în loc să ne schimbe ne-au fixat mai bine spiritualitatea și limba. Astfel, folclorul românesc este în cea mai mare parte arhaic, puternic continuator al tradițiilor daco-getice.

Figura solomonarului face parte, în mitologia românească dintre figurile cu tentă arhaică, precreștină, dar care a fost

adoptată și îmbrăcată într-o altă „haină” de nouă religie. Astfel, la o cercetare minuțioasă asupra acestui personaj mitologic se descoperă multe pîrghii de legătură cu spiritualitatea precreștină, dacică și astfel se pot concluziona idei asupra continuității acestei spiritualități în folclorul românesc.

Veți observa pe parcursul acestui studiu păreri diferite ale diverșilor etnologi și hermeneuți ce au studiat mitologia românească. Aceste păreri, citate ne vor ajuta să cristalizăm mai bine imaginea solomonarului în mitologia românească și vor trasa anumite linii ipotetice asupra originii și continuității acestui personaj mitic, în folclorul românesc.

Pentru a pătrunde în universul mitic specific folclorului românesc, trebuie mai întii trasate anumite coordonate istorice, pentru a putea mai tîrziu să ridicăm ipoteze și să evidențiem deja pîrghiile de legătură dintre personajul mitic și personajele istorice existente.

Referatul de față nu face decît să sintetizeze sursele deja

existente în lucrările de etnografie și mitologie românească și să aglutineze aceste surse într-un material compact, pentru a evidenția o imagine cât mai bogată și completă a solomonarului.

După cum bine știm, adevărurile mitice subzistă în înțelepciunea populară. Cărțile sunt doar o imagine voalată a acestei înțelepciuni. Din lipsa timpului necesar și a mijloacelor materiale, acest referat nu este rodul unei cercetări etnografice concrete, bazată pe munca de teren ci este rezultatul consultării unor surse și referate de cercetare deja existente, lucrări realizate de nume sonore în etnografia și mitologia populară românească.

Scopul acestui referat este de a evidenția, încă o dată, într-un mod pregnant că solomonarul este de fapt continuatorul unor tradiții ancestrale, vechi de mii de ani, care a rezistat noilor tendințe religioase și culturale, cu toate că a suferit alterarea de rigoare.

De asemenea, acest referat vrea să ridice problema cercetării neîntârziată, în amănunțime, a folclorului autohton și a mitologiei noastre, deoarece sînt unice și încă sunt depozitarele unor simboluri și personaje ce ne pot portretiza foarte mult viața spirituală a străbunilor noștri.

În ultima perioadă de timp (după '89), a intervenit un proces de stopare a cercetărilor, ignoranța făcându-și loc tot mai mult. Mitologia românească și cea veche daco-getică sînt făcute puțin promovate (aproape deloc), interesul pentru acestea venind, de cele mai multe ori, din partea unor nelicențiați în domeniu.

Tradițiile și mitologia noastră ar trebui prețuite mai mult și cercetate ca atare, din același motiv subliniat mai sus. Și, reluând ideea de mai sus, spunem că, din păcate, mitologia populară românească și adevărata istorie a străbunilor noștri sînt foarte puțin promovate, dar, precum spunea Prințesa Martha Bibescu "...va veni o vreme când se va acorda atenție acestui popor, prea puțin luat în seamă.

Cîntece și armonii se vor auzi venind de la această țară despre care nu prea se vorbește. După mii de ani de viețuire, acest neam se va ridica și lumea se va uimi ca de o minune, aflînd, în sfîrșit, cîte lucruri a știut neamul acesta despre conștiința universală. Bucuriile acestui popor au rămas ascunse. Nimeni nu i-a scris mitologia.

Puțini i-au cunoscut istoria. Și totuși, oamenii aceștia au avut poate mai mult decît oricare alții geniul mitului..."

SFINXUL DE LA ZĂRAND

Teodor Ardelean, Arad

Între piesele arheologice recuperate din Crișul Alb, spațiul cetății Ziridava din hotarul comunei Zărand, jud. Arad, despre care s-a vorbit în mass-media, se află și „Sfinxul de la Zărand”. S-a dat această denumire deoarece asemănarea cu „Sfinxul” din Egipt, din Munții Bucegi și cu statuile „Leului” care păzesc orașele sumeriene este evidentă. Deosebirea constă în vechimea monumentelor... După opinia celor care au examinat piesele de la Zărand, acestea s-au confecționat cu mii de ani înaintea existenței istoriei Sumerului și a Egiptului, de către membrii misiunii de civilizare a omului sălbatec existent la retragerea ultimei glaciațiuni (12.000 de ani î.Chr.).

A. GENERALITĂȚI:

1. Sfinxul de la Zărand este confecționat în miniatură: lungimea piesei 11 cm, înălțimea 10 cm.

2. Materialul folosit nu este perfect determinat. Se aseamănă cu osul (vertebră prelucrată), cu deosebirea că în locurile roase de frecare cu pietrele din apele Crișului Alb, sub stratul superior apar rețele de fibre așezate în diferite formațiuni comparabile cu fagurii de ceară confecționați de către albine. Pe

această piesă, cât și pe altele, se observă fibre asemănătoare cu lâna, dar cu diametrul inferior. Din aceste fibre par a fi confecționate figurile de pe pereții pieselor. Nu ne putem da seama dacă rețelele respective cu firele desprinse din acestea provin din construcția oaselor ori au fost confecționate și folosite de către misiunea civilizatoare a omului... În orice caz, acestea demonstrează vechimea pieselor, cu mii de ani înaintea neoliticului și Culturii materiale Criș.

3. Starea piesei: relativ bună.

B. PRINCIPALELE COMPONENTE ALE PIESEI:

1. Un postament alcătuit din următoarele părți:

a. O nervură curbată de formă triunghiulară cu mijlocul ridicat în sus. Peste aceasta se află un cilindru. Nervura este acoperită la un capăt cu o scobitură de forma unei uși asemănătoare cu o frunză cu vârful în jos. Ușa acoperă spațiul din interior, de sub cilindru. La capătul opus, nervura face corp comun cu un capac din care apare numai jumătatea de jos. Peste acest capac se află cilindru menționat mai sus.

2. Cilindru începe de la capătul ușii

(lit. B/a) cu ieșirea în exteriorul ușii cu două palete mai lungi decît cilindru cu 2 cm. Pe acestea se află etichetele Sfinxului.

3. În partea opusă, cilindru iese în exteriorul capacului (lit. pct. 1/a) cu 2 cm... (În această zonă din suprafața cercului, în partea de sus, este îndepărtată).

4. Cilindru are în partea de jos o deschizătură prin care se intră prin alunecare în nervura cu ușa de forma frunzei (Lit. B 1/a). Presupunem că simbolizează căderea în adâncuri.

5. Cilindru simbolizează mecanismul de distrugere a corpurilor. Ceea ce nu mai corespunde alunecă în adâncuri, iar ceea ce se mai poate recupera iese din cilindru prin două perforații așezate de ambele părți ale acestuia.

6. Perforațiile cilindrului sunt efectuate aproape de fundul acestuia.

7. Părțile laterale ale cilindrului conțin două palete cu vîrfurile distruse. În fotografia în culori efectuată de către corespondentul cotidianului Realitatea Arad, acestea apar ca două reptile simbolizând paznicii acestei structuri din Univers.

8. Sfinxul: Trupul face corp comun cu postamentul. Este așezat oblic, ca-

pul ridicat iar partea din spate coborâtă... Picioarele îi sunt întinse peste cele două palete (lit. B pct.2). Lățimea capului este superioară lățimii corpului (similară Leului din statuetele sumeriene). Capul are trei fețe: cu una privește înainte, cu alta înspre partea dreaptă, iar cu alta înspre partea stângă.

C. CULORI:

Jumătatea exterioară a figurinei, inclusiv labele, partea din față, spatele și partea din stânga a Sfînxului și pereții de sus ai cilindrului până la jumătate sunt vopsite în culoare neagră fumurie cu mici suprafețe în care sunt evidențiate figuri de culoare galben-roșiatic de

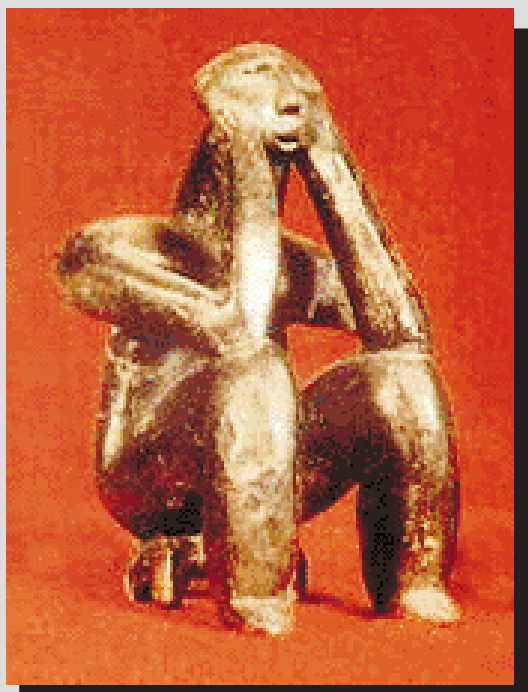
nuanțe diferite. Restul suprafeței figurinei are culoare galben roșiatică. În interiorul cilindrului și în trei locuri pe postament peste culoarea galbenă se observă mici insulițe de vopsea neagră. Sub acestea, acolo unde s-au îndepărtat, au rămas părți din imagini de culoare brună pe fond galben-roșiatic.

CETĂȚI ȘI AȘEZĂRI FORTIFICATE GETO-DACICE

Vasile Cotiugă, Florin Mocanu, Radu Balaur
(Asociația Monumenta Perennitatis)

În colaborare cu Fundația *Dacia Revival International*, membrii Asociației *Monumenta Perennitatis* au demarat un proiect de identificare și cartare GPS a cetăților și așezărilor fortificate geto-dacice din România.

În prima etapă a proiectului s-a realizat un repertoriu al tuturor acestor puncte strategice geto-dacice, precum și cartarea acestora pe hărți la diferite scări. Au fost puse în evidență elementele de fortificare folosite de geto-daci. În etapa a doua urmează cartarea tuturor punctelor în sistem GPS, precum și identificarea unor noi cetăți și așezări fortificate care să pună în lumină civilizația geto-dacică.

EXISTENȚA SCLAVILOR ÎN SOCIETATEA GETO-DACILOR ÎN PERIOADA SECOLELOR VI î.e.n – I e.n.

Prof. Viorica Enăchiuc

Ipoieza potrivit căreia sclavia ar fi avut un caracter patriarhal în societatea geto-dacică este infirmată în primul rând de documentele și operele istoricilor și scriitorilor antici. Astfel, Plutarh afirmă în „*Lisimah*” că regele Lisimah împreună cu întreaga sa armată macedoneană și cu aliații săi au fost luați prizonieri de către regele geților, Dromichaïtes.

Referindu-se la același caz, Diodor din Sicilia relatează că Dromichaïtes a eliberat din sclavie pe Lisimah și armata macedoneană în schimbul redării către regatul geților a teritoriului cucerit de macedoneni. Pe aliații săi și pe conducătorul Heracleei, Clearh, i-a eliberat mai târziu din sclavie, la insistențele repetate ale regelui Macedoniei, Lisimah.

Artemidor din Daldis care a trăit în jurul anului 170 î.e.n. ne face cunoscut că „*la traci sunt tatuați copiii nobili, iar la geți sclavii*”. Tinerii vânduți străinilor (după cum afirmă Herodot în *Istorie*, V,6) nu puteau să fie membrii familiilor geților ci copii sclavilor pe care aceștia îi aveau în proprietate. Strabon, după ce amintește că femeile gete jertfeau zeilor

de cinci ori pe zi, precizează că, în timpul ritualului, „*cinci slave loveau chimvalele stând în cerc iar altele scoteau urlate.*”

Ovidiu cerea împăratului roman să-i hotărească exilul în altă parte, nu numai datorită asprimii climatei, ci și de teamă ca să nu cadă sclav la geți: „*Legile sfinte nu îngăduie ca cineva născut din sânge latin să îndure lanțurile barbarilor atât timp cât trăiesc împărații.*”

Pliniu cel Tânăr, contemporan cu Decebal, susține că acesta a trimis în dar regelui parților, Pacoros, un sclav numit Callidromus, care-i fusese dăruit de Sisogus, căpetenia roxolanilor. Obiceiul de a da în dar sclavi, regilor, în timpul soliilor, este amintit și de Xenofon care se referă la anul 400 î.e.n. Toate aceste date coroborate cu descoperirile arheologice, numismatice și istoriografice pledează pentru existența mai multor state sclavagiste înainte de Burebista pe care acesta le-a unit într-un stat centralizat, fiind capabil să apere teritoriul geto-dacilor de pericolele celtic și roman.

CIVILIZAȚIA GUMELNIȚA

- considerații semiotice -

Prof. Virgil Vasilescu

Înțelegând prin civilizație nivelul înalt de dezvoltare a culturii materiale și spirituale, se poate susține că descoperirile de pe colina Gumelnița-Călărași au deschis un orizont cultural de excepție. Totalitatea valorilor specifice acestui nivel au condus la delimitarea, în timp și în spațiu, a uriașului areal cultural carpatic, părtaș aici la coagularea primei entități prestatale, la consolidarea Europei Vechi. Civilizația Gumelnița a fost parte integrantă a Spațiului Carpatic și numai împreună cu celelalte culturi și civilizații carpatice ale aceluiași orizont și-a putut conserva strălucirea propriilor împliniri materiale și spirituale. Civilizațiile Dunării de Jos, precum Porțile de Fier, Vădastra, Gumelnița, Hamangia s-au format și au ființat în același complex cultural cu civilizațiile Tisa, Petrești, Cucuteni, iar cu valorile comune au zidit complexul cultural numit Spațiul Carpatic. Acesta s-a ales ca epicentru cultural al Europei Vechi fără ca bazinul hidrografic dunărean să exercite influențe.

Spațiul Carpatic a fost cristalizat și

Simbolurile perechii

puternic reliefat în Europa Veche cu ajutorul credințelor incipiente și apoi cu normele generalizate ale Cultului Solar. În arealul Spațiului Carpat, omul era religios în milenii cincizeci, iar climatul spiritual ce a urmat a dat naștere culturilor și civilizațiilor alcătuitoare, a dat naștere, apoi, structurilor statale. Templele și sanctuarele megalitice răspândite pretutindeni în Spațiul Carpat, riturile marilor altare, nedeile solare, Marea Preoteasă ca stăpân pământean suprem, religios, practicile cultice perpetue etc. au întărit limitele spațiale și temeiul inconfundabil al Spațiului Carpat. Valorile spirituale au rămas dintotdeauna și pentru totdeauna superioare conexiunilor materiale, iar confuziile au fost plătite scump. Credințele, credințele solare și credințele adânc fundamentate pe tradiție au înălțat al doilea stâlp al existenței sedentarelor carpatice, pe vatra lor dintotdeauna.

Graiul a fost de când lumea o expresie materială a dialogului. Prin grai articulat, omul a strâns legăturile lui cu semenii, iar cu Cerul a purtat dialog prin

adulații și jertfe. Prin folosirea ochiului-roșu în scopuri cultice se confirma prezența dialogului cu partener nevăzut, dar resimțit în acele vremuri extrem de îndepărtate, în milenii cincizeci. Atunci era graiul bine statornicit, fluent și la obiect. Mai ales, în lipsa partenerului de dialog, dar pentru acesta, sedentarii au creat scris-cititul. Au concentrat ideea într-un semn unanim acceptat și astfel s-a născut ideograma. Cu un anume semn au arătat sensul deplasării și ținta săgeții, cu alt semn au precizat conturul, chipul soarelui ocrotitor, cu alt semn au precizat sfințenia Coloanei Cerului și a Pământului etc., toate fiind „scrise” în piatră, os și corn, în metale și datini, în practici cultice felurite. Cu mult mai târziu, dar înainte de anul zero, a fost inventată litera. Atunci, o dată cu delimitarea predicatului, s-a descompus ideea în părțile ei structurale, în sunete și vocale și sunetului i s-a dat imaginea grafică a ideogramei. Spațiul, credințele și graiul reprezintă trinitatea neamului carpat. Îngemănate au venit peste multe milenii și tot atâta vreme vor dura nedespărțite, fiindcă ele au suflet din sufletul pământului.

Epodele zalmoxiene

- importanța lor în cultura populară și spiritualitatea geto-dacă

Zoia Elena Deju, Tg.-Jiu

E îndeobște recunoscut că marele popor traco-geto-dac, moștenitor legitim al tradițiilor „imperiale” pelasge, a avut în istoria antică un rol covârșitor în spațiul carpa-to-danubiano-balcanic. Atât cercetările de teren, descoperirile arheologice cât și mărturiile scriitorilor greci și latini, ca și istoriografia de ultimă oră aduc mărturii incontestabile privind bogăția și varietatea culturii și spiritualității traco-geto-dacilor („națiunea-matcă”).

Din cultura și spiritualitatea pelasgo-tracică a hiperboreenilor s-au alimentat mitologiile euro-mediterano-asiatice. Multe credințe, superstiții, eresuri, motive ornamentale și variate incizii, în general, *construite psiho-mentale*, deși își pierd originea în negura mileniilor, păstrează totuși fiorul originii, *acea matrice stilistică engramată* a specificității, ușor recunoscută atât în formele culturii materiale (prelucrarea lemnului și a ceramicii, țesături, arhitectură etc.), cât și în datini, obiceiuri, credințe, superstiții, simboluri, adică în ritualistica, manifestarea comportamentală cutumiară, structurile antropologice ale imaginarului psiho-mental și istoria mentalităților.

Bogăția și varietatea culturii și spiritualității traco-geto-dace sunt evidente și certitudini ce nu mai pot fi puse la îndoială. Mărturiile *scrise* ajunse până la noi, deși puține, atestă acest fapt, însă nu trebuie să uităm că formele sub care se manifestau fenomenele culturii și civilizației geto-dace nu sunt cele ale scrisului, căci de la pictograme, ideograme și tot felul de reprezentări simbolice, incizate, pictate ori figurative, la apariția literelor, ce

marchează sunetele limbii, este însăși evoluția culturii ca proces de abstractizare psiho-mentală. Cu atât este mai dificilă operația de identificare a acelor forme de cultură și civilizație în care pulsează, engramatic, *spiritualitatea matricială* a carpa-to-danubienilor.

În *Istoria literaturii daco-romane*, Mihail Diaconescu dedică un capitol întreg (Secțiunea IV) *Literaturii getice*, vorbind de o „activitate bogată și semnificativă legată de arta cuvântului, separată treptat și ireversibil de celelalte manifestări specifice ale sincretismului spiritual străvechi”.

Despre varietatea creațiilor literare geto-dacice, - de la *odă* (în care erau preamăriți eroi legendari ca Rhessos, Cotys și Sitalcas), *pean* (placa de la Tomis cu textul unui *Pean Apollon*) și *imn* la *cântecul erotic (scolie)* și *bocet (torelli)* - „exclamație de jale tracă însoțită de flaut”, după *Lexiconul* lui Hesychios din Alexandria), - avem nu numai mărturii, ci și abordări științifice. Să amintim de regele poet Cotys I, autor de poeme în limba getică, elogiata de pritenul său Ovidiu, exilat la Tomis în perioada 8-18 d. Ch., el însuși autor al unei lucrări „în limba getică”, după cum mărturisește, în care „cuvintele barbare au fost așezate după ritmul versurilor noastre” (*Epistulae ex Ponto*).

Între toate acestea, o atenție aparte se cuvine acordată **epodelor**, apreciate de cercetătorul Mihail Diaconescu drept „cântece cu ritm și melodii reluate, de o simetrie succesivă, atent supravegheată, legate de practica descântecelor, vrăjilor sau aplicațiilor medica-

le empirice.”

În *De claris orationibus...*, Cicero afirma însuși că „*au existat asemenea poeți, ba chiar înaintea lui Homer, care l-au cântat pe Zalmoxis în poeziile lor festive*”, limba geților fiind destul de ritmică, armonioasă, adaptabilă la prozodia latină (așa cum ne dovedește Ovidiu în *Laudes de Caesare*).

Un loc aparte în epoca zalmoxiană veche îl ocupă așa-numitele *Bellagines* despre care aflăm din lucrarea aceluiași Carolus Lundius că „erau păstrate cu sfințenie, căci fuseseră recitate ani în șir”, deci bine cunoscute, ceea ce de fapt afirmase și Teopomp privind învățarea pe de rost de către geto-daci a acestor vechi legi parentale. Stabile „după un ritual” și „păstrate cu sfințenie”, *Bellaginele* (Legile frumoase ale dreptului civil), „pentru a fi mai temeinic păstrate în mintea tuturor, în vechime, la o zi și la un loc dinainte stabilit, legile erau recitate și corectate în fiecare an”. Atât de înrădăcinate erau în mintea geto-dacilor aceste „*precepte filosofice și legi de aur*” zalmoxiene încât ele erau încă în vigoare în timpul lui Jordanes. Să menționăm că vechile „legi ale Hiperboreenilor” s-au răspândit - zice Platon - în spațiul mediterano-asiatic: la greci, egipteni, sirieni, nemaivorbind de „principiile și preceptele dreptului și Justiției germane”, după cum susține Carolus Lundius.

Nicolae Densușianu acordă în *Dacia preistorică* un spațiu destul de întins privind *Leges Bellagines*, care - demonstrează istoricul cu citate din vechea legislație românească - s-au păstrat atât în cele „XII Tabule ale Decemvirilor romani”,

cât mai ales, la români, în preceptele dreptului public și privat din evul mediu târziu.

Aceste *Leges antiquae Valachorum* („legile cele mai vechi, care au guvernat societatea omenească, de origine pelasgă”) sunt menționate și de Aristotel în sec. IV a. Ch., când se referă la *agathyrșii* de pe Mureș care „aveau obiceiul să cânte legile lor”.

„Această datină – scrie N. Denșianu – de a cânta legile divine ca imne, are caracterele vieții religioase arhaice.”

Și nu numai ale vieții religioase, dacă avem în vedere mărturisirea lui Socrate, în dialogul purtat cu Critias și Charmides, privind „descântecul” învățat „de la un medic trac, unul din ucenicii lui Zalmoxis”. *Descântecul* cu virtuți terapeutice viza, în spiritul integralismului hipocratic, mai întâi, tămăduirea sufletului, a *întregului* pentru a vindeca *partea*, căci „toate lucrurile bune și rele (...) vin de la suflet și de acolo curg”: „Trebuie deci – mai ales în primul rând – să tămăduim izvorul răului, ca să se poată bucura de sănătate capul și tot restul trupului.” Așadar, medicina ca terapeutică a trupului și filosofia (*sophrosyne*) ca terapeutică a sufletului.

Puterea *descântecului* era, așadar, la geto-daci, o practică terapeutică îndătinată, relevând determinismul diadei *trup-suflet*, de unde și centrarea zalmoxianismului pe ideea de nemurire, de solaritate transcendentă și spirit uranian:

„Prietene, zicea el (medicul zalmoxian, n.n.), sufletul se vindecă cu descântece. Aceste descântece sunt vorbe frumoase care fac să se nască în suflete înțelepciunea. Odată ivită aceasta și dacă stăruie, este ușor să se bucure de sănătate și capul și trupul. Când mă învăța leacul și descântecele, spunea: «Să nu te înduplece nimeni să-i tămă-

duiești capul cu acest leac, dacă nu-ți încredințează mai întâi sufletul, ca să i-l tămăduiești cu ajutorul descântecului...»”

Așadar *leacuri și descântece* ca remedii ale vindecării *trupului și sufletului*, într-o condiționare *sine qua non* cu sens univoc.

Trimițând direct la doctrina lui Zalmoxis (considerat de la scriitorii antici până la Carolus Lundius și istoriografia de mai târziu „un filosof cu o erudiție de admirat”/ „*solo Zalmoxen, quem mirae philosophiae eruditionis fuisse testantur plerique scriptores annalium.*”), atât *Belaginele* cât și *metoda terapeutică zalmoxiană* („descântecele tracului” din dialogul platonician amintind de „extazul” și „imortalitatea” doctrinei ce nu poate fi confundată cu „transa șamanică”, Zalmoxis însuși fiind comparat cu legendarii cântăreți traci Orfeu sau Musaios) foloseau ca mod de transmitere și memorare *poezia și cântecul*, - *descensus ad inferos* al acestuia fiind *andreonul* inițierilor misterice transcendente.

În felul acesta, *epodele zalmoxiene* aveau un caracter popular, ele putând fi transmise ușor la geto-daci din generație în generație, conform unei vii tradiții orale. Păstrând esențialitatea mesajului în formule cantabile adaptate și, desigur, prescurtate, aceste cântece cu ritmuri memorabile, cu refrene și simetrii melodice, au pătruns adânc în tradiția culturii populare asigurându-i continuitatea și perenitatea. *Oralitatea* doctrinei zalmoxiene și, în general, a culturii și spiritualității geto-dace ne aduce aminte de *mitul lui Theuth* privind inventarea, dar și neajunsurile *scrierii* (ne-maifiind mereu solicitate, virtuțile memoriei slăbesc, aducând uitarea, căci „scrisul lenevește mîntea” - Platon, *Phaidros*, 275, a). De aceea credem că, surclasând cultura scrisă, *tradiția populară* (strâns

legată de obiceiuri consacrate și practici ritualice vizând transcendența uraniană) a constituit la geto-daci principala manifestare a culturii și spiritualității sale, în cadrul cărora *epodele zalmoxiene* au jucat un rol fundamental.

Urme ale acestora ar fi de găsit în obiceiuri, datini, credințe și superstiții precrestine, inclusiv în formulele incantatorii ale descântece-lor ori în sintagmele de vechime imemorială ale unor ziceri și proverbe, denumiri, practici magice, descântece, vrăjitorii etc. Așadar, un elogiu al tradiției orale în perenitatea fenomenelor culturale, îndeosebi a doctrinei zalmoxiene.

Aceste credințe și mitologii populare vii, bazate pe *mistere și soteriologii* ce-au rezistat multă vreme cuceririlor romane, arată, că totuși „era vorba de o viață religioasă și de o mitologie de ajuns de puternice ca să reziste timp de zece veacuri creștinismului și nenumeratelor ofensive ale autorităților ecleziastice.

Această religie avea o structură cosmică și vom vedea că a sfârșit prin a fi tolerată și asimilată de biserică.” *Zalmoxianismul solar* s-a topit, treptat, în lumina din lumină a *ecleziei creștine*.

Prezența iliro-tracă în creațiile homerice

Dr. Ardian-Christian Kycyku

Prin limba albaneză de astăzi se pot explica mai multe cuvinte, expresii, compoziții și chiar nume de zei sau de locuri pomenite de Homer în capodoperele sale.

O parte din aceste cuvinte sunt „traduse“ desigur datorită etimologiei populare. Autorul încearcă să sugereze că anumite limbi, chiar prin posibilitățile pe care le au în etimologia po-

pulară, încă fragilă din punct de vedere științific, își dovedesc posibilitățile imense de a dovedi că descoperirea scrisului la unii și cultul oralității la alții nu-i pot lua nimănui din vechime.

DISPOZITIVE SPECIALE CU CARACTER MILITAR FOLOSITE DE GETO-DACI LA DISTRUGEREA FORTIFICAȚIILOR ROMANE

Ing. Constantin I. Ioniță

Lucrarea se referă la știrile antice prin care se precizează că geții locuiau pe ambele maluri ale fluviului Dunărea până în apropierea Munților Hemus. De la jumătatea secolului al IV-lea î.e.n. geto-dacii au avut de luptat, pentru păstrarea acestor teritorii, cu armatele macedonene conduse de regii Filip al II-lea și Alexandru cel Mare, iar în timpul regelui Decebal, cu armatele romane conduse de Domițian și Traian, când romanii ajunseseră până la sud de Dunăre. Atacurile asupra cetăților romane de către armatele geto-dacilor conduse de Decebal, și ilustrate în scenele de pe Columna lui Traian, nu pot fi considerate ca raiduri ocazionale, ci ca lupte pentru recucerirea teritoriilor

din Moesia Superior, la sud de Dunăre. În cadrul asediilor asupra castrelor romane, în timpul împăratului Traian, dacii foloseau anumite dispozitive militare, cum ar fi berbecii cu cap de animal, de bronz, pe care comati îi foloseau pentru spargerea zidurilor și cucerirea acestor castre. Pe zidurile cetății Drobeta, reprezentată în două scene de pe Columnă, datată în perioada secolelor V-IV î.e.n – I-II e.n., se remarcă un alt dispozitiv special pentru îndepărtarea atacatorilor care ar dori să asedieze cetatea. Lucrarea prezintă descrierea celor două dispozitive speciale, în premieră națională, modul de funcționare și eficiența lor.

CETĂȚILE GETO-DACICE DIN NORDUL ȘI PODIȘUL CENTRAL AL MOLDOVEI ÎN SECOLELE VI-V î.e.n.

Student Costică Dron

Student Iulian Negulescu

În nordul și podișul central al Moldovei, cercetările arheologice au pus în valoare numeroase cetăți geto-dacice care au fost datate de specialiști între secolele VI-V î.e.n. – I-II e.n. Printre cele mai importante amintim cetatea de la Stâncești (jud. Botoșani), cetățile de la Cotnari și Mosna (jud. Iași), cetățile Brad și Răcătău (jud. Bacău), cetățile Cozla și Bâtea Doamnei (Piatra Neamț); de o deosebită importanță este și descoperirea tezaurului dacic cu piese de aur din localitatea Băiceni-Cucuteni (jud. Iași) care demonstrează că pe teri-

toriul Moldovei arta prelucrării aurului a continuat, fără întrerupere, tradiția locală din epoca bronzului.

Cercetările arheologului dr. A. Florescu în cadrul cetăților menționate precizează unele date importante: cetatea de la Stâncești cu cele două incinte cuprinde o suprafață de 45 de hectare, iar în incinta cetății a doua s-au descoperit până la 90-100 de locuințe în care activau în timp de pace cei care întrețineau sau păzeau cetatea; în timp de război se adunau aici până la 25.000 – 30.000 de războinici. Cetatea Cotnari, cu zid de piatră, contempora-

nă cu cetatea de la Stâncești era construită pe circa 4-5 hectare și avea în incintă circa 15-20 de locuințe. În timp de război, aici, se adunau 3000 – 3500 de luptători.

Cetățile au fost active pe toată perioada, iar cetățile de la Stâncești, Cotnari și Băiceni-Cucuteni erau centrele principale ale organizațiilor politico-militare.

Cetatea Bâtea Doamnei, cu zid de piatră, analog cu cetățile din Munții Orăștiei, a avut un rol important pentru teritoriul Moldovei în timpul regilor Burebista și Decebal.

ZALMOXIS ÎN CÂNTECUL BĂTRÂNESC

Gheorghe Șeitan

Cântecul bătrânesc *Toma Dalimoș* aparține tezaurului de înțelepciune getică ajuns prin viu grai până la noi. Valoarea lui este comparabilă cu aceea a Vedelor și Upanișadelor hinduse, cu care se aseamănă din punct de vedere al limbajului și al tratării unor probleme de ordin spiritual și filozofic. El nu face parte din literatura folclorică, fiind o creație relevantă și nu una umană, transmisă pământenilor prin intermediul unor inițiați geți, specialiști ai sacrului.

Ceea ce a împiedicat până în prezent accesul la adevărata sa cunoaștere este forma alegorică a discursului, sistemul de simboluri menite să ascundă taina de neaveniți. Pe de altă parte, acest cântec era funcțional în cadrul religiei getice despre care, din păcate, știm foarte puțin. De aceea în studiul de față, înaintea comentariilor pe text, am procedat la unele clarificări legate de religia geților.

Moșul a fost divinitatea cea mai importantă a strămoșilor noștri, înainte de venirea lui Zalmoxis. Zalmoxis a fost mai întâi discipol al lui Moșu, cum spun și izvoarele istorice, apoi el însuși a devenit zeu.

Moșu, prin identificarea sa cu Vatra Focului, a mai fost numit și Vătrânul, cuvânt ajuns până la noi sub forma de Bătrânul. Societatea getică antică era organizată asemănător societății antice hinduse, locul lui Brahman fiind deținut de Moșu, iar casta brahmanilor avându-și un corespondent la noi în casta privilegiată a moșilor. Informația antică cum că Zalmoxis ar fi primit legile de la Vatra Comună, ne arată că acesta le-a primit de la Moșul Vătrân sau poate de la Moșii Vătrâni, numiți așa prin extindere de sens, ca plural comun.

Ceea ce a primit de la Moșu și a transmis, sub formă de învățătură, Zalmoxis, a fost Dharma – Legea Ordinii și Armoniei Universale, concept fundamental în religiile asiatiche cu care zalmoxismul făcea corp comun. Legile juridice nu erau decât o consecință a legii universale, decurgeau din acestea. Dharma getică constituia un termen cunoscut și vehiculat în Dacia din moment ce numele capitalei dacice era Dharmisegetu-sha.

Anumite concluzii ale studiului de față se bazează pe unele procedee împrumutate din arheologia

lingvistică, încercând astfel să ajungem la pronunția antică a unor cuvinte importante din textul cântecului.

Astfel, numele Dalimoș se pronunța în antichitate dZALIMOKSI, după cum chiar numele Moșu provine din pronunția modificată a lui mokșu.

Îndeosebi forma DAMOLSCHI a numelui eroului prezentă în varianta culeasă de C.R. Codin, pronunțat conform graiurilor arhaice, adică dZAMOLSCHI, se apropie foarte mult de Zalmoxis, nume sub care îl întâlnim pe zeul get la Herodot. Este de mirare cum până în prezent nu a atras nimănui atenția această asemănare.

Toma nu este numele biblic știut, căci pronunția populară a lui este Tuoma, provenind din substantivul „tumo“, cu înțelesul de căldură vitală. Această interpretare concordă și cu explicația care se dă în upanișade Sinelui sau Spiritului, aceea de esență ultimă a universului și suflu vital al ființei umane. Tumo Dzalmoks corespunde în același timp calității de daimon atribuit de Herodot lui Zalmoxis.

ORFEU – un mare inițiat, înțelept, reformator, poet prin excelență și exponent al dreptei credințe a națiunii traco-geto-dace

Conf. univ. dr. G.D. Iscru
Studentă Margareta Cristian,
Universitatea Creștină
„Dimitrie Cantemir“, Facultatea de Istorie

Cu această comunicare reluăm efortul, mai exact tragem un nou semnal pentru „readucerea acasă“ a unor mari valori ale culturii autohtone, valori însușite, în timp, de alte spații culturale și transmise - cu această exclusivă și falsă apartenență - culturii universale. Și precizăm că o asemenea nedreaptă însușire s-a

făcut - în timp, până azi! - „sub ochii“ specialiștilor noștri, indiferenți și unii chiar complici - cuvântul nu este prea dur! - la un asemenea **transfer nepermis de valori**.

Așa s-au petrecut lucrurile și cu Orfeu, unul dintre cei mai reprezentativi inițiați și reformatori ai tuturor timpuri-

lor, înțelept între înțelepți, simbol al liricii Evului Timpuriu și al Antichității și exponent al dreptei credințe a națiunii traco-geto-dace. Lui i se atribuie opere, de excepțională valoare și importanță, care, din păcate, nu s-au păstrat, precum și celebrele imnuri orfice/orfeice, iar legenda existenței sale pământești

seamnă până la identitate cu expunerea biblică asupra existenței pe pământ a lui Iisus.

Aparținând tracilor, Orfeu aparține, evident, întregii națiuni traco-geto-dace. Grecii, probabil încă din perioada prehistorică, când încă nu li se definise suficient identitatea națională ca și grecii întregii antichități, și l-au însușit, cu dreptul lor firesc de moștenire, căci tot dinspre nord, din Hiperboreea „coborâseră” și ei în Peninsula. L-au „adus” la ei, din Olimpul mai înalt al nordului tragic, ca pe un mântuitor al Greciei. I-au cultivat și i-au amplificat, poate i-au completat misterele. I-au consemnat în scris, târziu însă, *Imnurile*, care după tradiția tragică circulau pe cale orală, ca și cântările „topite” de Homer în opera sa nemuritoare. Poate nu le-au înțeles întotdeauna spiritul înțelepciunii tracice, permițându-și „adaptări” și renominalizări ale zeilor. Dar autorii acelor timpuri au insistat, de la Herodot la Strabon și, încă un timp mai apoi, în a-i recunoaște patria de origine, Tracia, pentru care avea o adevărată venerație. Ulterior însă, urmașii Spațiului cultural grecesc i-au „uitat” și patria și spiritul, l-au „declarat” al

lor în exclusivitate și, în acest fel, l-au „transmis” culturii planetare, care tot așa, în general, l-a „acreditat”, pe un fond de nedreaptă cădere în uitare a locului de viață și de creație al lui Orfeu.

E drept, unii mitologi/mitografi străini, studiind mai cu atenție și mai profund izvoarele Antichității, au insistat asupra elementelor de identitate a lui Orfeu, deși au avut a se confrunța cu un veritabil „cor universal” proelen.

Așa a ajuns Orfeu și în cultura română până azi: ca personalitate a culturii grecești. Abia dacă i se mai amintește, tangent, locul de origine și spiritul acestui loc, în care a viețuit și a creat, iar problema unei „recuperări”, unei „readuceri acasă” nu s-a pus, cum nu s-a pus nici pentru alte valori. Între alte obediențe sau complicități de acest fel cu niște „uituci” interesați, din spațiul cultural grecesc și de aiurea, cităm două lucrări relativ recente, cu autorii români, cu atât mai vinovați cu cât lucrările acestora sunt de mare sinteză, deci și de mare circulație: *Dicționarul de mitologie generală* al lui Victor Kernbach – care localizează Hiperboreea în „nordul ceșos al Europei și Asiei” iar pe Zalmoxis îl face o

„personalitate ceșoasă” etc. – precum și foarte cunoscuta sinteză despre istoria civilizațiilor a d-lui Ovidiu Drâmba (1985, vol. I), reeditată după 1989. Cei mai „exersați” însă și mai înrâiți, deopotrivă mai iresponsabili în aruncarea în uitare sau în „lăsarea” în alte spații a valorilor românești sunt antiprotocroniștii „noștri”, indivizi pe care „îi deranjează” cumplit protocronismul românesc și îi atacă virulent pe cei care „îndrăznesc” să afirme. A venit însă vremea – de fapt, a venit mai de mult – pentru „readucerea acasă” a valorilor românești, însușite pe nedrept de alte spații culturale, științifice etc. și „acreditate” astfel în cultura planetară.

Mișcarea și istoriografia traco-dacologică, care s-a dezvoltat în paralel cu cea universitară și academică, a declanșat, în domeniul care ne preocupă, acest efort de recuperare. Cele patru congrese de dacologie (în anii 2000-2003) prezintă o pledoarie în acest sens și au lansat totodată chemarea la unire a forțelor științifice, pentru împlinirea unei asemenea opere de dreptate istorică pentru civilizația și cultura noastră în cadrul culturii universale.

REGI GETO-DACI ÎN ECHIPAMENT RĂZBOINIC

Reconstituire pe baza tezaurelor cu piese de aur de la Băiceni- Cucuteni (jud. Iași) și tezaurul cu piese de argint din mormântul getic de la Agighiol (jud. Tulcea)

*Cercetător Daniel Timofte
ing. Romulus Constantin Mironescu*

Scriitorii antici situează pe geto-daci între neamurile vestite din lume, atât cât privește vitejia, filosofia, cunoștințele astronomice, cât și produsele agricole și meșteșugărești care erau obiectul relațiilor economice și comerciale cu popoarele învecinate sau îndepărtate. Descoperirile arheologice organizate sau întâmplătoare au scos la iveală piese de îmbrăcăminte ale războinicilor și piese de harnașament cu care geto-dacii împodobeau hamurile cailor care-i duceau la luptă.

Lucrarea se referă, în principal, la reconstituirea prin intermediul calculatorului a imaginii luptătorilor, regilor și a conducătorilor în echipament răz-

boinic. Imaginile luptătorilor geto-daci din podișul central al Moldovei vor fi redată avându-se în vedere imaginea lor reprezentată pe fragmente ceramice descoperite în cetatea de la Răcățău, județul Bacău; regele dac, din secolul al IV-lea î.e.n., în echipament războinic, va fi reprezentat folosindu-se piesele de aur din Tezaurul de la Cucuteni-Băiceni, județul Iași (coiful, cnevide, aplice de aur pentru scuturi și haine, coliere pentru prinderea pieptarului de zale; aplicele pentru harnașament vor fi folosite la împodobirea cailor care-i purtau pe regi și luptători în luptă).

Imaginea regelui în echipament răz-

boinic, contemporan cu cel de la Băiceni-Cucuteni, dar care a trăit pe teritoriul Dobrogei și a fost înmormântat într-un tumul în localitatea actuală Agighiol, județul Tulcea, va fi reconstituită cu ajutorul pieselor din argint din acest complex.

Reconstituirea imaginii regilor și luptătorilor în echipament războinic oferă date despre organizarea militară și meșteșugurile specializate în domeniul prelucrării fierului, aurului și a argintului pentru a realiza echipamente militare atât cu caracter ofensiv sau defensiv, dar și punerea în valoare a unei arte rafinate existente în perioada la care ne-am referit.

ÎNRUDIREA POPOARELOR NORDICE CU TRACO-GETO-DACII.

DOVEZI ISTORICE ȘI LINGVISTICE

Maria Crișan

Ca filolog clasic de formație era firesc să cred cu fermitate că la originea limbii române stă limba latină – ca mamă, inclusiv și a celorlalte limbi zis-romanice –, așa cum învățasem și la liceul clasic și la facultatea de același profil.

Cum teza mea avea ca subiect Referințe de geografie istorică în opera de exil al lui PUBLIUS OVIDIUS NASO – TRISTE și PONTICE, am fost obligată să cercetez cu precădere documente foarte vechi – manuscrise, incunabule –; așa am studiat o seamă de autori medievali de o deosebită valoare științifică. Printre ei este și LAURENTIUS MÜLLER, care între 1580-1594 a întreprins o călătorie de studii, spre a întocmi în final o istorie foarte bine documentată (în care a menționat numai fapte văzute cu propriii ochi și informații auzite cu propriile-i urechi) a țărilor și popoarelor nordice (Septentrionalische Historien, Amberg 1595). La paginile 78 – 81, istorisește cum învățatul și poliglotal WAINOWSKIJ, care îi fusese ghid în această călătorie profesională (însoțit și de alți 5 – 6 colaboratori), i-a dezvăluit postamentul mormântului lui Ovidiu, pe care era încrustat epitaful următor:

Hic situs est vates, quem divi
Caesaris ira

Augusti Latio cedere iussit
humo.

Saepe miser voluit patriis oc-
cumbere terris,

*Sed frustra: hunc illi fata de-
dere locum.*

(Aici zace poetul căruia mânia
lui Caesar / poruncă i-a dat să ple-
ce din Lațiu natal. / Bietul de el, ce
mult și-a dorit să moară acasă la
el. / În zadar i-a fost ruga: desti-
nul aici îi dădu locul de veci.)

În alte cărți și în comentariul întocmit la manuscrisul Ponticelor de la Alba Iulia, am dezvoltat acest episod. Un alt savant nordic de o mare însemnătate pentru istoria strămoșilor noștri este danezul SAXO GRAMMATICUS (1140 – 1206), care a scris o istorie a Daniei, Danica Historia, în 16 cărți, deci o istorie națională a Danemarcei, adică a *Daciei de Vest*; și știm de la autorii antici, printre care și Strabon, că Dacii în vechime se numiseră DANI. În carte se narează evenimente din cele mai vechi timpuri mergând până spre finele secolului al XII-lea. Aceasta a fost publicată în Paris, la vreo patru secole după ce fusese scrisă.

Biblioteca Academiei dispune de ediția a 2-a, publicată la Frankfurt pe Main, în 1576, și pe care o studiez eu de mai mulți ani.

Istoria Danemarcei începe cu Dan care este un creator de neam, dar și primul ei rege. Acesta a domnit în secolul al XIV-lea î.e.n., a creat legi bune și drepte, de obârșie zamolsiană, adevăr confirmat și de Hermann Conring (Originea

dreptului german), care menționează faptul că în Danemarca au fost aplicate pentru prima oară legi getice.

Danezii, cunoscându-și corect propria istorie, au bătut monede cu chipul regilor lor până în Evul-Mediu târziu cu titulatura REX DACIAE (Dacia, ca noțiune politică, apăruse în secolul I î.e.n. în lucrarea lui Caesar, Comentarii de Bello Gallico). Tot *Danii* au domnit și în Norvegia, Suedia, Balticum și apoi și în alte țări, inclusiv în Țările Române.

Cu circa trei decenii în urmă, studiind la Universitatea populară, un an suedeza și un altul daneza, am reținut asemănarea mare, uneori mergând până la identitate, dintre cuvinte ale acestor limbi și limba română, mai ales din domeniul agricol. Răsfoind un dicționar danez-englez am notat substantivele: *lucerne* pentru „lucernă”, (exact ca în germană, doar pronunțat altfel), *latrin* pentru „closet”; *aarsag* pentru „hartag”; *as* pentru „as” (cel mai bun), *krage* pentru „trunchi”; *nanna*, „femeie frumoasă

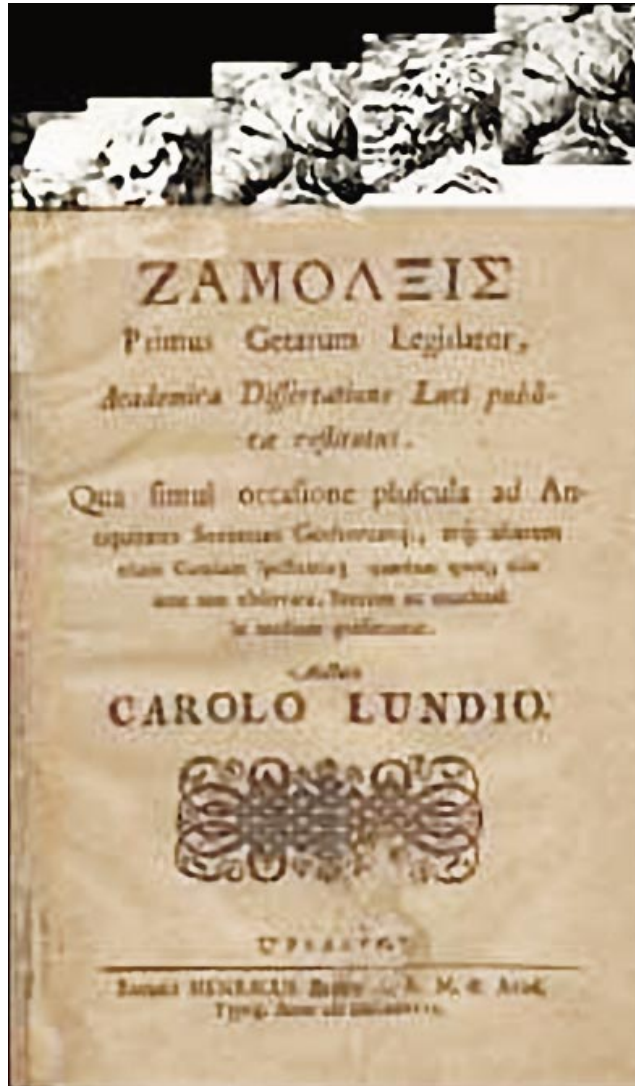

să, atrăgătoare“, substantiv înfîlnit chiar la SAXO GRAMATICUS.

Acest istoric s-a bazat pe manuscrise străvechi, pe Monumentele literare EDDICE; de asemenea, și pe cartea foarte prețioasă pentru cultura și civilizația Europei, scrisă de savantul roman CATO MAJOR (234 – 149 î.e.n.), Origines, din care la cărturarii nordici s-au păstrat mai multe fragmente, la noi, infime; unul dintre fragmentele citate de ei se referă la GEȚI, la care scrierea se formase cu mult înainte de întemeierea Romei, căci ei își proslăveau eroii în ode scrise, acompaniați la fluier. Alfabetul getic fusese încrustat pe o rocă uriașă, înainte de potop sau imediat după, când istoriografia nordică fixează domnia *Uriașilor* (în limba română veche – JIDOVI). Alți erudiți nordici sunt frații JOANNES MAGNUS GOTHUS (1488–1544) și OLAUS MAGNUS GOTHUS (1490 – 1557), istorici, Olaus și geograf și pe rând arhiepiscopi de Upsala. JOANNES MAGNUS, publică pentru prima oară alfabetul getic în Historia de omnibus, Gothorum Sueonumque Regibus și la care aflăm foarte limpede explicată sinonimia dintre got și get, bazat pe surse antice, inclusiv pe Tacitus. Din catalogul de regi *extra patriam* – 124 –, 16 sunt traco-geto daci, printre care THOMIRYS, DROMGETHE, CORRYLUS, BOROISTA, DICEBALUS ...

OLAUS MAGNUS GOTHUS, autor al unei vaste cărți de istorie a popoarelor nordice, a *pictat cu propria-i mână, după picturile rupestre, fiecare fragment istoric de relevanță, inclusiv stelele funerare ale uriașilor, conținând fapte din viața lor, scrise de ei înșiși*.

De reținut antroponimele OLAUS și MAGNUS, conducând la denumirile românești VALAH și CEL MARE, nume foarte frecvente în țările nordice (regi, oameni de știință), dar și la noi.

CAROLUS LUNDIUS (1648 – 1725) și JOANNES AXEHIELMUS (1648 – 1705), ultimii cărturari nordici în atenția mea, sunt o sursă bogată de informații istorico-lingvistice.

Deși încă nu am aflat nimic de soarta Dicționarului de cuvinte getice întocmit de Lundius, totuși ne sunt suficiente datele desprinse din lucrarea Zamolxis, primul legiuitor al geților, din care reținem: originea hiperboreană a geților (ne limităm la perioada ultimei glaciațiuni), străvechimea legilor zamolsiene, identice și pentru troieni, nu numai pentru popoarele scandinave. În sfera fondului principal de cuvinte, regăsite în toate limbile eu-

ropene și parțial și în cele asiatică, întreaga mitologie elină, română, hindusă, ebraică, își are obârșia în cea getic-scandinavă, începând cu FREYA (Afrodita și Venus, cu atributele și ale Demetrei și ale Diane) și cu ATTIN (care stă și la originea cuvântului *tată*, inclusiv în turcă, persană și hindusă), cu alte 15 variante printre care ODIN, WODAN ... (ADONIS, la greci, ADONAI la ebraici, BUDHA la hinduși): iată o parte din motivele demitizării *Școlii Ardelene* și întronării sau reintronării bunului simț al *adevărului științific*, pe care savanții nordici nu l-au poluat cu puterea nefastă a politicului.

CIVILIZAȚIA DACILOR – IZVOR DE INSPIRAȚIE ÎN MUZICA CONTEMPORANĂ

Prof.univ.dr. Vasile Herman

Creația muzicală recentă, cu precădere cea post-avantgardistă recurge la surse de inspirație din cele mai felurite. Referirea la subiecte sau texte cu aluzii directe sau indirecte la muzica dacilor este, însă, de dată mai puțin recentă. Ea poate fi depistată încă din prima jumătate a veacului trecut, când unii compozitori, români sau străini, atacă în compozițiile lor subiecte mitice sau de legendă. Astfel, stadiile parcurse de apelurile – directe sau nu – la muzica dacilor antici se pot rezuma la un număr de trepte distincte:

1. o etapă incipientă în care creatorii muzicali recurg la subiecte mitice cu referiri indirecte la tradiția traco-dacă. De pildă, Béla Bartok în a sa *Cantată profană* utilizează textul *Colindului cerbilor* preluat din folclorul românesc. De notat: cerbul este animal sacru atât la daci, cât și în mitologia română (vezi mitul lui Orfeu). Alți muzicieni, mai ales autohtoni, recurg la teme istorico-mitice cu posibile aderențe la lumea străbunilor noștri. A se vedea, în acest sens, M. Andreescu-Skeletty: *Regina dunăreană* (operă în cinci acte);

2. mai evoluată apare faza în care compozitorii recurg explicit la proporții numerice și combinații ci-

firice găsite în vechea arhitectură dacă, pe care le transformă în grupuri de sunete și intervale. Exemplu: Ștefan Niculescu: *Simfonia a II-a Opus dacicum*;

3. recursul la formule melodice de factură arhetipală din folclorul nostru a căror acuplare liberă dă naștere la piese simfonice sau instrumentale afiliate subconștient substratului muzical arhaic: S. Toduța - *Concertul pentru orchestră de coarde nr. 1*;

4. abordarea conștientă atât a tematicii dacice, cât și cromatizarea intensă și acuplarea conform unei anume strategii sonore a formulelor melodice arhetipale care dau naștere la o ambianță antică „sublimată” și transfigurată: V. Herman: *Muzică antică pentru cor de femei și orchestră* (texte din *Zalmoxe* de Lucian Blaga);

5. lărgirea și generalizarea formulelor de sorginte arhaică cromatizată, asociate cu formule ritmice de origine folclorică - arhetipală dând naștere la un discurs muzical strict organizat. Acesta poate fi, apoi, colorat cu elemente timbrale ce sugerează vechile audiodii trace. Exemplu: V. Herman *Akes Samenos* (flaut solo), *Hestia* (cinci grupuri de percuție), *Belagines* (pentru orchestră de cameră).

TRIBURI DACO-GETICE AȘEZATE ÎN BAZINUL DUNĂREAN

Dr. Michaela Al. Orescu

Unul dintre cele mai importante fluviu, care străbate centrul Europei de la Munții Pădurea Neagră până la Marea Neagră, Dunărea, a înlesnit dezvoltarea, dincolo de ambele maluri, de civilizații ale unor popoare înrudite și descendente din străvechii pelasgo-traci.

În Munții Pădurea Neagră, în apropiere de izvorul Dunării, la Donausingen, a fost găsită o piatră care datează din anul 201 d.Hr. pe care romanii au scris numele de „Danuvius”. Până în dreptul Porților de Fier, dacii numeau fluviul „Dunaris”, iar de aici până la vărsarea în mare, „Ister” (Istru).

Fenicienii îl numeau „Phison” și navigau pe el, fondând la gurile fluviului câteva colonii. Egiptenii în tim-

pul faraonului Sesostris, au întemeiat și ei colonii în delta fluviului, numit atunci Istros sau Ister.

Cu 800 de ani î.Hr., poetul grec Hesiod menționează Istrul și Delta în poemul său *Nașterea zeilor*, iar după 380 de ani, Herodot vizitează Delta Istrului, a cărui cinstire se întindea până departe în Asia, avându-se în vedere faptul că Masașeții erau estinși până la Indus. Când regii Persiei urcau pe tron, li se aduceau vase pline cu apă din deltele Istrului și Nilului.

După prof. Ion Simionescu, Dunărea ar fi izvorât din Munții Pădurea Neagră încă de la începutul erei terțiare, curgând spre est și vărsându-se în Marea Panonică. O altă ramură a ei ar fi curs pe la Vârciorova, vărsându-se

în Marea Sarmatică. În alte două cursuri ale Dunării ar fi fost implicați și Munții Măcinului din Dobrogea – România (comunicat de prof.- Zaharescu-Buzău și dr. Șerban Milcoveanu).

După o altă teorie geologică, Dunărea ar fi ajuns pe pământul țării noastre acum 800 de mii de ani și se vărsa în Câmpia Română, în apropiere de Oltenița într-un lac mare care acoperea întreaga Câmpie a Bărăganului. În urmă cu câteva sute de mii de ani, când ținutul de la gura Siretului s-a scufundat, iar blocul Dobrogean s-a ridicat lent, apele Dunării și-au schimbat cursul în direcția Munților Măcinului, pe care i-a ocolit, și s-a vărsat în mare prin Canalul Sf. Gheorghe. Pe locurile unde se desfășoară astăzi Canalele

Sulina și Chilia se întindeau mlaștini, habitat al mamușilor, dar și, rinocerilor, scheletele lor fiind descoperite cu prilejul săpăturilor făcute în canalul Sulina.

În timpul ultimei epoci glaciare, marea avea un nivel cu 100 m mai scăzut decât nivelul actual. În urma retragerii ghețurilor, Marea Neagră începe să se extindă, iar Delta Dunării forma pe atunci un golf întins până la Galații de astăzi, întâlnind apele Dunării. Datorită materialului aluvionar transportat de fluviu de-a lungul cursului său, Dunărea adaugă permanent noi suprafețe de teren, transportând, în medie, anual, la locurile de vărsare, 83 de milioane tone nămol, uscatul înaintând ast-

fel în mare. Farul de la Sulina, construit cândva la malul mării, a ajuns departe de coastă, iar Insula Sahalin a apărut în Marea Neagră tot datorită aluviunilor. Plantele de apă au avut și ele contribuția lor în depunerea aluviunilor. În paleolitic, Dunărea se vărsa în mare printr-un singur braț, aproximativ prin locurile unde astăzi începe Brațul Sf. Gheorghe, la est de Tulcea. Lacurile Razelm, Golovița și Sinoe nu existau atunci, iar coasta mării se afla cu 20 km mai spre est față de cea actuală.

Dintre brațele principale ale Dunării, cel mai vechi este Brațul Sf. Gheorghe, apoi s-a format Brațul Sulina, cel mai tânăr fiind Brațul Chilia.

Spațiul carpato-danubiano-pontic și, dincolo de el, spre nord-vest, până la Marea Nordului, iar spre est până la Indus, s-a extins treptat, după retragerea ghețurilor, în nord, și încălzirea climatei, iar populația pelasgă s-a constituit de-a lungul timpului în peste 150 de triburi, înrudite între ele și bazate pe aceeași civilizație și o limbă mamă.

Printre aceste triburi, siensii au fost menționați de geograful antic Ptolemeu, ca locuind de-a lungul râurilor Ialomița și Buzău, până la cursul inferior al Siretului. În sec. III î. H., acești dacogeți siensi au avut un rol deosebit în viața politică și economică a coloniilor grecești de pe coasta vestică a Mării Negre.

TAINA KOSONILOR

Adrian Bucurescu

Izvoarele antice spun că, după moartea lui Buerebuistas, regatul getic a fost împărțit în cinci. Aproape sigur, Oltenia i-a revenit marelui preot Decaineus, locotenentul lui Buerebuistas, fiind numele mării cetăți PELEN-DOVA, din apropierea actualei Craiove care se traduce prin „Cel de după Rege; Al Doilea Crai“

Unele monede descoperite în Transilvania, probabil chiar în Hațeg, o reprezintă pe soția lui Buerebuistas, ZINA „Frumoasa; Zâna“. Pe o monedă unde reapare chipul reginei scrie: DU TEUTE I LUI „Cea Despărțită de El; Cea Despărțită de Domn“, sugestie pentru văduvia ei.

Numele Munților Orăștie, ca și cel al orașului omonim, provine din RUSIDAVA „Cetatea (Locul) Frumoasei“. Așadar, Zina, stăpâna teritoriul Sarmisgetusei, care va deveni capitala întregii Dacii. SARMIZE-GETUSA înseamnă „Legământul Vitejilor“, dar, înțelegând ca SARMIZE-GETUSA, înseamnă „Geta (Viteaza) cea Fermecată (Legată; Fermecătoare)“. Cf. rom. *a cuteza*.

Admirația pentru frumusețea, înțelepciunea și faptele ei a dus până la a fi socotită ca întemeitoare a dinastiei regale din Hațeg, căci, ulterior, regele dac se numea S-CORILLO, adică „(Viță) din Crăiasă“.

Numele marelui rege DE-CEBAL „Cel de pe Cal“, Cavalerul, Nobilul“ apare și sub forma DEC-E-BALUS, având sensurile de „Mlădița din Cea Despărțită“ și de „Mlădița din Cea Frumoasă (Luminoasă; Albă)“, dar și de „Viță din Floare“. Probabil, de aici vine strania expresie românească *copil din flori*, pen-

tru bastarzi. De altfel, un supranume a lui Decebal, DI-URPANEUS, se tâlmăcește prin „Cel Orfan“. Numele unchiului și predecesorului său la domnie, DU-RAS, se traduce și el prin „(Viță) din Cea Frumoasă“. Cu certitudine, Zina a fost ulterior sanctificată, pentru că ea a rămas în mitofolclorul românesc sub numele de Cosânzeana, ce în vechime va fi sunat KOSON-ZINA, adică „Zâna cea Frumoasă“. Deci KOSON înseamnă „Frumoasă“ și e posibil ca monedele cu aceeași denumire să fi fost bătute chiar în timpul domniei sale. Marea cetate PORO-LISSON, cu variantele PORO-LISSUM și PORO-NISSON, al cărei nume înseamnă „Doamna cea Frumoasă“, sugerează că Zina stăpâna cel puțin până la hotarul cu Maramureșul.

Spîta ei pare a se fi transmis până în Evul Mediu, când se spunea că dinastia voievodală moldovenească se trăgea din Mușata, care, și azi, în dialectul aromânesc, înseamnă „Frumoasa“.

Din Operele Sfântului Ioan Casian (360-435), Părinte al Bisericii Universale: «Conferințe Spirituale» A doua Conferință a lui Abba Moise: Despre Discreție

Ing.dipl. Alexandru Stan, Elveția

În prima noastră contribuție la **Congresul de dacologie am prezentat subiectul** Viata Geților creștini, Sfinții Gherman (Germanus) și Ioan Casian (Cassianus), iar în a doua, am prezentat « Prima Conferință a lui Abba Moise », anume « Despre scopul și viața monahului ».

Dialogurile spirituale, creștine, dintre preafericitul Moise și geții creștini Gherman și Ioan Casian, originari din Dacia Pontica, continuă în Egipt, în deșertul Sciti, în chilia acestui Abba. Acest capitol a fost redactat în XXVI capitole de către Ioan Casian, în limba latină, la Biserica « Sfântul Victor » din Marsilia, fondată de el în Galia, în anii 420.

Aproape de fiecare dată, dialogurile dintre cei trei creștini se desfășurau după masa de seară și durau până târziu, spre dimineață.

Abba Moise remarcă de la început dorința arzătoare, feroarea lui Gherman și Casian, zelul, setea lor de a afla învățămintele și experiențele trăite de creștinii de dinaintea lor, în Egipt și alte părți creștinate. Preafericitul Moise mărturisește că pentru a vorbi despre discreție, el se va sprijini pe cele scrise, traite și spuse de către Sfinții Părinți, de Sfântul Apostol sub influența binefăcătoare, infinită a Sfântului Spirit.

„Harul discreției, spune Abba Moise, nu este mic și nici pământean; el este un cadou foarte înalt pe care Grația divină ni-l face nouă. Discreția este virtutea care ne poate conduce la Dumnezeu. Cauzele iluziilor și apoi a căderii noastre se găsesc în absența acestei virtuți,

discreția. Mântuitorul nostru, Salvatorul nostru, numește în Evanghelie discreția: « *Lumina corpului nostru este ochiul nostru. Dacă privirea este simplă atunci tot corpul este luminos, dar dacă ochiul este rău, tot corpul va fi tenebros* ».

Ea, discreția, discerne toate gândurile omului și faptele sale și vede în lumină ceea ce noi trebuie să facem ».

Apoi Abba Moise prezintă multe greșeli reale, cu detalii numeroase din viața creștinilor vechi, pline de învățăminte pentru noi, spre exemplu: iluziile bătrânului Heron, erorile preafericitului Antoniu din Thebaida sau ale regelui Achab din Israel sau erorile unui călugăr anonim din Mesopotamia etc.

După ce a ascultat cu atenție, cu supunere, exemplele enumerate, precum și învățămintele lui Abba Moise, Gherman completează: « *Exemplele recente se unesc sub autoritatea celor vechi, spre a pune în lumină acest adevăr, anume că discreția este sursa și într-o anumită măsură rădăcina tuturor virtuților* ».

Apoi Gherman cere lui Abba Moise să-i învețe despre maniera de a o obține și, totodată, de a discerne dacă ea, discreția adevărată, vine de la Dumnezeu și nu este falsă și nici diabolică.

Moise reia: « *Adevărata discreție nu se obține decât cu prețul unei adevărate umilințe. De la aceasta, prima dovadă va fi de a lăsa celor în vârstă, celor vechi, judecata tuturor acțiunilor și chiar a gândurilor noastre, în așa fel încât să nu ne încredem pentru nimic sensului nostru propriu, ... și să vrem să cunoaștem numai din*

gura lor fie ceea ce trebuie considerat bun, fie ceea ce trebuie văzut ca fiind rău ».

Aceasta este disciplina de urmat. Un gând rău, mărturisit, pierde imediat veninul său. Urmează exemplele lui Abba Sarapion și al lui Abba Theon.

Mijlocul de a ajunge mai ușor la știința adevăratei discreții este de a merge pe urmele celor vechi, a celor în vârstă cu trăire creștină. Cu scopul de a nu avea nici o rușine spre a se destăinui celor vechi, celor cu trăire creștină, Gherman descrie un exemplu al unui călugăr din Siria.

Abba Moise descrie alte exemple, ale lui Abba Apollon, despre slăbiciunea naturii noastre umane, precum și despre fragilitatea tinerilor, fie ei călugari sau mireni. Rugăciunea unui călugăr cu experiență face ca suferințele unui tânăr să înceteze prin acțiunea Sfântului Spirit. « *Întreabă tatăl tău și el te va învăța; întreabă pe cei mai în vârstă din familia ta și ei îți vor spune* ».

De asemenea, Abba Moise îi învață să se forțeze din toată puterea spre a obține, prin virtutea umilinței, binele discreției care va ști să-i ferească de cele două extreme. Conform unui proverb, cele două extreme se întâlnesc fie în alimentație, fie în viața de toate zilele.

Sunt prezentate mijloacele de a păstra bunul echilibru, buna măsură în toate, în funcție de vârstă, de corpul fiecăruia, de loc, de timpul zilei, de ospitalitate, de susținere frățească; prin grija carității, a bunătații fiecăruia. Astfel se încheie Conferința a doua a lui Abba Moise, despre Discreție.

Regatul Dacilor

Dr. Mihai Zamfir

Popor prin definiție sedentar, dacii sunt cunoscuți în istorie prin numeroasele lor războaie de apărare a patriei, duse contra unor foarte puternice imperii și regate antice. Toate aceste războaie demonstrează în mod direct autohtonismul daco-geților, pe care, pentru a încerca să-i dizloce din *Dacia*, cotropitorii trebuia, mai întâi, să-i afle acolo ca băștinași. Ceva mai mult, toate aceste încercări de a-i elimina s-au încheiat cu victoria dacilor, ceea ce demonstrează nu numai faptul că erau foarte numeroși, dar și că aveau structuri militare și administrative, adică statele, foarte vechi și puternice, care-i puneau în situația de a rezista cu succes tuturor atacatorilor. Pe scurt: dacii aveau structuri statale proprii autohtone, de mare vechime. Statul lor era pe pământul veșnic al *Daciei*, nu pe spinarea cailor. În mod tradițional, statul dacilor era o monarhie la fel ca și celelalte rude

ale lor tracii, macedonenii și ilirii și, spre deosebire de greci și romani, ale caror organizări statale erau notorii pentru structurile lor republicane. Acest fapt traduce deosebiri enorme de mentalitate între cele două tipuri de societăți, care se pot exprima prin constatarea că dacii nu-și pierdeau timpul proclamând respectul legii și moralei, deoarece ei erau preocupați mai curând cu practicarea acestui respect. Regatul dacilor avea toate funcțiunile unui stat adevărat, chiar și în sensul celei mai moderne exigențe ale termenului. Acest lucru, care constituie o probă a valorii concepției dacilor asupra organizării sociale, se verifică la scara milenară a istoriei prin continuitatea structurii statale monarhice a dacilor la urmașii lor direcți vlahii până în timpurile moderne (1947), când invazia unei puteri străine pune capăt dezvoltării normale a acestui popor.

CADMEI – Protoscrierea la atineanjli shi nâshtarea a numâljei di Ilirr

Prof. C. Branislav Stefanoski
Al Dabija, Republica Macedonia

1) Tu „Istoria, TERPSIHORA - carte V, cap.58“ Herodot scie: „Elinjlji anvitsarâ multe bune lucre di Fenikianjlji cai cu Cadmo avea vinitâ shi armasirâ atsiâ s-bâneadzâ, a anamisâ di cai s-afla sh-Ghefirlji. Nainte di tute di nâsh u anvitsara scriarea, cai Elinjlji ma ninte, di pi minduirea amea, nu u cumushtea. Di-n cap scia idyîa ca Fenichianjlji, a ma amânat, pararel cu alâxeara a limbiljei, s-alâxea shi forma a ghramilor. Anvârligâ di nâsh, tu atsel chiro, apra-pea pitu tute locur bâna sh-Yoneanj, cai anvitsara di Fenichianjlji s-li scriu ghramile, ma, cum li alâxirâ neamtâ scia cu nâse shi li cljima, cu ndreptu, ghrame Fenichiane, ti atsea itie câ Fenichianjlji furâ atselj cai li adusirâ tu Elada. La Yoneanjli sh-azâ cârtsâlê s-dzâc chelj, ti-atsea câ ma ninte cându papiruslu irra rar sâ scia pi chelj di oi sh-câpri, a varvarlji nicâ totâna scriu pi ahtâr chelj.“

2) Tu „Istoria, TERPSIHORA - carte V, cap.59“ Herodot scie câ: Tu dionlu al „Apolo Izmeniy“ cai s-afla Teba, li are vidzutâ ghramile cadmeane cai multu sh-dutsea pi atseale a Yoneanjlor. Tut ashitse spune câ are vidzutâ trei scrisur cu ahtâr ghrame, cu atsea tsi unâ di scrusurile dâteadzâ di chiro-lu al Lay, hilj al Labdac, a nipot al Polidor cai lj-irra hilj al Cadmo.

3) Tu „Istoria, TERPSIHORA - carte V, cap.60“ Herodot scie câ: Daoa scrisurâ dâteadzâ di chiro-lu al Idip (Edip) cai lj-irra hilj al Lay.

4) Tu „Istoria, TERPSIHORA - carte V, cap.61“ Herodot scie câ: surparea ali Tebe shi avinarea a Cadmeylor di parte a Argheslor s-are tihisitâ tu chiro-lu cându tu Teba vâsilje irra Laodamant, hilju al Eteocle, ti cai yar sâ shtie câ lj-irra hilj al Oidip (Idip, Edip)

Cu surparea ali Tebe multsimea di Cadmeilji au fugatâ la Enheljeilji, a Ghefirlji au armasâ tu câmpul di Beotie. Ma, ma amânat sh-Ghefirlji fura avinats di Beotslji, ashî câ sh-aishti s-au traptâ Atena.

5) Di tu „Iliyada“ al Omeru li avem aiste informatsiur:

- Chiro-lu cându are moarta Oidip (Idip, Edip) di Teba.

Tu Y 677 s-adutse aminte câ ngruparea al Oidip s-are tihisitâ trei gheratsiur ninte di „batiyle troyaniche“.

Atsea nâ zburashte câ Oidip are moartâ yuva la anlu ~ 1330 n.a.H.

Tu armân makedoneasca limbâ egzistâ zborlu „idipsâze“ = „persoanâ fârâ arshine“. Idyul zbor lu avem sh-tu limba turcâ ca: „edepsâz“. Pate, poate aistu zbor s-hibâ ligat di numa al Idip shi tihisirle di tu bana alui.

6) Surparea ali Tebe shi arâspândirea a Cadmeylor (Fenichianjlji).

Tu D 405/409 di tu gura al Diomed u avem informatsia câ tu chiro-lu di campanja di adunare uniats ti invazia contra di

Troya, Arghelji (Menelay, Agamemnon) cu uniatslji alor u au surpatâ Teba.

7) Dupu spunearea al Herodot tu alui „Istorie, Euterpa, carte II, cap 145.“, di aluulu chiro, pân tu chiro-lu cându are bânatâ Cadmo cai iaste vinit di tu Fenikie, are aproximativ 1600 di anj, pân di chiro-lu al Hercul 900, a pân di „batiyle troyaniche“ la 800 di anj.

Macâ shtim câ Herodot are bânatâ di 484 n.a.H. pân 424 n.a.H., atumtsea yinim pân di shtirea câ: Cadmo are bânatâ yuva tu treaca a etâljei XXI/XX n.a.H., Hercul, tu mesea a etâljei XVI n.a.H., a „batiyle troyaniche“ s-au tihisitâ tu mesea a etâljei XIII n.a.H.

I

Di analizile cai li am faptâ pi planu di hronologhie pot cu sigurâ s-constatedz câ determinarea a tihisirlor istoriche ti cai nâ zburashte Herodot tu alui „Istorie, Euterpa, carte II, cap 145.“, cu njits aproximatsiur sântu la loc, mash cu unâ corectsie, adica explicatsie:

Cându tu spunerle al Herodot sâ zburashte ti Cadmo, atumtsea informatsiile lipseashte s-li lom cu rezervâ, adicâ cu privideare câ sum numa di Cadmo nu-s s-ascunde mash un insu, unâ idyia identitate, ma iaste zbor ti reprezentu (cap, celnic tu datlu momentu) a Cadmeilor (Fenichianjlji) di Canan = Cadan.

Canan iaste veaclja numâ a teritoriiljei cae lu acâtsa bânul di mollu al Levant, partea yu azâ s-aflâ statlu Liban.

Ashi cându Cadmeilji yinea tu protu contactu cu vârna populatsie localâ, idyia tu memoria colectivâ icâ tu vârnu scriatu documentu iaste registratâ ca atumtsea sh-atumtsea vine Cadmo. Ashitse Cadmo putem s-lu astiljem tu eta XX n.a.H., tu eta XVI/XV n.a.H., tu eta XIII n.a.H., Hronologhia a faptilor di tu anticvitatea pretsez u am lucratâ tu opera: „*Pelasghyi; limbâ, carte, numâ*, Tetova 1998“.

Di tute spuse, ca ma ahârdzite, referente li mpartu:

- Yinearea a Danaylor di tu Eghyiptu anlu 1527/26 n.a.H.

- Moartea al Oidip (Idip, Edip) anlu ~ 1330 n.a.H.

- Fuga a Cadmeylor ncap cu Laodamant di Teba la Anheljeilji anlu 1273 ~ 1263.

- Surparea al Iliy anlu 1253 n.a.H.

- Cadmo – Polidor – Labdac – Lay – Idip – Eteocle – Laodamant.

Di spusile di-n sus avem câ:

a) „Elenjlji anvitsarâ multe bune lucre di Fenichianjlji cai cu Cadmo avea vinitâ“. Tu chiro-lu al protlu Cadmo, a atsea iaste eta -XXI/-XX- n.a.H. Fenichianjlji nica totâna nu-l cumushtea alfabetlu fonetic. Di pi discoperirle arheologhike s-

xiyiseashte câ aistu alfabet Fenichianjlji lu au apruchiâtă tu eta -XII- n.a.H., a pân atumtsea scria mash cu hieroglife Eghy-
ipiane. Fenichianjlji, hieroglifile li ufilisea sh-tu eta -VII- n.a.H. shi atsea atselj cai bâna Cartaghina. Atsea nâ spune câ Fenichianjlji di Cartaghina s-tsâne pân di vecljul sistem di scriere. Macâ lom câ, Cartaghina iaste fundatâ yuva tu eta -XIII- n.a.H. atumtsea cum poate s-nu u ufilisea scrierea fonetica di cându shtim câ protlu Cadmo iaste ma veclju shi iaste yuva di tu etâ -XXI-/-XX- n.a.H., atsea nâ spune câ tu chirolu di colonizarea pi penisia Hem (Balcan) Fenichianjlji nu lu cunushtea alfabetlu fonetic.

b) Tu atsel chiro Elinjlji (Danayo-Pelasghyilj) nica totâna nu-lj ni avea. A nu ni avea vârnâ tubâ cae u purta numa di Elinj. Tu atsel chiro numa di Elinj nica totâna nu putea s-u poartâ vârnâ. Numa di Elinj ca identitate ti tubâ sâ spune tsiva ma amânât. A singura numâ di Elinj ca numâ di etnie iaste multu multu ma amânât. Tu atsel chiro Danaylji nu-lj ni avea. Danaylji sântu vinitis di tu Eghyiptu anlu 1527/26.

c) Disi Elinjlji u au apruchiâtă scrierea di la Fenichianjlji al Cadmo ma nu, atsea iaste unâ mare antribare. Herodot dzâtse: "di pi minduirea amea", tsi s-dzâtse nu e di dip sigur câ scrierea iaste cu sigurâ adusâ di Feniceanjli.

d) Dupu spunerle al Herodot tu „Istoria, Terpsihora – carte V, cap 58.“ Ghefirjlji sântu atselj cai u au adusâ scrierea la Elinjlji di cându n-cap cu Cadmo au vinitâ s-bâneadzâ anamisâ di nâsh.

Amea minduire iaste câ poate, poate, câ Elinjlji u au apruchiâtă scrierea di la Ghefirjlji. Dupu tute analize iase câ aishti scrierea nu u au adusâ di tu Fenikie ma u au loatâ di Creta yu unâ hopâ au armasâ s-bâneadzâ tu chirolu di alor calatorie di tu Fenikie câtrâ Europa. Canan (Fenikia) - Creta (apruchiâtă cartea) Teba (eta -XV- n.a.H.)

Tut ashitse di ayita ghenaloghicâ: Cadmo – Polidor – Labdac – Lay – Idip – Eteocle – Laodamant, putem s-constâtăm câ aistu Cadmo are bânatâ tu eta -XVI/XV- shi câ Ghefirjlji s-au dusâ Atina dupu chirolu cai urmeadzâ di surparea ali Tebe di anjlji 1273/1263 tu chiro al vâsiljelui Laodamant.

Prota cunuscutâ scrisurâ di Teba dâteadzâ di chirolu al Lay, eta -XIV- n.a.H.

Traclu Orfei bâna tu etile -XIV/XIII- n.a.H. Macâ Ghefirjlji u au lârdezitâ scrierea dupu câdearea ali Tebe cae iaste cu 100 di anj dupu tsi Orfei li are sciatâ „pinakile trakike“, atumtsea putem s-constâtăm câ la Traklji scrierea s-ufilisea multu ma ninte di câ tsi atsea s-featse Atina. S-nu agârshim câ dâscallu al Orfei shi Tamir, Lin cu ghrame pelasghye lu are sciatâ pârmitlu ti „prptlu Dionis“ (Diodor Siculi „lib-III-c.67.4“).

e) Cunuscutâ iaste câ Atina pân la anlu 403 n.a.H. tu scrierea s-ufilisea mash njitsle ghrame. Atsel an sum arhondilja al Euclid tu ufilisire iaste apruchiât alfabetlu di scriere cu mâr ghrame. Di atsel an tute documente ofitsiale sâ scria cu mâr ghrame. Poate s-hibâ, Fenichianjlji s-lâ li au datâ tu ufilisire a Atinjanjlor njitsle ghrame, cai di pi shtirle cai li am pân tora, Pelasgho-Traco-Ilirjlji nu li ufilisea.

Di pi faptile analize, fact iaste câ Fenichianjlji cartea foneticâ u au apruchiâtă di la Pelasghyilj.

Poate s-hibâ câ Fenichianjlji s-featsirâ ndao modificatsiur

ca atsea cu ufilisirea a njitslor ghrame, shi pi fundu di atsea s-u amintara numa câ sântu fundatorr al alfabetlui.

Pi ahtâr minduir mi adusirâ numeroasile spuner al Herodot cai spune câ tu eta -V- n.a.H. aproapea cafi un polis sh-avea alui abetsedâ. Ahoryimea la abetsedile irra tu nâscânte njits modificatsiur a ghramilor. Shi piningâ atsea câ ancăpital s-lucreadzâ ti unâ idyia abetsedâ, cafi un polis di pi numa alui sh-u cljima abetseda cae u ufilisea.

Tu sone, nicâ unoarâ va-s li aduc aminte minduerle al Tatsit (Anali, XI, 14):

„Fenichianjlji u amintara numa câ li au aflatâ ghramille, cai singurjlji nâsh li au apruchiâtă“.

II

Di analiza a scrierlor cai li avem di la Omeru shi Herodot putem s-constâtăm câ:

Surparea ali Tebe s-are tihisitâ tu chirolu di campanja di adunare a uniatslor ti invazie pisti Troya.

Campanja dupu spunerle al Omeru tsânea 10 anj, tsi s-dzâtse yuva di la 1273 n.a.H. pân la 1263 n.a.H. cându de facto shi ahurhiashte invazia. Sigurâ câ surparea ali Tebe lipseashte s-u ligâm cu mâhânâlu câ Teba nu vrea s-lja parte tu invazia, sh-câ s-nu hibâ un egzemplu slab, Teba fu castigatâ s-hibâ surpatâ, a laolu avinat.

Cu surparea ali Tebe, Cadmeilji au fugatâ la Armânjlji Anhyeljei = Enheljei yu puturâ ta sâ-s bagâ n-cap a aishtilor. Cu nâstarea al Cadmeilu Ilir (pistipsescu câ lj-irra hilj al Laodamant) shi bângarea alui n-cap a tubiljei, ahurhyiashte shi nâstarea shi a naoljei identitate a Armânjlor Enheljei, a ma amanat shi a alantilor armâneshti (trakeshti) tube cai au cãdzutâ sum dominatsia alor, sum numa di Ilir.

Di spusa di-n sus putem s-constâtăm ca identitatea di Ilir nu putem s-u câftâm ninte di anjlji di antronarea al Ilir, a atsea iaste yuva tu mesea a etâljei XIII n.a.H. (~1245/40 n.a.H.).

Di pi numa Enheljeilji sântu ligats di reghionea di seaviro-ascapitat a laclui di Ohârda shi lundzimea a aroului Drim yu de facto bâneadzâ shi s-acatsâ uhyelj (pi farshiroteashte anguljâ/angulj, daco-rumuneashte: anghile). Numa la si leadze di numa a uhyeljlor (anghilile), uhyaljâ (anghilâ), uhyelj (anghile) = Anhyelj (Anghiljar, avinâtor de anghile). Pi gârtseashte ti uhyale s-greashte tut ashi: celd (heli).

Tu a.m. limba are un zbor uheauâ (napârticâ cu ocljlilj ca yiliy = zmija nao~arka) cai primultu undzeashte pi zborlu uhyaljâ (jagula). Aista poate s-hibâ indicatsie câ zborlu tu limba greaca iaste apruchiât di tu armâneasca limbâ. Tu vicljime cãsâbâlu Strug u purta numa Enhalon (Anghiliu). Sh-numa Strungâ, Strug, Struga iaste di armân makedoneascâ arâzgâ shi yine di zborlu strungâ (strimturâ tu cae s-mulgu oile).

Cãsâbâlu Strug s-aflâ tu partea yu laclu curâ tu aroulu Drim. Tu atsel loc tu vicljime s-adra batile ti acâtsare uhyelj tu ma nâu chiro cunuscute sum numa di „daljan“ cai a Armânjlor lâ undzea pi srungâ, câ nu mash tsi undzea ma shi functsia la irra idyia, una ti acâtsare uhyelj, a alanta ti acâtsare shi muldzeare a oilor. Ti atsea „daljanlu“ la Armân Makedonjlji iaste identificat ca strungâ, dupu tsi shi cãsâbâlu sh-u-are amintatâ shi numa.

Situl eneolitic de la Crețești „La Intersecție“ (județul Vaslui)

Prof. drd. Vicu Merlan

Situl eneolitic de la Crețești a fost descoperit, în 1999, printr-o cercetare de teren. Prima săpătură de salvare a fost efectuată în septembrie 2003. Cu această ocazie s-a decopertat o suprafață de 40 mp, suprafață care a scos la iveală numeroase vestigii arheologice aparținând civilizației Cucuteni A-B, de peste 5500 de ani vechime. Localitatea Crețești este situată pe latura estică a bordurii Podișului Central Moldovenesc din sectorul mijlociu al Prutului. Situl este încadrat de dealurile înalte ale culmii Lohanului în partea de N-NE și de dorsala crestei Crasnei spre V-SV. Situl este amplasat pe un promontoriu învecinat de Pârâul Lohan la E și văioaga unui torent temporar la V. Altitudinea relativă a promontoriului este de 70 de metri. În albia majoră a pârâului Lohan a existat în vechime o baltă în imediata vecinătate a sitului.

În momentul de față, prin săpăturile din 2003, respectiv 2004, au ieșit la iveală două locuințe (L1 și L2), o vatră de foc amenajată (feuită) și un cuptor. De asemenea, au fost intersectate trei morminte de la

sfârșitul epocii bronzului. Cele două locuințe au fost surprinse prin executarea în două secțiuni cu o lungime de 20 metri și lățime 2 metri pentru fiecare. Sub locuința L1 am descoperit o groapă de ritual în care au fost depuse ca ofrandă oase de animale, printre care și un bucraniu de zimbbru (probabil prin această depunere se avea în vedere protecția subtilă a locuinței, protecție asigurată de către un animal puternic). În groapa G1 au mai fost descoperite și numeroase fragmente de statuete-idoli simbol al Marii Zeițe Mamă, răspunzătoare de fertilitatea și fecunditatea pământului și nu numai. Din cele câteva fragmente statuare doar unul reprezenta partea masculină. Acest fapt ne indică faptul că rolul zeităților feminine era mult mai mare atunci când se aveau în vedere unele principii legate de fertilitate și fecunditate din natura înconjurătoare. În afara locuinței L1 au fost descoperite trei râșnițe de mână care erau folosite la măcinatul cerealelor necesare alimentației tribale. Pe fundul gropii G1 a fost probabil depusă intenționat o râșniță ca un simbol iarăși al fertilității

pământului. Este foarte probabil ca groapa G1 să fi fost făcută înainte de construirea propriu-zisă a locuinței deoarece „rămășițele” locuinței s-au descoperit la un nivel superior gropii. Locuința L1 s-a extins spre V, fiind necesară deschiderea casei A. Mormântul M1 de la sfârșitul Epocii Bronzului a fost găsit în secțiunea S1, iar mormântul M2 în dreptul acestuia la doi metri spre E, fiind necesară deschiderea casei B. În caseta C din prelungirea secțiunii S1 s-a descoperit cea de-a doua locuință [L2, aceasta fiind deranjată în partea de V de mormântul M3. Cele trei morminte descoperite au avut în inventar vase ceramice dintr-o pastă negricioasă, cu tortițe supraînălțate.

În concluzie, putem spune că situl de la Crețești „La Intersecție” a fost locuit din cele mai vechi timpuri de populațiile preistorice moldave care foloseau din plin avantajele reliefului (păduri cu vânat, balta cu pește, sol fertil, clima blândă și izvoare din abundență etc), fapt dovedit de existența celor două niveluri arheologice aparținând Eneoliticului și Epocii Bronzului.

Cuvinte comune în limbile română și albaneză

Acad. Kopi Kyçyku

Este vorba despre aproximativ 200 de cuvinte comune în limbile română și albaneză, prin care se pot reconstitui anumite comuniuni spirituale dintre cele

două popoare. Unele din aceste cuvinte își au originea, se pare, în fondul comun iliro-trac. Autorul s-a concentrat doar asupra acelor cuvinte care nu pro-

vin din limbile turcă, greacă sau slavă. Lucrarea, din punct de vedere al cuvintelor comune expuse, reprezintă o premieră.